ZOR ÇIKMAZI

5

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 13 25 HAZİRAN-9 TEMMUZ 1989 1500 LİRA

adımlar

BULGARİSTAN'DA İNSAN HAKLARI SUÇU

On binlerce insan göç ettikten sonra bile, bir milyondan çok Türk kalacak Bulgaristan'da. Onlar gelecekte, şimdi şiddetlenen sorunların çözümüne katkıda bulunmanın yollarını bulabilecekler mi? Gönüllülük, özgür irade, eşit haklar ve ulusal ayrıcalıkların olmadığı koşullar kendilerine tanınacak mı?.. Bulgaristan'da doğan her Türk -eğer "ben Türküm", diyorsa Türk'tür; kendini tanımlama hakkı bireyden alınamaz- evet her Türk, Bulgar milletine tarihten kalmış bir kültür mirasıdır, onların zenginliğidir. *(Sayfa: 4-5)*

KÜRT DİLİNE YASAK KALKMALI

Dil sorununu, kürtçe bilmeyen hekimler ile türkçe bilmeyen halk çok somut yaşıyor. Bir insan derdini en iyi kendi dili ile anlatabilir. Farklı dilleri konuştukları için derdini anlamadan kendisine reçete yazmak zorunda kalan bir hekime, hasta güvenebilir mi? İnsanların sağlığı, dil sorunu yüzünden tehlikede... *(Sayfa: 6-7)*

▶AKARCALI VE YILMAZ: KOMÜNİST PARTİ KURULABİLİR

Anayasa değişikliği de Meclis kapısında. *(Sayfa: 5, 9)*

▶SENDİKA DELEGE SEÇİMLERİNDE İKİ TAKTİK

Tersane işçileri İstanbul'da delege seçimlerine kendi adaylarıyla ağırlıklarını koymaya hazırlanıyorlar. *(Sayfa: 11)*

▶AVRUPA İNSANI ARAYIŞ İÇİNDE

Avrupa Parlamentosu seçimleriyle, sola kayış tescillendi. Sol Avrupa Parlamentosu'nda çoğunlukta. Avrupa'nın yeni arayışı gelecek yıllarda da sürecek... *(Sayfa: 17)*

▶FOTOĞRAF 150. YAŞINDA

Fotoğrafın bulunuşunun Fransa'dan dünyaya duyuruluşundan bu yana 150 yıl geçti. Fotoğrafın bundan sonraki serüveni de yine teknik ve zamanla içli dışlı olacak ve onu insanlık yararına bir araç olarak kullananlar sorumluluklarını unutmayacaklar. *(Sayfa: 18)*

Kars'ta kirli baskılar

Abdullah Kuhalı (Kars)-Kars ilinde bir yandan askeri döneme ait işkence uygulamalarının gizli dosyaları birer birer gün ışığına çıkarken, bir yandan da keyfi tutumlarından ve eski konumlarından geri adım atmak istemeyen güvenlik güçlerinin yeni baskıcı uygulamaları sürüyor.

Digor-Arpalı

Son zamanlarda köylülere yönelik işkence olaylarında adı sık sık geçen Kars Jandarma Alay Komutanlığı'nda görevli **Tahsin Büyükçoban**, bu kez Digor'un Arpalı köylülerine işkence yaptı.

Merkez Mağaracık Köyü ile bir yayla anlaşmazlığı bulunan Arpalı köylüleri, çok geçmeden karşılarında Yüzbaşı Büyükçoban ve Jandarma-konando erlerini buldular. Büyükçoban köy halkını toplayarak, **"Siz Kürtsünüz, PKK saklıyorsunuz; 24 Saat içerisinde çadırlarınızı sökerek burayı terkedeceksiniz"**, diyerek, tehditler savurdu. Ayrıca Yüzbaşının köylülerin çok sayıda büyük ve küçük baş hayvanını yayladan çıkararak, bunlara el koyduğu da bildirildi.

Haziran 1989'da meydana gelen bu olaylar üzerine, köylüler birlikte 20 km'lik yolu katederek, Vilayet Konağı'na kadar protesto yürüyüşünde bulunup Vali **Hasan Pakir** ile görüşmek istediler, ancak istemleri geri çevrildi. Aynı gün köylülere olayı görüşmek üzere İHD Kars Şubesi Başkanı Av. **Muhammet Alkaşi**'nin bürosuna geldiler. İçişleri Bakanlığı'na gönderilmek üzere hazırladıkları şikayet dilekçesinin bir nüshasını da buraya bıraktılar. Av. Alkaşi daha sonra yaptığı açıklamada, dilekçenin gece bürosunun kapısının kilidinin zorlanarak açılmak suretiyle alınıp götürüldüğünü, ancak başka bir nüshasının bir yerel gazetede önceden yayınlandığını belirtti.

Kars-Çırgan

1984 yılında Şah İsmail Şut adında bir genç, üstünde bir deste kaçak oyun kağıdı bulundurduğu iddiasıyla gözaltına alınmış, bir süre sonra da ailesine ölü olarak teslim edilmişti. Kars Ağır Ceza Mahkemesi'nde bu konuda açılan dava, olayda sanık polislerin can güvenliği olmadığı gerekçesiyle daha sonra Ankara'ya nakledildi. Dava Kars'da görülmekte iken, maktül Şut'un kafa kamikleri ile boyut omurlarının adli tıpa gönderilmesine karar verildi, hemen arkasından da, bilinmeyen kişilerce maktülün cesedinin mezardan kaçırıldı. Bu durumu mahkemeye bildiren maktülün kardeşi İsmail ve yeğeni Kars Payton Pazarında yürüdükleri sırada 34 PRK 17 plakalı yeşil Renault otomobil ile ezilmek istendiler. Bu plakanın siyasi polise ait olduğu, Şah İsmail Şut'un Kars Cumhuriyet Savcılığına yaptığı şikayet üzerine, yapılan araştırmada ortaya çıkmıştır. Bu konudaki işlemler şu anda hâlâ yürütülüyor.

Akkoz mahkemesi

13 Haziran 1989 günü ilk duruşması yapılan, İHD Kars Şubesini temsilen üç avukatın, **Muhammet Alkaşi, Yaşar Ertaş, Necati Yakışırer**'in katıldıkları Akkoz Köyü davasında dinlenen olayın mağduru ve tanığı olan 25 köylü, gördükleri insanlık dışı uygulamaları anlattılar. Bunlardan **Ferzende Karakurt**'un anlattıklarına göre, iki parça (aşağı-yukarı) halinde bölünmüş bulunan köye sabahın erken saatlerinde sanık, **Rahmi Yıldırım**'ı arama gerekçesiyle gelen bir tim -başlarında Yüzbaşı **Tahsin Büyükçoban**, Başçavuş **Tevfik Aygüneş** ve üç başçavuş daha vardı- köylüleri içtimaya sokup tek ayak üstünde durmalarını emrettikten sonra, kimi zaman tokat-tekme girişerek, aralarından seçtikleri 7 kişiyi Merdiven mevkii diye bilinen yerde teker teker dövüp Sarıkamış Merkez Karakolu'nda "hastanelik" ediyorlar. Ferzende Karakurt yüzbaşının tek ayak üstünde beklettiği köylülerin aralarından kadınları seçip erlere, **"Kim bir Kürt karısına tecavüz ederse, benden bir ay izin"**, diyor. Doğulu çavuşların karşı çıkması sonucu emir gerçekleşmiyor. Adalet Bakanlığı'nın özel iznine tabi oldukları için, Yüzbaşı Büyükçoban mahkemeye celbedilemiyor, Astsubay Tevfik Aygüneş ise İlçe Kars Kuruluna sevkedilmekle yetiniliyor. Dava ancak Sarıkamış Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülebiliyor. □

İşkenceci Yüzbaşı'nın Kars'ta yaptıklarına karşı yargı yolları bile doğru dürüst açık değil.

"Adımlar" çoğalıyor

"Demokrasi ve yasallık mücadelesinde "Adımlar" çoğalıyor. Geçtiğimiz günlerde dört yeni temsilcilik daha "Adımlar"ın yürüyüşüne katıldı. Temsilcilikler açılışlarını birer toplantı düzenleyerek kutladılar.

Mersin temsilciliğinin 21 Mayıs günü düzenlediği toplantıya saz ustaları **Musa Eroğlu** ve **Muhlis Akarsu** ezgileriyle katıldılar. Bir buçuk saat süren elektrik kesintisine karşın toplantı kesintiye uğramadı.

Adapazarı temsilciliğinin "açılış şenliği" 28 Mayıs günü yapıldı. Şenliğe katılan çok sayıda konuk arasında, eski bakanlardan **Hayrettin Uysal** da bulunuyordu.

Adana temsilciliğinin 12 Haziran'da düzenlediği toplantıya bini aşkın izleyici katıldı. Geceye konuk olarak katılan **Rasih Nuri İleri**'nin konuşma yapması polisçe engellendi. Rasih Nuri İleri'nin protestosu dakikalarca alkışlandı.

Antakya temsilciliği 13 Haziran günü yemekli bir toplantı yaparak açılışını kutladı. Toplantıya SHP'li beyediye yöneticileri, **Rasih Nuri İleri** ve Av. **Nurettin Yakar** katıldı.

Ümraniye temsilciliği ise açılışını 18 Haziran'da temsilcilik bürosunda kutladı. Açılışa 200'ü aşkın emekçi, SHP ve DYP ilçe örgütleri yönetim kurulu üyeleri, **İdris Erdinç** ve **Rasih Nuri İleri** katıldılar. □

Adımlar Adapazarı Şenliği

Kürt köylüsü yaşama hakkı istiyor

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Ormaniçi köyünün Derbest mevkiinde, 18 Haziran günü **Osman Esendemir** adlı bir kürt köylüsünün cesedi, parçalanmış bir halde bulundu. Kardeşi **İbrahim** ve yeğeni **Şehabettin**, Osman Esendemir'in öldürülmesi üzerine, o günlerde yaşadıklarını avukatlara anlattılar. Tüyler ürpertici ölüm olayı tanıklarının anlattıklarına göre şöyle gelişti:

"24.5.1989 tarihinde kardeşim Osman, Fındık tabur komutanı binbaşı Oktay'ın emriyle gözaltına alındı, ertesi gün kötü bir vaziyette eve geldi ve 'taburda her gün üç kez imza atmamı emrettiler' dedi. Ertesinde, tabur komutanının emriyle birkaç kez çevre köylere göreve yollandı. En son olarak da 3.6.1989 tarihinde kardeşim tekrar tabura gidip geldiğinde korku içindeydi. Ve bize, 'binbaşı bana, son görevin, Ormaniçi köyüne gideceksin ve oradaki Tim'e beni binbaşı yolları diyeceksin talimatını verdi', dedi. Biz korktuğumuz için Nimet ve Ömer Esendemir'i onunla birlikte korucubaşı Bahattin Aktuğ, Abdulkerim, Ramazan ve Üç korucuya rastladılar. Korucular Nimet ve Ömer'e, 'siz gidin, Osman bize teslim' dediler. Nimet ve Ömer köye döndüler. Akşama kadar Osman gelmeyince, biz Fındık taburuna gittik. Binbaşı, 'bizim haberimiz yok' dedi. Biz de, 'Bahattin Aktuğ ve korucuların olduğu bölgeye gideceğiz' deyince, 'Orası tampon bölge, oraya gitmek yasak' dendi. Fakat olayın olduğu gün, Osman'ı koruculara teslim ettiğimiz yerde, alay komutanına ait bir helikopterin sürekli alçaktan uçtuğunu orada çalışan bütün köylüler görmüşler. 18.6.1989 günü de bir çobanın ihbarı üzerine olay yerinde ne kafası, kolu, bacağı kopuk bir ceset bulundu. Olay yerinde keşif yapılacağı söyledi, ceset Bahattin Aktuğ'un köyü olan Güçlüpınar köyüne götürüldü. Biz hükümet savcısına bunun nedenini sorunca, binbaşı savcıya ben öyle emir aldım dedi."

Osman Esendemir'in öldürülmesiyle ilgili olarak, SHP Diyarbakır milletvekili **Fuat Atalay** İçişleri Bakanı **Abdülkadir Aksu**'ya Meclis'de bir soru sorarak, Osman Esendemir'in ölümü olayına açıklık kazandırılmasını istedi. □

Kuş Cenneti'nin kurtulması için

Timur Daniş, "Kuş Cenneti cehennem olmasın" diye, İstanbul'dan Manyas'a kadar yürüyerek, sorunu dile getirecek.

Adımlar (İstanbul)-Geçen sayımızda geniş yer ayırdığımız Kuşcenneti "Cehennem" Olmasın Kampanyası, gelişerek sürüyor. Kendilerini **Kuşcenneti'ni Yaşatma Gönüllüleri** olarak adlandıran kampanya düzenleyicileri, çevrenin yokedilmesinin sanayileşmenin kaçınılmaz sonucu olmadığını, günümüzde, kirlenmenin önlenmesi için gerekli teknolojinin varolduğunu, her düzeyde çevreye "sahip çıkmak" gerektiğini belirterek, Kuşcenneti konusunda duyarlı tüm kişi ve kuruluşları, birlikte çalışaya, TRT ve basını kendilerine destek olmaya çağırdılar.

Çağrılar yanıtsız kalmadı. **DHKD (Doğal Hayatı Koruma Derneği), Yeşiller Partisi, Hayvanseverler Derneği** şu ana dek işbirliğine giren kuruluşlar. Ancak, en ilginç öneri, **Karga Dergisi** sahibi **Timur Daniş**'dan geldi. Timur Daniş, iki yıl önce ülkemizin kıyılarını boydan boya katetmek için başlattığı yürüyüşü Bodrum'a, gördüklerini anlattığı dergisi'ni de dokuzuncu sayıya ulaştırmış bulunuyor. Daniş, şimdi de Kuşcenneti "Cehennem" olmasın diye yürüyor. **20 Haziran'da** İstanbul'dan başlayan yürüyüş, 1 Temmuz günü saat 13.30'da Bandırma Vapur İskelesi'nde sonlanacak. Aynı anda, Kuşcenneti'ni Yaşatma Gönüllüleri'de, toplu halde vapurla Bandırma'ya gelmiş olacaklar.

Gazetemiz baskıya girerken yapılan açıklamada, 23 Haziran Cuma günü İstanbul Tabip Odası'nda **Prof.Dr. Kriton Curi** ve DHKD'den **Şahika Ertan**'ın katılacağı bir söyleşi-dia gösterisi, 25 Haziran Pazar günü 12-22.00 arası da, Ortaköy'de "Gitarlı İmza" toplanacağı duyurulmuştu. Kuşcenneti'ni Yaşatma Gönüllüleri, kampanyalarının en önemli bölümünün 1 Temmuz Bandırma gezisi olduğunu, İlhan İrem, Grup Merhaba ve kimi amatör müzik topluluklarının katılacağı gezinin, Bandırma'da Belediye ile işbirliği içinde yapılacak etkinlikler, gece Kuşcenneti'nde kamp ve 2 Temmuz Pazar günü, yine Kuşcenneti'nde müzikli, balonlu bir protesto pikniği ile sonlanacağını belirtiyorlar.

Gelişmeler, şimdilik bunlar. Geziye katılmak için, bir vapur bileti almak (5000 TL.) yetiyor. Gönüllüler, katılacak herkesi kucaklamaya hazır. NE DURUYORSUNUZ, HAYDİ BANDIRMA'YA.

TÖB-DER için sıkıyönetim mahkemesinde mahkûmiyet, ağır ceza mahkemesinde beraat

DAVA YENİDEN GÖRÜLMELİ

Töb-Der yargılaması bağımsız olmayan bir mahkemede yapılmış ve siyasal ağırlıklı bir mahkûmiyet kararı oluşturulmuştur... Beraat kararı veren Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, bağımsız, doğal hâkim ilkesine uygun, siyasal etkilerden uzak bir mahkemedir.

■ Halit Çelenk

12 Eylül döneminin başlarında Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, **Töb-Der** yöneticilerinin önemli bir bölümünü, derneği yasadışına dönüştürme suçlamasıyla TCY'nin 141/1. maddesine göre yargılamış, bu yöneticileri sekiz yıla varan ağır hapis cezaları ile cezalandırmıştır. Mahkeme, derneğin kapatılmasına, taşınır ve taşınmaz mallarının zoralımına karar vermiş, bu karar kesinleşmiş ve cezalar çektirilmiştir.

Bu dava görülürken sorgusu yapılamayanların dosyaları ayrılmıştır. Daha sonra başta **Töb-Der'in** Genel Başkanı **Gültekin Gazioğlu** olmak üzere, dernek yöneticilerinden yirmi kişi hakkında Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde aynı suçlama ile ayrı bir dava açılmıştır. Mahkeme, sıkıyönetim mahkemesinin dosyalarını getirterek incelemiş, olayda suç bulunup bulunmadığının saptanması için bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Görevlendirilen ceza hukuku uzmanı bilirkişi, verdiği gerekçeli raporda, suç öğelerinin oluşmadığını bildirmiştir. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi bu rapora dayanarak ve kanıtları objektif bir gözle inceleyerek sanıkların beraatlarına karar vermiş, bu karar da kesinleşmiştir. Bu arada **Cafer Akyüz** adlı öğretmen, sıkıyönetim askeri mahkemesince suçlu bulunarak mahkum edilirken, ağır ceza mahkemesince suçsuz bulunarak beraatına karar verilmiştir.

Böylece ortaya, **olağandışı bir mahkemeden** verilmiş bir mahkumiyet kararı ile **olağan bir mahkemeden** verilmiş bir beraat kararı çıkmıştır.

Bu olay, iki mahkemeden biribirine aykırı iki kararın çıkması gibi teknik ve basit bir olay değildir. Olay, olağandışı yargılamaların adaletsiz kararlar oluşturması olayıdır. Başka bir deyişle, olağandışı yargılamaların Adalet açısından güvenilir olmadığını ortaya koyan somut bir örnektir.

▶ *Halit Çelenk, TÖB-DER davasının yeniden görülmesi gereğine dikkat çekiyor.*

Kararları veren mahkemelerin nitelikleri farklıdır. Sıkıyönetim askeri mahkemesi, olağandışı bir yargı yeridir, yürürlükteki yasa gereği siyasal iktidara bağımlıdır. Doğal hâkim ilkesine aykırıdır. Bu mahkemelerde uygulanan Yargılama Usulü Yasası ile Sıkıyönetim Yasası, savunma hakkını kısıtlayan hükümlerle doludur. Bu mahkemelerde yan tutma nedeniyle hâkim reddedilemez. Yargılamalarda siyasal iktidarın tercihleri rol oynar. 12 Eylül döneminde MGK başkanının radyo-televizyonda **DİSK'i** ve **Töb-Der'i** adeta peşinen suçlu ilan eden konuşmalarını ve Sıkıyönetim komutanlarının hâkim ve savcılar üzerindeki baskılarını anımsatmakta yarar vardır.

İşte **Töb-Der** yargılaması bu koşullar altında, bağımsız olmayan bir mahkemede yapılmış ve siyasal ağırlıklı bir mahkûmiyet kararı oluşturulmuştur. Askeri Yargıtay 4.Dairesi de, yanlış çevrilmiş sözlüklerdeki açıklamalara dayanarak, eskiden verilmiş ve kesinleşmiş beraat ve takipsizlik kararlarını yanlış değerlendirme ve yorumlarla, dikkate almayarak bu kararı onaylamıştır.

Beraat kararı veren Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, bağımsız, doğal hâkim ilkesine uygun, siyasal etkilerden uzak bir mahkemedir.

12 Eylül döneminde **Yürütme** ile **Yargı**, hatta **Yasama** birlbirine karışmıştır. Bu, hukuk ve adalet açısından tehlikeli bir uygulamadır. Anayasa'nın "Güçler ayrılığı" ilkesini ihlal eden bir durumdur. Bu dönemin yargı organları olağandışı bir yargı anlayışını benimsemişlerdir: Buna göre, mademki olağanüstü bir dönem yaşanıyor, o halde bu, her alanda değer yargılarımıza egemen olmalıdır. Yargılama faaliyetimiz de olağandışı dönem koşullarına göre yapılmalıdır.

Bu anlayış ve uygulama, siyasetle hukukun birbirine karıştırılmasıdır. Olağanüstü dönem anlayışı, siyasal bir anlayıştır. Hukukun ve hukukçunun bundan uzak durması gerekir. **Yürütme** ve **Yasama** olağanüstü dönem koşullarına göre kimi önlemler alabilir. Ama hukuk alanında böyle bir tutumun yeri yoktur. Hukukta, her dönemde, hukukun yerel ve evrensel ilkeleri uygulanmalı ve geçerli olmalıdır.

Biribirine aykırı bu iki karar, 12 Eylül hukuksuzluğunun, olağandışı yargılamalarının adaletsizliğinin somut bir örneğidir. Bu kararlar, 12 Eylül döneminde verilen kararların niteliğini de ortaya koymaktadır.

Töb-Der davası yeniden görülmeli, dernek hakkındaki kapatma kararı kaldırılmalı, derneğin malları geri verilmeli, hükümlülerin maddi ve manevi tazminat hakları tanınmalıdır.□

TBMM başkanı Akbulut, özgürlüklerin geleceğinden umutlu

Adımlar (Ankara)-TBMM Başkanı **Yıldırım Akbulut**, Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD)'nin 17 Haziran'da Ankara'da yapılan 10. Genel Kurulu'nda, **"Türkiye'de hürriyetler bakımından ulaşılan bugünkü seviye belki yeterli değildir ama, kısa zamanda alınan mesafeyi de küçümsememek gerekir"**, dedi. **Yıldırım Akbulut**, ÇGD Genel Başkanı **Ahmet Abakay'ın**, Türkiye'pde düşünce, basın ve örgütlenme özgürlükleri konusundaki kısıtlamalara ilişkin eleştirilerine de değinerek, 141, 142 ve 163. maddeler üzerinde bir süreden beri kamuoyunda tartışmalar yürütüldüğünü anımsattı ve, **"Umuyorum ki, bu tartışmalar kısa zamanda sonuçlanacak ve daha iyi bir noktaya varılacaktır"** biçiminde konuştu. SHP Bursa Milletvekili ve DİSK Genel Sekreteri **Fehmi Işıklar** da yaptığı konuşmada, TBMM Başkanı'nın ileriye dönük sözlerini **"umut verici, sevindirici"** bulduğunu belirtti, ancak bu sürenin kısa olması dileğinde bulundu.

Siyasal parti önderlerinin birer telgrafla başarı diledikleri ÇGD Genel Kurulu'na, Türkiye'den hiçbir basın kuruluşu katılmazken, **Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti**'nin başarı mesajı göndermesi dikkati çekti.

Seçimlerde **Ahmet Abakay** yeniden aday olmadı. 60 delegenin oy kullandığı ÇGD Genel Kurulu'nda, PMD eski Başkanı **Rafet Genç**, 39 oyla Genel Başkan seçildi. Yönetim Kurulu'na seçilenlerin oy durumu da şöyle:

Rahmi Yıldırım (56), Tahsin Şenol (56), Eymür Yörük (54), Soner Gürel (54), Ayhan Çetinkaya (50).□

En büyük tehlike: Şovenizm

Umur Coşkun

1. 12 Mart döneminin siyasi üst yapıda sona ermesinin başlangıcı sayılabilecek 1973 genel seçimlerinden sonra, Türkiye'de bir demokratikleşme rüzgarı esmeye başladı. 1974 genel affı bu sürecin önemli aşamalarından biriydi. Ancak genel affın hemen arkasından gelen Kıbrıs harekatı, demokratikleşme yolundaki gelişmeyi başka bir mecraya soktu. Şovenizm Rum-Yunan düşmanlığını körükledi, fetih türküleri arasında militarizm gücünü tazeledi. 12 Mart'ın hesabı görülemedi. Ülkenin teröre boğulduğu, binlerce yurtsever kanının akıtıldığı, milliyetçi cephe iktidarlarının hüküm sürdüğü dönem böyle başladı. Bir bakıma, 12 Eylül'ün temelleri Kıbrıs işgalinin yarattığı ortamda atıldı.

2. Bugün 12 Eylül dönemi çözülüyor. Kimi politik çevreler demokrasiye dar ve kısmi bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Yine de demokrasi istemi, bu isteme sıkıca sarılan aydınlar ve emekçiler eliyle kararlılıkla yükseltiliyor. Geniş ve güçlü bir demokrasi hareketi oluşuyor. "Demokratik Kamuoyu" belirsiz bir kavram olmaktan çıkıp, yaşamın her alanında ete kemiğe bürünen bir varlık haline geliyor. Bu sürecin gelişmesiyle, ülke ve toplum, bir tarafından militarizmin çekiştirdiği sürünen demokrasiyi aşmaya, insan hakları temelinde eksiksiz bir demokrasiye yönelmeye herzamankinden daha yakındır.

3. Bulgaristan hükümetinin Türk asıllı yurttaşlarına karşı takındığı tavır ve onbinlercesini zorunlu göçe tabi tutması, büyük bir insan hakları sorunudur. Olayın siyasal, ekonomik ve toplumsal uzantıları her iki ülkede de yaşanacaktır. Bu konuda oluşacak haklı tepkiler, sorunların derinleşmesine değil çözümüne yönelmelidir. Yoksa, yeni bir şovenizm dalgası, adım adım ve zorlu mücadelelerle ilerletilen demokratikleşme sürecini kesen büyük bir tehlike olarak ortaya çıkar. Anti-Bulgar şovenizm, Bulgaristan'da insan haklarına saygı gelişterilmesini ve sosyalist demokrasinin gelişmesini sağlamaz, ya da göçmenlerin yaralarına merhem olmaz, ama militarizm ve gericiliğe fidelik eder.

4. Türkiye itibarsız bir ülke durumuna düşürülmüştür. Çünkü dünya kamuoyunun önünde; Türkiye'de işkence vardır, politik ve ulusal zulüm vardır; demokrasi ve insan hakları ise yoktur. Türkiye, ekonomisi IMF yönetiminde, dış politikası NATO ve daha çok ABD güdümünde, yarı askeri bir ülke görünümündedir. Böyle görülen bir ülkenin uluslararası platformlarda hiçbir inandırıcılığı olmaz, ciddiye alınması beklenemez. "Nerede bu insan hakları savunucuları" gibi tafralar boşunadır ve yalnızca iç politikada sorunları çarpıtmaya yarar. Adama "biz buradayız efendim, siz kendi ayakkabınızı bağlayın" derler. Öyleyse göçmenler sorununa ve Bulgaristan'la ilişkilere en tutarlı yaklaşım, aslında Türkiye'nin egemen, insan haklarına saygılı, çok uluslu yapısı anayasal güvencelere kavuşmuş ve demokratik bir ülke olması için atılacak adımlardır.

5. Komünistlerin halka ve ülkeye karşı sorumlulukları daha da ağırlaşıyor. Yaşayan sosyalizmde, dev boyutlu sorunlara kolaycı çözümler arayan bürokratik dar görüşlülük bir yandan açığa çıkıyor, bir yandan çöküyor. Yerini, sosyalist demokrasinin kitle insiyatifine ve dinamizmine dayanan yeni biçimlerine terk ederek. Ve bu bir anda ve belirli bir şemaya bağlı olarak değil, bir karmaşa, altüst oluş içinde gerçekleşiyor. Türkiye komünistleri daha sosyalizmi yaşamadan, sosyalizmin olumlu ve olumsuz deneylerinden gerçekçi sonuçlar çıkarabiliyorlar. Sosyalist ideallerini, insani değerler, emeğin üstünlüğü, kültürel zenginlik ve eksiksiz demokrasiyle yoğurma fırsatı kazanıyorlar. Yarınki sosyalizmin örgüsü bugünkü mücadele içinde ilmekleniyor. Kuşkusuz, bunu bilmekten daha önemlisi yaşamak ve gösterebilmektir. Bugünden başlayarak...

Bulgaristan'da insan hakları çiğnendi

ZOR ÇIKMAZI

Şu kadarı bilinmiyor demek ki: İnsan hakları, sistem ve rejim farklılıkları tanımaksızın, bütün bir insanlığın olan gezegenimizin her karış toprağında uyulmak zorunda olunan, evrensel haklardır. Yalnızca Türkiye gibi ülkelerde komünistler için değil, Bulgaristan'da Türk azınlık için, halktan ve masum her insan içindir de.

■ **Semih Gümüş**

Her şey insanlar sınır kapılarımıza yığılmaya başladığında açığa çıkmadı elbette. Dün de vardı bu sorun ve bu 'dün' çok yakınımızda da değil, tā yıllar öncesindeydi. İşin içine ikinci soğuk savaş dalgasına karşı savunma, bir de "Dimitrov'un ülkesi" girince, komünistler uzak durmayı yeğlediler. Belki bir kuşku düşmüştü içlerine ama, arı kovanına uzanmamışlardı işte.

Ortada şimdiki gibi glasnost ve perestroika da yoktu, Gorbaçov rüzgârı da!

Sosyalist Bulgaristan'da Türk azınlık üstünde başlatılan baskı ve despotizm kimi ilgilendirecekti? Türkiyeli komünistlerin hâli niceydi; ya öbürleri? Aynı yıllar içinde Türkiye dışarda iyi duygular uyandırmadığı gibi, glasnost da uykudaydı.

* * *

Bulgaristan'da suçlu olduğu besbelli. Sosyalist iktidar sorunların altından kalkamadığı gibi, ideolojik ve siyasal bakımdan da altında kaldı. İnsan hakları sınavını veremedi. Hiç kuşku yok ki, bu arada sosyalizmin saygınlığı zedelenmeye devam ediyor ve şu sorulu-yor: kimin hakkı olabilir bu sonucu yaratmaya?

Şu kadarı bilinmiyor demek ki: İnsan hakları, sistem ve rejim farklılıkları tanımaksızın (açıkçası, yalnızca kapitalist dünyada değil!), bütün bir insanlığın olan gezegenimizin her karış toprağında uyulmak zorunda olunan, evrensel haklardır. Yalnızca Türkiye gibi ülkelerde komünistler için değil, Bulgaristan'da Türk azınlık için, halktan ve masum her insan içindir de.

Bulgaristan'da da sosyalizmin canalıcı yanlışlarından biri yapıldı; devlet yönetimiyle parti bütünleşerek, tek bir merkezi yapıya dönüştü. Bu yapay tek merkezli yapı, devleti yönetmenin girdabı içinde, partinin nesnel süreçleri doğru değerlendirip tanımlayabilmesini de önlemiş oldu. Çoğu kez, parti ile devlet iktidarı arasında sıkışan bir politik yönetimin en kolay hiçe saydığı ilkeler ise, on yıllar boyu yaşayanlardan çıkarılabileceği gibi, insani ve demokratik değerler oluyor.

Öte yandan, eşitsiz ekonomik gelişme -dolayısıyla sosyal ve kültürel eşitsizlik-, üstelik azınlık bir topluluk ve etnik farklılıklar da söz konusuysa, çok hassas durumlar ortaya çıkartır. Görülüyor ki, iktidar sosyalist de olsa, ehliyetsiz yönetimler elinde, azınlık hakları bir çırpıda hiçe sayılabiliyor. Oysa bu nitelikteki sorunlar, ilkin planlı (ekonomik ve sosyal yaşam için), bilinçli (iyi çözümlerle yönetebilmek için), demokratik ve katılımcı (çözümler katılanları ilgilendirdiği için) yollardan geçerek çözülür.

Bu yoldan çıkılınca ne gelir başa? Bürokratizmin dar görüşlülüğü ve sonunda da otoriter yönetimin şıpın işi kolay çözümleri...

Durum, sosyalist devlet için, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin Türk kökenli yurttaşları için olduğundan çok daha vahimdir aslında. Parti ya da devlet kararıyla insanların özbenlikleri değişir mi? Belki de şimdi en acısı yapılıyor, emekçi insanlar doğup büyüdükleri, hattā uğruna savaştıkları yurtlarından kovuluyorlar. Hiçbir devletin kendine atfedemeyeceği "haklarla". Varlarına yoklarına el konduktan sonra, en yakınlarından kopartılan on binlerce insanın suçlu olduğuna inanmak, olanaksızdır.

Çok değil, 10 yıl önce 1979'da, Bulgaristan Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov şunları diyordu, sorunların bam teline dokunarak:

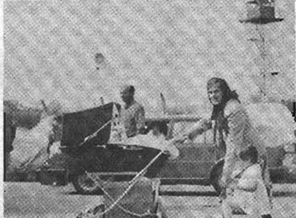
"Ülkemizde ulusal sorun, sonrasız olarak ve kesinlikle halkın kendisi tarafından çözüme bağlanmıştır. Soruna, ayrı ayrı insanların ulusal bilincini gönüllü, özgürlük koşullarında kendisinin belirlemesi ilkesine titizlikle saygı, ulusal kökenine bakılmaksızın bütün yurttaşlara eşit hakların güvencelenmesi, her türlü ulusal ayrıcalıkların kayıtsız koşulsuz ortadan kaldırılması ortamında, Marksist-Leninist öğreti temelinde çözüm getirildi. Biz hiç kimsenin iç işlerimize karışmasına, nasıl bir gerekçeyle olursa olsun, halkımızın ulusal bilincini dışardan belirlemesine müsaade etmeyeceğiz."

Bu soğukkanlı, gerçekçi ve insancıl tutum 10 yıl öncesinde kaldı sanki. Kapıkule'den girenler giriyor, ya geride kalanlar? On binlerce insan göç ettikten sonra bile, bir milyondan çok Türk kalacak Bulgaristan'da. Onlar gelecekte, şimdi şiddetlenen sorunların çözümüne katkıda bulunmanın yollarını bulabilecekler mi? Gönüllülük, özgür irade, eşit haklar ve ulusal ayrıcalıkların olmadığı koşullar kendilerine tanınacak mı? Yoksa sosyalist toplumdan koparılıp sancılı bir yumak gibi yalnızlaştırılacaklar mı? Türkiyeli komünistler, Bulgaristan'daki Türk kökenli yurttaşlar için bu yolların açılmasını ve Jivkov'un 10 yıl önceki sözlerinin gerçeklik kazanmasını dileyeceklerdir.

Hiçe sayılanlara karşı duyarlılık kolay kazanılmıyor. Dışişleri Bakanlığı'nın Ankara'daki diplomatik misyon temsilcilerini daveti ile gerçekleşen Kapıkule ve çadırkent gezisine Varşova Paktı içinde yer alan sosyalist ülke temsilcilerinin katılmaması, bu arada Çin ve Arnavutluk büyükelçiliklerinin başkatiplerini, Yugoslavya'nın ise müsteşarını göndermiş olması düşündürücüydü. Sonradan yapılacak değerlendirmeler kuşkusuz kendilerine özgü olacakken, bir inceleme gezisinden uzak durmanın, sosyal bir yarayı umursamamanın, insan haklarında ikili standartlar gözetmiş olmanın, açıklığa gereksinimi vardır. Üstelik böyle bir diplomasi, "diplomatik" de sayılamaz.

* * *

Evet, bizim ülkemizde de ne en başta Kürtlerin, ne de Türklerin insan haklarını kullanabildiklerinden söz edilebilir. Gelgelelim, şu sıralarda ve bu konuda, ilkin Bulgaristan'da halktan bir azınlık topluluğa ve evimize sığınmış soydaşlarımıza haksız uygulamalar karşısında sahip çıkacak, sonra da Türk hükümetinin ikili standartları sonucu niçin yalnız başına kaldığını ve sesine karşılık bulamadığını,

şovenizm dalgasının halkımız üstünde bir bastırma aracı olarak kullanılmaya çalışıldığını, Türkiye'de insan hakları ihlallerinin elbette had safhada olduğunu söyleyeceğiz.

Komünistler komplekslerden uzak biçimde, ilkini hakkıyla yerine getirdiklerinde, sonrakileri nasıl olsa yapacaklardır. Asıl güç olan ilkiydi. Olup bitenler dün nesnelliği ve yalın haliyle değerlendirilemedi. Yeni bir düşünce tarzının yoksunluğu içinde, sosyalizmin genel sorunları karşısında kendi konumunu yüceltme ve dogmatik düşünce biçimleri oluştu. Komünistler şimdi aynı sorunları farklı bir biçimde değerlendirdikleri ve yeni bir bakış açısıyla görmeye çalıştıkları için, Bulgaristan'daki Türklere yapılanlara karşı duyarlı davranıyorlar. Yoksa yalnızca konuyu kendilerine yakın buldukları için değil.

Komünistlerin istedikleri sosyalizm ve halklarına vaadettikleri gelecek, elbette bugüne dek yaşananları aşacaktır. 'Zor'u sorunların çözümünde asla başvurulmaması gereken bir yol olarak görürken, toplumu topyekûn ileriye götürecek potansiyelleri de açığa çıkacaktır. □

Demokrasi İzleme Kurulu'ndan

Jivkov'a mektup

"İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE DERHAL SON VERİLMELİ"

Helsinki Nihai Senedi'ni izleme görevini de üstlendiği daha önce açıklanan Demokrasi İzleme Kurulu, bu kapsamda olmak üzere, Bulgaristan Devlet Konseyi Başkanı **Todor Jivkov'a** bir mektup gönderdi.

İzleme Kurulu sekreterliğinin 22 Haziran günü Ankara Bilar merkezinde yaptığı basın toplantısında ayrıca açıklanan mektupta, Bulgaristan yurttaşı Türklerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi ve bu on binlercesinin göçe zorlanması üzerinde durularak, demokrasiye ve barışa bağlı olanların bu uygulamaların karşısında olacağı belirtildi. Mektubun tam metni şöyle:

"Sayın Başkan,

Size, ülkemizde demokrasinin yerleşip gelişmesi için sürekli uğraş vermek amacıyla, çeşitli politik görüş ve meslek alanlarından aydınlarca oluşturulmuş bulunan, Demokrasi İzleme Kurulu adına yazıyoruz. Kurulumuz, yukardaki temel işlevine ek olarak, Helsinki Konferansı kararlarının izlenmesi görevini de üstlenmiş bulunmaktadır.

Bizi bu mektubu yazmaya yönelten neden, Bulgaristan yurttaşı Türklerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi ve on binlercesinin keyfi koşullarla göçe zorlanması karşısında duyduğumuz derin üzüntü ve tepkidir.

Hükümetimizin Bulgaristan yurttaşı Türklere karşı uygulamalarının, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Helsinki Sonuç Belgesi başta olmak üzere, Bulgaristan'ın da imzalamış bulunduğu çok taraflı ve ikili uluslararası belgelere aykırı olduğunu, uluslararası insan hakları hukukunun temel normlarını ihlal ettiğine ve günümüzdeki demokratik, kültürel ve politik gelişmelere ters düştüğüne dikkatlerinizi çekmeyi gerekli görüyoruz.

Bu tür uygulamalar sonunda ortaya çıkan bunalım ve insani sorunlar giderek ülkelerimizdeki demokratik oluşumları da tehdit etme eğilimi göstermekte, ekonomik gelişme çabalarımızın gereksinme duyduğu barışçıl ortamı da bozmaktadır. Ülkelerimiz arasındaki iyi komşuluk ilişkileri de bu durumdan zarar görürken, halklarımız arasında ileride giderilmesi güç çatışma tohumlarının ekilmesi bizi daha da endişelendirmektedir. Nihayet ülkenizdeki uygulamalar, uluslararası yumuşamayı da olumsuz yönde etkilemekte, soğuk savaş rüzgârlarının estirilmesine olanak hazırlamaktadır.

Demokrasiye ve barışa yürekten bağlı bizler, söz konusu uygulamalarla insan hakları ihlallerine derhal son verilmesi çağrısında bulunuyor, halklar arasındaki dostluğun kararlı savunucuları olarak, bunu zedeleyen her türlü davranışın karşısında olmaya devam edeceğimizi belirtiyoruz.

Saygılarımızla."

ALEME TALKIM, SALKIM YUTMAYANLARIN HAKKIDIR

■ Ali Taygun

"Bulgar'ım, doğruyum, çalışkanım. Yassam... Varlığım Bulgar varlığına armağan olsun!"

Bulgaristan'da bir köy ilkokulunda Türk çocuklarının bu sözleri her sabah avaz avaz bağırmaya zorlandıklarını bir düşünelim.

Aynı çocukların iyi bir ortaokula girebilmek için ortodoks kilisesinde okunan dualardan sınava tabi tutulduklarını...

Girdikleri okulda bir kürsünün üzerine çıkartılıp *ayin-i ruhânî* uygulaması yaptıklarını...

Bunlara isyan etmez mi insan?

Saydıklarımız Bulgaristan'da gerçekleşmiyor. Bulgaristan'da Türkler çocuklarına istedikleri isimleri veremiyorlar, anadillerinde eğitim yapamıyorlar, diledikleri̇nde pasaport alamıyorlar.

Bulgaristan'da insan hakları ihlal ediliyor.

Hükümet bu ihlalleri dile getiriyor. Ama dünya kamuoyundan yeterli tepki doğmuyor. Sosyalist ülkelerde bu tür ihlalleri çok yakından izleyen, anında uluslararası platformlarda mesele çıkaran müttefiklerimizden bile aranan destek bulunamıyor. Başbakan, *"nerede"*, diyor, *"insan hakları savunucuları?"* Talepleri cevapsız kalıyor.

Haçlı zihniyeti mi hortlamıştır? Türk'ten başka dost yok mudur gerçekten?

* * *

Uluslararası insan hakları savunucusu gelmiş, yıllardan beri Türkiye'de hakları ihlal edilmiş insanlara soruyor: *"Siz ne dersiniz? Bu bir* **'jingoism'** (şovenizmin daha patırdılısı) *gösterisi mi, yoksa gerçek bir ihlal mi söz konusu olan?"* Yani inanmıyor resmi ağızlara. *"Siz açıklama yapsanıza"*, diyor.

Adam vaktiyle bunun gözünün içine baka baka, *"bizde fikir suçlusu yok"*, demiş. Ona güvenmiyor.

"Bir zarar kendi misliyle izale olunamaz" der mecelle.

Üstüne üstlük bugün zarar görenler, dün zarar verenler değil. Onun için, bir zamanlar *"devleti yıkanlar"* olarak nitelenenlerin kendilerini suçlayanlara şimdi devletin ne olduğunu ortaya koymaları lazım, ciddiyeti öğretmeleri lazım.

* * *

Bir insanın adı, anadili, manevi değerleri, kültürü, onun benliğidir, şahsının ayrılmaz parçasıdır. Malı değildir yani, mülkü değildir. Bu yüzden de ondan alınamaz. İstimlak edilemez.

Toplum, elbette herkes için geçerli yasalar uyarınca bireylere tanıdığı haklardan kimisini geri alabilir, suç işleyen bireyi cezalandırabilir. Ama bireye toplumca verilmemiş, onun doğuştan kazanılmış hakları da vardır. Doğduğu ülkede yaşamak, yurd sahibi olmak böyle bir haktır. Bu hakkı toplum vermediği için toplum alamaz da.

Bulgaristan'da Türklerin türlü baskılarla göçe zorlanmaları bu haklarının ihlalidir.

Bunlar belli. Bunlar belli de...

Devletler arenasında karşısındakine sözünü geçirtmek sopayı bastırıp eli bağlı adamı esas duruşta tutmaya hiç benzemez. *"Ben bildiğimi okurum, keyfimce işlerim, kimse de karışamaz"*, denir denmesine. Ama o zaman, yardım çağrısı yapmamaya da razı olunur. Yalnızlığa razı olunur. Bugünkü günde ise yalnızlık mümkün değil. Doğru da değil.

Kendi uyguladığı politikaları başkası uygulayınca şikayetçi olanlar uluslararası arenada taraftar bulamaz. Bir hakkın ihlalinden söz etmek için o hakkı önce kendi tanımak gerekir.

Resmi politikamız her TC vatandaşını *"Türk"* olarak tanımlar. Böyle bir tanım yaptığımız anda aynı tanımın başkalarınca yapılmasını da kabul ediyoruz demektir. Çünkü eğer bu tanımı yanlışsa kullanmamamız gerekir. Doğruysa başkasının kullanmasına itiraz edemeyiz.

"Efendim, bazı ülkelerde ulusal azınlıklar var, bazılarında yok. Bizde yoksa ne yapalım yani?" denebilir. Ama o zaman sorarlar, olup olmadığını kim tayin ediyor diye. *"Ben tayin edeyim, iç işimdir"* derseniz karşınızdakine de tayin hakkı tanımış olursunuz. O da kalkar, *"bende de yok"* deyiverir, edecek lafınız kalmaz.

Hükümet etmek ciddi iştir yani, şakaya gelmez. Devlet adına verilen söz adamın torununun torununu bağlar. En basit bir uygulamanın bile yıllarca emsal teşkil edeceğini bilmek, bunun sorumluluğunu taşımak gerek. Gündelik politikalarda puan almak için, kısa vadeli bir çıkarı savunmak için aldığınız bir tedbir döner dolaşır en haklı olduğunuz bir yerde karşınıza çıkar, göz göre göre etkisiz kalırsınız. Ne yazık ki bunun bedelini çoğu kez hatada hiç dahli olmayan mazlumlar öder.

Bugün de on onbeş yıldır resmi politikamıza iyice egemen olan basiretsizliğin faturası Kapıkule'de perişan göçmenlere çıkıyor.

* * *

Türkiye bizim yurdumuz. Bu yurtta Türkler de var, Türk olmayanlar da. Bu yurdu paylaştığımız bu insanlar Türk olmama hakkına sahip olmalıdır. Türk olmadıkları için hiçbir eşitsiz muameleye tabi tutulamamalı, tam tersine çok boyutlu topluma kendi renklerini kattıkları için kültürlerini geliştirmekte teşvik görmelidirler.

Biz buna inandığımız için, bu görüşü savunmanın bölücülük değil, tam tersine zenginleştiricilik, çoğaltıcılık olduğunu savunduğumuz için Bulgaristan yöneticilerini sorgulayabiliriz.

Onların kendi toplumlarını kısırlaştırdıklarını söyleyebiliriz.

Nasıl bireyler için iki dil bilmek iki hayat yaşamak ise; iki dilli, daha çok dilli bir toplum olmak; iki kültürlü, daha çok kültürlü bir toplum olmak daha zengin bir toplum olmaktır. Bulgaristan'da doğan her Türk -eğer *"ben Türküm"*, diyorsa Türk'tür; kentini tanımlama hakkı bireyden alınamaz- evet her Türk, Bulgar milletine tarihten kalmış bir kültür mirasıdır, onların zenginliğidir. Bulgaristan yöneticilerinin onları yarına bırakmama hakkı, çocuklarını bu mirastan mahrum etme hakkı yoktur.

Bulgaristan'daki Türkler dilerlerse Türkiye'ye göçerler. Bu kendi bilecekleri bir iştir. Doğrusu, onları kalmaya yurtlarından ayrılmamaya teşviktir. Israr edip gitmek isterlerse, yapılacak olan, onların bu ülkede birer dostluk elçisi olmalarını temin için gereken dayanışmayı göstermektir. Sosyalistlerden beklenen budur.

İşte Türkiye'nin solcuları bunları söyler, söyleme hakkını haizdir. Resmi politikaları oluşturanlar ise deseler deseler yabancılara dönüp, *"siz insan haklarını savunursunuz, bunları da savunuverin"*, derler. Çünkü onlar, kendileri insan haklarını savunmamışlardır, savunmazlar. □

Nurettin Yılmaz

"KOMÜNİST PARTİ KURULABİLİR"

Adımlar (Ankara)-ANAP Mardin, Muş, Siirt, Bitlis ve Van milletvekilleri Nurettin Yılmaz, **Mehdin Işık, Kemal Birlik, Muhyettin Mutlu, Reşit Çelik, İhsan Bedirhanoğlu**, TCK'nın 141, 142, 163. maddelerinde değişiklik ve ceza indirimi öngören yasa önerilerini partilerinin Meclis grubuna verdiler.

ANAP TBMM Grup Başkan vekillerinden **Yasin Bozkurt**, öneriyi grup yönetimi olarak görüştükten sonra TBMM Başkanlığı'na vereceklerini bildirdi.

▶ *Nurettin Yılmaz, yasa önerisinin 60 SHP milletvekili tarafından destekleneceğini de söylüyor.*

Bu arada Nurettin Yılmaz, 19 Haziran günü verdikleri öneriyle ilgili olarak, TBMM'de bir basın toplantısı düzenledi. Önerinin, **"Türkiye'yi 50 yıldan bu yana sıkıntısını çektiği 'düşünce suçu lekesinden' kurtaracağını, amaçlarının düşünceyi suç olmaktan çıkaracağını"** belirten Yılmaz, sözlerine şunları ekliyordu: **"Değişik düşüncelerin varolduğu toplum, değişik çiçeklerin olduğu bir çiçek bahçesidir."**

Nurettin Yılmaz, getirdikleri öneriyle artık Türkiye'de zor kullanma dışında 141 ve 142'nin fiilen ortadan kaldırıldığını savunduktan sonra, şöyle konuştu:

"Artık sosyalist ve komünist partiler şiddetle iktidara gelmeyi hedeflemedikleri ve iktidarında şiddet kullanmayı reddettikleri takdirde, ülkede özgürce örgütlenebilir, politik arenada yerini alabilir."

Nurettin Yılmaz, basın toplantısında sorulan bir soruyu yanıtlarken de, teklifi Başbakan Özal ve partinin diğer yönetim organlarıyla herhangi bir görüşme yapmadan, kişisel olarak hazırlayıp ANAP grubuna sunduklarını bildirdi.

Bu arada, Nurettin Yılmaz'ın teklifinin ANAP grubunda kabul edileceğinden kuşkusu bulunmadığını ve 60 SHP milletvekilinin de destekleyeceğini konuşmalarında söylediği belirtiliyor.

Öte yandan, kimi siyasal gözlemciler, teklifin Özal'ın bilgisi içinde olduğuna dikkat çekerken, SHP ile **"iş yapma"** ya da **"onu köşeye sıkıştırma"** gibi **"manevra"** alanları da olduğunu kaydediyorlar.

İHD öneriyi yetersiz buldu

İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı avukat **Nevzat Helvacı** ise, Nurettin Yılmaz ve arkadaşları tarafından hazırlanarak ANAP grubuna verilen söz konusu öneriyi yeterli bulmadıklarını bildirdi.

Helvacı, 141, 142 ve 163. maddelerin düşünce suçunu cezalandırdığına kuşku bulunmadığını ifade ederek, **"çağımıza uygun bir anlayışla bakıldığı zaman, bu maddelerin ceza kanununda bulunmaması gerekir"** dedi.

Helvacı, düşünce suçunu Türkiye'nin ayıbı olarak gördüklerini belirtirken, yasa önerisinin bu ayıbı devam ettirici nitelikte olduğunu söyledi. Öneride, **"zor unsuru"**'nun bulunmasının örgütlenme özgürlüğü açısından bir rahatlama getirebileceğini kaydeden Nevzat Helvacı, **"ancak, örgütlenme ve düşünce özgürlüğünün önünde yine büyük engeller"** olduğunu sözlerine ekledi. □

TBKP Başkan Yardımcısı Karaca

"BULGARİSTAN'DAKİ UYGULAMALARI SOSYALİZM İLE BAĞDAŞTIRAMIYORUZ"

TBKP Başkan Yardımcısı **Mehmet Karaca**, geçtiğimiz 8 Haziran günü Londra'da yapılan ve ayrıntılı haberi bu sayımızda ayrıca yer alan "Sargın ve Kutlu'ya Özgürlük Gecesi"nde yaptığı konuşmada, Bulgaristan'da Türk kökenli yurttaşlara karşı yürütülen uygulamaları eleştirdi.

TBKP'nin Bulgaristan'daki bu uygulamaları insan hakları ve sosyalizm ile bağdaştıramadığını vurgulayan Karaca, şunları söyledi:

"Bu ülkede son günlerde yer alan uygulamalar herkes gibi bizi de üzmektedir. Bu aynı zamanda sosyalist ülkelerin barış, yumuşama ve ilerleme sürecine yaptıkları katkıları da zedeleyicidir. Biz bu uygulamaları insan hakları ve sosyalizm ile bağdaştıramıyoruz. Son olaylar iki komşu ülke ile halkları arasında gerginliği arttırıcı yönde gelişiyor. Bir an önce bu uygulamalara son verip sorun iki ülke arasında diyalog yoluyla çözümlenmelidir. Türkiye, Bulgaristan'daki Türk azınlığa orada istikrarsızlık yaratıcı propagandadan bir an önce vazgeçmelidir, bu kimseye yarar getirmez." □

Eşit hakların gerçekleştirilmesi için

KÜRT DİLİ ÜZERİNDEKİ YASAK İNSAN YAŞAMINI TEHDİT EDİYOR

Dil sorunun bölgede görev yapmış ve yapmakta olan ve Kürtçe bilmeyen hekimler ile Türkçe bilmeyen halk çok somut yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. Doğaldır ki, bir insan derdini en iyi kendi dili ile anlatabilir. Ama Kürt iseniz ve kendi dilinizi konuşmanız yasalarla yasaklanmış ise, derdinizi anlatamamanın bedelini yaşamınızla ödeyebilirsiniz.

■ **Dr. Mustafa Dağcı**

"Zikê minê piçûk têşe. Tir Davêje pişta min. Dermanek bide min tixtor beg." diyen Türkçe bilmeyen bir Kürt kadını jinekolojik rahatsızlığını doktora böyle anlatıyorsa, değerli okurlar ve eğer siz de doktor gibi Kürtçe bilmiyorsanız, yukarıdaki konuşmadan bir şey anlamayacaksınız. Dahası, farklı dilleri konuşan kişiler olarak, diyalog kuramamanın acısını duyacaksınız. Hele derdini anlatmaya çalışanlar Kürtçeden başka dil bilmeyen hastalar olup, siz de Kürtçe bilmeyen bir hekim iseniz, bu diyalogsuzluğun acısını daha fazla duyacaksınız. Çünkü, bir hekim hastasına tanı ve tedavide yardımcı olduğu zaman gönül rahatlığı duyar. Hekimlikte ise tanının yüzde 50'si anemnez dediğimiz hastanın sorgulamasına dayanır. Hasta ve hekim birbirinin dilinden anlamıyorsa, anemnezin alınması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla sağlıklı bir tanı konulması ve tedavinin yapılması da oldukça zor olacaktır. Bu ise, doğrudan insan yaşamını tehdit eden bir olgu olarak karşımıza çıkacaktır.

İşte, bölgemizde tam da bu noktada sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinin önündeki engellerden birinin de "dil sorunu" olduğunu göreceğiz. Çünkü, bölgede kırsal kesimdeki kadınların yüzde 90'ı, erkeklerin yüzde 45'i Türkçe bilmiyor, Kürtçe bilen hekim sayısı ise, oldukça azdır. Bu koşullarda gerçek bir sağlık hizmeti götürebilmek mümkün müdür?

Sağlık hizmetlerinin önündeki engeller sıralanırken, finansman sorunu, personel sorunu, araç-gereç sorunu dile getirilirken, önemli bir sorun olan "Dil Sorunu" hep atlanır. Dil sorununu bölgede görev yapmış ve yapmakta olan ve Kürtçe bilmeyen hekimler ile Türkçe bilmeyen halk çok somut yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. Doğaldır ki, bir insan derdini en iyi kendi dili ile anlatabilir. Ama Kürt iseniz ve kendi dilinizi konuşmanız yasalarla yasaklanmış ise, derdinizi anlatamamanın bedelini yaşamınızla ödeyebilirsiniz.

Türkiye'de herkesin eşit haklara sahip olduğu sık sık söylenir. Ardından da 2932 sayılı Yasa ile Kürtçe konuşmak yasaklanırsa, bu nasıl bir eşitlik olur? Yine bu yasak, hasta hekim arasında kurulamayan diyalogdan dolayı güvensizlik doğurmayacak mıdır? Elbette doğuracaktır: Farklı dilleri konuştukları için derdini anlamadan kendisine reçete yazmak zorunda kalan bir hekime, hasta güven duyabilir mi?

Bu, milyonlarca insanın sağlığını, yaşamını ilgilendiren bir sorun olarak orta yerde duruyor. Bu soruna kulak tıkayamayız. Söylemek gerekir ki; bölgemizde en fazla hekim hatasının oluşmasının nedenlerinden biri de, muhakkak ki bu dil sorunudur. Bir sorunu çözmenin önkoşulu, o sorunun varlığının kabul edilmesidir. Hiçbir sorun yok sayılarak çözülemez. Kaldı ki bu sorunun siyasi bir yanı da yoktur. Açıktır ki, bu sorun siyasal eğilimi ne olursa olsun Türkçe bilmeyen her Kürt insanının sorunudur. Yine açıktır ki bu sorun, siyasal eğilimi ne olursa olsun, bölgede görev yapan ve Kürtçe bilmeyen her sağlık personelinin sorunudur. Dahası, bir insanlık sorunudur. İnsani sorunlara insani yaklaşımlar, çözümler yaraşır.

Denebilir ki, bölgeye giden hekim ve diğer sağlık personeline Kürtçe öğretelim. Bu önerinin komikliği ilk bakışta görülmüyor mu? Veya denebilir ki, bütün Kürtlere Türkçe öğretelim. Yıllardır yapılan da bu değil midir? Bu yöntemin çözüm olmadığı ve olamayacağının görülmüş olması bir tarafa, insani bir yaklaşım olmadığı da apaçık ortadadır.

Kürtlerin dilleri üzerindeki yasağın kaldırılması, kendi dillerinde eğitim yapabilmesi ile asıl çözüme ulaşılabilir. Bunun ilk adımının ise, 2932 sayılı yasanın kaldırılması oluşturacaktır.

Türkçe bilmeyen Kürt insanının yaşamını direkt olarak tehdit eden bu dil yasağının kalkması için, hümanist yaklaşımlı herkesin çaba sarfetmesi gerekmiyor mu?□

KÜRT DİLİNİN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TÜRK DİLİNE KATKISI

Kürt dilinin üzerinde süren yasağa karşı çıkmak, tüm insan hakları savunucularının, hümanistlerin, gerginlik yanlısı olmayan tüm barışseverlerin, hattâ Türk dilinin özgür olarak serpilip gelişmesini isteyen herkesin de görevi olmalıdır.

■ **Salih Şimşek**

Okuma yazma fırsatı bulmuş olan her Kürt, üç aşağı beş yukarı okula başladığı 7 yaşında ilk kez Türkçeyle tanışmıştır. İlk öğretim, temel bilgilerin öğretildiği bir kurumken, bölgemizdeki çocuklar bu beş yıllık eğitim öğretim süresinde öğrenmeleri gereken temel bilgilerden daha çok, Türk dilini öğrenmekle meşguller. Beş yılın sonunda bir dil ne kadar öğrenilirse o kadarıyla yetinen Kürt çocukları, evde ve çevrelerinde kendi ana dillerini konuşmayı sürdürürler. Bu karmaşık durum bölge çocuklarının hem Türkçelerinde hem de kendi ana dillerinde bir takım konuşma bozukluklarına neden oluyor. Evinde ve çevresinde devamlı Kürtçe konuşan insanlar, Türkçeyi bir ölçüde öğrenip zorunlu durumlarda konuştuklarında tam kurallarıyla konuşmakta da bir hayli zorlanıyorlar. Bu da bir Türkün ingilizce konuşurken ya da bir ingilizin Türkçe konuşurken duyduğu zorluğa benzer. Bu zorluğu Türkçe konuşan Kürt çocukları, hatta yetişkinleri de duyuyor. Bu bütün çıplaklığıyla görülüyor.

Bu konuda hiç unutamadığım anılarımın sayısı bir haylidir. Ancak, çok yakın bir süre önce yaşadığım bir anımı anlatmak istiyorum. Bu yıl İstanbul'da Adımlar açılış şenliğinde, çeşitli konuşmacıların yanı sıra, Kürt kökenli bir arkadaş da konuşmuştu. Tabii konuşmalar baştan sona Türkçeydi. Akşam o konuşan Kürt arkadaşın evine konuktum. Eşi, sohbet arasında şunu söylüyordu: **"Sen konuşurken Kürt olduğun bütün açıklığıyla anlaşılıyordu. Birilerinin kalkıp bu Kürttür demesine hiç gerek yoktu."** Bu sözler, bir gerçeği dile getirmesi açısından oldukça çarpıcıydı. Bölgemiz insanlarının çoğu kez Türkçe konuşurken Kürtçe kelimeleri, Kürtçe konuşurken de Türkçe kelimeleri konuşmalarında içiçe katıp kullanmalarına sıkça rastlanıyor.

Kendi ana dilini özgür olarak kullanamayan, konuşamayan, yazamayanla, Türkçeyi de tam olarak konuşamaz, yazamaz, okuyamaz bir durumdadırlar. "Bir dili baskı altına alan dilin kendisi de özgür gelişemez", kuralı, yaşamın bize aktardığı tarihsel bir deneydir. Tersi iddia edilebilir. Ama yaşanan gerçekler bütün çıplaklığı ile karşımızda duruyor. Ne çare ki hiç bir yasa veya baskı gerçeklerden daha güçlü olamamıştır. Örneğin, bir Diyarbakırlının "Kalem" deyişi ile bir Bursalının "Kalem" deyişi hiçbir zaman aynı değildir. "Kabak, Kırmızı, Kan, Kablo vs." sözcükleri de öyle. Bu listeyi bir hayli uzatabiliriz.

Bölgemiz insanları Türkçe konuştuklarında, eğer soru soracaklarsa, kelimeyi sorulaştıran **"Mİ"** ekini çoğunlukla kullanmazlar. Örneğin; **"Bu kitap senin mi?"** yerine, **"Bu kitap senin?"** biçiminde sorulur. Bu Kürtçe soru sormadaki alışkanlıktan kaynaklanan bir durumdur. Çünkü Kürtçede soru sorulacaksa, genellikle kelimenin son hecesine daha fazla vurgu yapılır. Bu alışkanlık (kural) Türkçede yoktur. oysa Türkçe konuşan -ya da konuşmak zorunda olan- Kürtler, bu kuralı alışkanlıktan ötürü Türkçede de kullanmaktadırlar.

Yine Türkçe konuşmak durumunda olan herhangi bir Kürtün konuşmasının cümle kuruluşları genellikle Türk dilinin kurallarına, yani kurallı cümleye uymaz. Genellikle devrik cümle kullanlarının nedeni, her iki dilin ayrı ayrı dil ailelerine ve ayrı ayrı dil kurallarına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Dilcilerin çok iyi bildiği gibi Türkçe, Ural-Altay dil grubuna mensup bir dildir. Bu gruba mensup tüm diller gibi Türkçede de cümlenin öğelerinin sıralanışı; Özne-Tümleç-Yüklem biçimindedir. Örneğin, **"Ben sinemaya gidiyorum"** cümlesi, Türk dilinde kurallı bir cümledir; çünkü, (Ben/Özne, Sinema/Tümleç, Gidiyorum/Yüklem). Türk dili kuralına tam denk düşmektedir. Oysa İndü-Germen dil grubuna mensup olan Kürtçede, Ural-Altay Dil Grubundan tamamen farklı bir yol ve kural izlenmektedir. İndü-Germen dil grubuna mensup tüm diller gibi, Kürtçede de kurallı cümlenin öğelerinin sıralanışı, Özne/Yüklem/Tümleç, biçimindedir.

Türkçedeki, **"Ben sinemaya gidiyorum"**, cümlesi, Kürtçede tıpkı İngilizcedeki "I am going to the cinema" cümlesinde olduğu gibi **"Ez diçime Sînemê"** biçiminde söylenir veya yazılır... Dikkat edilirse, İngilizce ve Kürtçe cümlelerin kuruluşunda öğelerin dizimi tamamen aynıdır, Türkçede ise farklıdır.

Kürtçe cümlede görüldüğü gibi, 'Ez/Özne - diçime/Yüklem - Sînemê/Tümleç" biçimindedir. Gerçi, Kürtçede kimi durumlarda cümleler, Özne/Tümleç/Yüklem biçiminde de sıralanabiliyor. Ama asıl yukarıda verdiğimiz örnekteki gibi olduğu için Türkçe konuşmak zorunda kalan Kürtler, çoğunlukla ve farkında olmadan sık sık devrik cümle kullanmak durumunda kalıyorlar.

Bu yazının amacı, her iki dilin ayrılan yanlarını ve değişen kurallarını inceleyen bir mantığını hedeflemektir. Zaten bu böyle kısa bir yazının sınırları içinde irdelenemez de. Kaldı ki, böyle bir inceleme dil bilimcilerinin çalışma alanına girer.

Sanırım gerektiğinde bunu yapacaklar da çıkacaktır. Biz burada, yaşamın içinde hergün karşılaştığımız, her gün yüz yüze olduğumuz kimi noktalara değinmek istedik. Görünen, Kürt dili yasağından, Türk dilinin fayda görmediğidir. Fayda bir yana, yukarıda verilen örneklerde de görüleceği gibi, zarar gördüğüdür. Kürt dili üzerinde süren yasağa (ki en başta bu yasağa 2932 sayılı yasa neden olmaktadır.) karşı çıkmak, sadece Kürt ulusal demokratik güçlerin değil, tüm insan hakları savunucularının, hümanistlerin, gerginlik yanlısı olmayan tüm barışseverlerin, hattâ Türk dilinin özgür olarak serpilip gelişmesini isteyen herkesin de görevi olmalıdır. Böyle bir görev yadsınmamalıdır. Kendi dillerinin özgür gelişmesinden yana olanlar başka dillerin baskı altında, yasak altında tutulmasına sessiz kalamazlar, sessiz kalmamalıdırlar.□

Bölgedeki Kürtlerin çok büyük çoğunluğunun türkçe bilmemesi, bunun yanı sıra, onların karşısına da kürtçe bilmeyen hekimlerin çıkması, ortaya çözümsüz sorunlar çıkartıyor. Sonuç: Bölgeye sağlık hizmetleri hekimler aracılığıyla götürülemiyor, insanların hastalıklarına çare bulunamıyor, sağlık sorunları çözülemiyor. Konuyla ilgili olarak, Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr. Ersen İlçin ve Diyarbakır-Mardin-Siirt Tabip Odası Başkanı dahiliye mütehassısı Dr.A. Selam Yüksel ile görüştük, kendilerine şu soruları sorduk:

1. Sizce bölge halkına sağlık hizmetlerinin götürülmesinde, dil ayrılığı engelleyici bir faktör oluyor mu?

2. Belirttiğiniz engeller nasıl aşılacak? Bu sorunun çözülüp bölge halkına daha iyi sağlık hizmeti sunulması için önerileriniz nelerdir?

Prof.Dr. Ersen İlçin

"BÖLGE HALKININ TÜRKÇE ÖĞRENMESİ GERÇEKÇİ DEĞİLDİR"

1. Elbette oluyor. Bölgede toplumun sağlık hizmetlerinden yararlanmasının önündeki en büyük engellerden birisi, dil sorunudur. Bölgemizde kırsal alanda yaşayan kadın nüfusun yüzde 90'ı, erkek nüfusun yüzde 45'i türkçe bilmemektedir. Bu durum sağlık hizmeti veren sağlık personeli ile bölgede yaşayan halk arasında gerekli iletişimin kurulmasını engelliyor. İnsanlar sağlık sorunlarını aktaramıyorlar. Bizler onlara koruyucu önlemler ve tedavileri için gereken bilgileri aktarmakta, benimsemetmekte güçlük çekiyoruz. Bizim farklı bir dili konuşuyor olmamız, ilişkilerimizde yeterli güven ortamı kurulmasında engel oluyor. Bölge insanı doğal olarak bize önyargılı davranıyor. Koruyucu hizmetler için önerdiğimiz tedbirlere önyargılı bakıyorlar. Kaldı ki, önyargılı davranmasalar da koruyucu sağlık hizmetleri için yeterli olanaklar sağlanmıyor. Bunu sağlayabilmek için hükümetin uygun bir politikası ve uygun bütçesi olması gerekiyor.

2. Bölgede görev yapan sağlık personelinin ağırlıklı olarak kürtçe bilmesi gerekir diye düşünüyorum. Bölge halkının türkçe öğrenmesi gerçekçi değildir. Bölgemizde sağlık hizmeti talep edenlerin büyük çoğunluğu kadınlar ve çocuklardır. Bunlar da çok büyük oranda türkçe bilmiyorlar. Kız çocuklar eğer ilkokula gidiyorlarsa, türkçe öğreniyorlar. Ancak evde de kürtçe konuşuyorlar. Büyük bir çoğunluk ilkokuldan sonra okula devam etmediği için, okulda öğrendiği türkçeyi unutuyor ve kürtçe konuşmaya devam ediyor. Kaldı ki, onların türkçe öğrenmesi bizim okulda ingilizce öğrenmemize benziyor. Hem zaten yabancı bir dili zorlayarak onlara niçin öğretelim. Biz bölgede sağlık hizmeti götürürken iletişim sorunumuzu ya sağlık ekibinden kürtçe bilen bir personel aracılığıyla ya da köyde kürtçe bilen muhtar ve köy öğretmeni aracılığıyla çözüyoruz. Esasında çözmeye çalışıyoruz demek daha doğru olur. Çünkü araya tercüman koymak her zaman problem doğuruyor. Hekim ile hasta arasındaki ilişki direk olmalıdır, aralarında tercüman olmamalıdır.☐

Dr.A. Selam Yüksel

"KADIN HASTA SORUNLARINI AÇIKLAYAMIYOR"

1. Kırsal alanda tıbbi hizmet götürürken, dil gerçekten önemli sorun oluyor. Ancak benim gibi kürtçe bilen hekimleri için sorun olmuyor. Hastamızla kürtçe konuşarak anlaşabiliyoruz. Zaten türkçeyi ben de okulda öğrendim. Fakat rotasyonla bölgeye gelen hekimlerin sağlık hizmeti sunmasında dil önemli bir engel. En başta anamnez almak güçleşiyor. Bu durum türkçe bilmeyen kadın hastalar için daha bir önem kazanıyor. Kadın hasta sorunlarını açıklayamıyor. Jinekolojik şikayetlerde araya tercüman girdi mi, kırsal kesim kadını hekime sorununu tam anlatamıyor. Utanma, derdini açık ifade edememe sorunu ortaya çıkıyor.

2. Bölgedeki insanlarla hekimler arasına engel konmak istenmiyorsa, bölgedeki insanlar kendilerini kolayca ifade edebilmelidirler. Bu da ancak bölgemizdeki insanların kendi dillerini konuşabilme olanaklarının sağlanmasından geçer. İnsanların kendi dilini konuşabilmesinin önündeki yasal engel kaldırılmalıdır. Bizim üyelerimizden bu konuda herhangi bir talep gelmedi. Ancak talep gelmemiş olsa bile, biz oda yönetimi olarak bu sorunu Türk Tabipler Birliği'ne götürebiliriz.☐

Ölümle tehdit edilen Özker Özgür, KKTC'de tırmandırılan gerginliğe ışık tutuyor

VİTRİN KIRILDI

***Özgür:** TC Lefkoşa Elçiliği'nin pasaportumu alması, 12 Eylül rejiminin ürünü ANAP'ın niteliğini vurgular. Fazla söze gerek yoktur.*

■ Zeki Erkut

20 Temmuz 1974 askeri müdahalesi, demografik yapının bozulması, tek yanlı olarak ilan edilen ayrı devlet, eski eser kaçakçılığı, uyuşturucu transit merkezi, rafa kaldırılan kaçakçılık dosyaları...

Evet, övünülecek bir sicili yoktur KKTC'nin. Üstelik, geçtiğimiz günlerde, Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi **Ertuğrul Kumcuoğlu**'nun, Bulgaristan yönetiminin Türk kökenlilere uyguladığı politikayla Ankara hükümetinin Kıbrıslı Türklere uyguladığı politika arasında tartışmalı bir paralellik kuran CTP Genel Başkanı **Özker Özgür**'e müdahale etmesi, KKTC siciline yeni bir renk kattı.

Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi Ertuğrul Kumcuoğlu'nun, ana muhalefet partisi CTP'nin lideri Özker Özgür'e yönelik müdahalesi ile başlayıp ölüm tehditlerine kadar vardırılan saldırılar zincirini Özker Özgür sorularımıza verdiği yanıtlarla aydınlattı:

Kıbrıslı Türkler göçe zorlanıyor

— Sayın Özgür, Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli vatandaşlarına yönelik politikasıyla Ankara hükümetinin Kıbrıslı Türklere uyguladığı politika arasında paralellik kurdunuz. Bunu yaparken dayanaklarınız nelerdi?

Özgür: Paralellik şurdadır. Bulgaristan Türkleri yurtlarını istemeden terkediyorlar. Kıbrıs Türkleri de öyle. Jivkof yönetimi ile Özal yönetiminin yöntemleri aynı değildir. Ancak, sonuç aynıdır. Özal yönetimi, KKTC'deki işbirlikçi Denktaş-UBP iktidarı ile yaptığı ikili anlaşmalarla Kıbrıs'ın kuzeyini hızla vilayetleştirmektedir. Nüfus aktararak, Kıbrıs Türk toplumunun yapısını ve kimliğini bozmaktadır. Koşullar kötüleşirken, Kıbrıs Türkü bunalarak, yurdunu terketmek zorunda kalmaktadır. Jivkof Bulgaristan Türklerini, Özal da Kıbrıs Türklerini, farklı yöntemlerle, doğdukları ülkeden göçe zorlamaktadır. Olay budur.

Elçinin hakareti

— Bu verilere dayanarak, Meclis'de yaptığınız konuşma ve daha sonra da bu konuşmadan esinlenerek yazdığınız bir makale, Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi Ertuğrul Kumcuoğlu'nun basına açıklama yapmasına yol açtı. Kumcuoğlu'nun açıklamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özgür: Ertuğrul Kumcuoğlu, olmakta olanı dile getirdiğimiz için öfkelenmiştir. 1961 Viyana Sözleşmesi'ne göre bir diplomasi temsilcisinin, bulunduğu ülkedeki siyasal yaşamı izleyebileceğini, fakat siyasal yaşama karışmayacağını, hele bir partiye veya başkanına karşı tavır koyamayacağını unutarak, bize karşı hakaret dolu kışkırtıcı sözler kullanmıştır. Kumcuoğlu başka bir ülkede böyle bir davranış içine girmiş olsaydı, rahatça "persona non grata" (istenmeyen adam) ilan edilebilirdi.

▶ *Özgür, Denktaş'ın, New York Doruğu'nu havaya uçurmak istediğini söylüyor.*

— Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile KKTC'nin ilişkileri sizce nasıl olmalıdır?

Özgür: TC ile KKTC ilişkileri 1961 Viyana Sözleşmesi'nin öngördüğü biçimde olmalı, karşılıklı olarak birbirlerinin içişlerine karışılmamalıdır. İnsan haklarının ihlali, 1961 Viyana Sözleşmesi'nin kapsamı dışındadır.

Müdahaleler önce de olmuştu

— Sayın Kumcuoğlu'nun açıklaması toplum katmanları arasında "müdahale" ya da "özgür iradenin çiğnenmesi" olarak nitelendiriliyor. Böyle müdahaleler daha önce de olmuş muydu?

Özgür: Benzer müdahaleler geçmişte de oldu. 1973'de Denktaş'a karşı aday olan CTP'nin kurucusu Ahmet Mithat Berberoğlu, Elçiliğe çağrılarak adaylığı zorla geri çektirildi. 1981 seçimlerinde muhalefet mecliste çoğunluğu sağlayınca, TC Dışişleri Bakanı İlter Türkmen Kıbrıs'a gelerek, muhalefetin hükümeti kurmasını engelledi. 1983'de, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü İnal Batu Kıbrıs'da Büyükelçi iken, Türkiye'den Kıbrıs'a aktarılan nüfusa Elçilik'te ayrı parti kurdurttu, Kıbrıslılarla kaynaşmalarını önledi. 3 Ocak 1989'da Ertuğrul Kumcuoğlu bizi Elçiliğe çağırarak, Kıbrıs sorununa ve Türkiye'li göçmenlere ilişkin politikalarımızı değiştirmemizi istedi. Başından beri Kıbrıs'daki Elçilik bir Valilik gibi çalışmıştır.

— Sağcı-faşist güçler sizi ölümle tehdit etti. Kimileri CTP'nin kapatılmasını talep etti, kimileri de dokunulmazlığınızın kaldırılmasını, konunun bu şekilde tırmandırılmasında güdülen amaç neydi? CTP'nin ve diğer demokratik güçlerin tavrı ne olmuştur?

Özgür: Amaç ortadadır. Amaç Kıbrıs Türkü'nün nüfus yapısını, kimliğini, onurunu, benliğini savunan ve toplumlararası barış yoluyla iki eşit topluma dayalı, federal, bağımsız bir Kıbrıs isteyen CTP'yi susturmak, Kıbrıs'ın kuzeyinin vilayetleştirilmesini ve Kıbrıs'da taksimin sürekli kılınmasını sağlamaktır. CTP ve diğer demokratik güçler bedeli ne olursa olsun vilayetleştirilmeye karşı, bağımsız-federal Kıbrıs'dan yana savaşımlarını sürdüreceklerini kararlılıkla vurgulamışlardır.

— Güdümlü olaylara son olarak TC Lefkoşa Elçiliğinin sizden TC pasaportunu geri istemesi eklendi, değil mi?

Özgür: TC Lefkoşa Elçiliği'nin pasaportumu alması, 12 Eylül rejiminin ürünü ANAP'ın niteliğini vurgular. Fazla söze gerek yoktur.

Bulgaristan göçmenleri ve Maraş

— Denktaş'ın danışmanlarından Prof. Mümtaz Soysal, Bulgaristan yönetiminin sınırdışı ettiği Türk kökenli Bulgar göçmenlerinin Maraş'a yerleştirilmesi önerisinde bulundu. Denktaş bu öneriyi benimsemiş görünüyor. Kıbrıs sorununun çözümü çerçevesinde konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özgür: Prof. Soysal bir bilim adamına yaraşır bir tutum içinde görünmüyor. Bulgaristan'dan göçe zorlanan Türkleri Kıbrıs'ın kuzeyine taşımak demek, Kıbrıs sorununu daha da karmaşıklaştırmak ve çözümü daha da olanaksız kılmak demektir. 1974'deki evini terkederek adanın güneyine göçeden Rumların bir bölümünün kuzeydeki evlerine dönmelerinden söz edildiğinde, Denktaş-Eroğlu ikilisi kuzeyin başka nüfus kaldırmadığını söylerken, şimdi bir kısım Bulgaristan göçmenini kuzeye çağırarak, kendi kendileri ile çelişkiye düşmekte, Kıbrıs Türk toplumunu da uluslararası arenada zor duruma bırakmaktadırlar.

— Sizce olayların tam da New York doruğu öncesinde tırmandırılması, bir rastlantı mı yoksa, belli bir amaç mı güdülüyor?

Özgür: Olayların pompalandığı ve tırmandırılmak istendiği ortadadır. Özellikle Denktaş'ın federal çözüme karşı bir tutum içinde olduğu bilinen bir gerçektir. New York doruğunun havaya uçurmak için Denktaş'ın her olaydan yararlanmasını beklemek gerekir.☐

Serhat Bucak

"DEMOKRASİ VE KÜRT SORUNU KURULTAYI"

▶ *Bu sorunun bu kadar tartışılması bile bence bir gelişmedir. Çünkü bizim aydınlarımız "resmi ideolojinin" etkileşim alanından kurtulamamışlardır.*

Avukat **Serhat Bucak**, geçtiğimiz 29-30 Nisan'da Ankara'da toplanan I.Demokrasi Kurultayı'na katılan delegelerden biriyli. Bucak aynı zamanda, Kurultay'la kürt sorunu üzerine konuşma yapan tek delegeydi de. **Mevlüt İlgin**, Kurultay sonrasında, kürt sorununun tartışılması konusunda kendisiyle konuştu.

İlgin: *Ankara'da toplanan I. Demokrasi Kurultayı'nda tartışılan konulardan biri de, kürt sorunuydu. Sizce konu nasıl tartışıldı, sonuçları nasıl oldu?*

Bucak: Kurultayda "Kürt sorunu" tartışılmadı; kıyısından, köşesinden tutularak teğet geçildi. Sayın Aziz Nesin açılış konuşmasında, "Türkiye'nin tabular ülkesi olduğunu, bu tabulardan birisinin de "Kürt Tabusu" olduğunu, kabul etsek de etmesek de, Türkiye'de Kürt halkının var olduğunu ve Güneş Dil teorisi ve tarih tezinin zorla uygulanamayacağını" belirtti. Ben de çok kısa olan konuşmamda, "Türkiye gibi çok uluslu ülkelerde demokrasi sınıflararası ve toplumlararası denge rejimidir", belirlemesini yaptım ve de "Bu dengenin her zaman işçi sınıfı ve Kürt halkı aleyhine bozulduğundan" bahsettim. Ayrıca doğunun herhangi bir bir şehrinde "Demokrasi ve Kürt Sorunu" kurultayının yapılmasını önerdim. Bu önerim Sayın Umur Coşkun ve Sayın Oral Çalışlar tarafından desteklendi. Bunun dışında "Kürt sorunu"nu gündeme getiren ve tartışan hiç kimse çıkmadı. Bu sorunun bu kadar tartışılması bile bence bir gelişmedir. Çünkü bizim aydınlarımız halen "resmi ideolojinin" etkileşim alanından kurtulamamışlardır. Başta Anayasamız olmak üzere, diğer yasalarımıza göre de, ancak "resmi ideolojinin" müsaade ettiği kadar düşünmek hakkımız olduğundan, ben bunu bile bir gelişme sayıyorum. Örneğin sayın Aziz Nesin bundan iki-üç yıl önce Almanya'da, İsveç'de bu konuda kendisine sorulan soruları cevapsız bırakıp tepki gösterirken bugün kendisi bu sorunu "Türkiye'nin Tabularından" biri olarak görüyor; Güvenlik Mahkemelerinde bu sorunu tartışıyor. Sevindiricidir.

İlgin: *Siz Kurultayda, başlıbaşına kürt sorunuyla ilgili bir kurultay önerdiniz. Kürt sorunuyla ilgili bir kurultayın demokrasi içindeki yerini değerlendirir misiniz? Böyle bir kurultay nasıl hazırlanmalı, kimler çağrılmalı?*

Bucak: Böyle bir kurultayın sayısız faydaları vardır. Bir kere demokrasi mücadelesinin önündeki en büyük engellerden biri de "Kürt sorunu"nun çözümlenememesidir. Madem ki böyle bir sorunumuz var, öyleyse bu sorunu enine boyuna tartışmak zorundayız. Bundan kaçarsak, demokrasi mücadelemiz eksik ve aksak olur. Böyle bir Kurultay nasıl hazırlanmalı sorusuna gelince, bence böyle bir Kurultay'a sol-sağ, Türk-Kürt ayrı mı yapılmadan, düşünen bütün insanlar çağrılmalıdır. Herkes dağarcığında ne varsa ortaya dökmelidir. İslamcılar, merkez sağcılar, sosyal demokratlar, Kemalistler, sol Kemalistler, Marksistler, Kürt aydınları, tarihçiler, sosyologlar, antropologlar, üniversite öğretim üyeleri, Türkiye'de resmi ideolojinin mimarı olan aydınlar (tabii ki hayatta olanları) tüm kesimlerin geniş katılımı sağlanmalıdır. Ve sorun tüm boyutlarıyla tartışılmalıdır.

İlgin: *Kurultay Sonuç Yazanağı'nda kürt sorununun tartışılmasına ilişkin kararı nasıl değerlendiriyorsunuz? Sorunun tartışılmasının önündeki engellere karşı neler yapılabilir?*

Bucak: Bir kere hazırlanan ilk taslakta -ki bu taslak Haluk Gerger tarafından okundu ve tartışmaya sunuldu- gazetelere yansıdığı biçimde değildi bu istek. Sayın Gerger'in okuduğu ilk taslakta aynen şöyle deniyordu: "Kürt sorununun şoven olmayan bir görüşle açıklanması için, tartışılması için önündeki antidemokratik yasalar kaldırılmalıdır." Sonuç bildirgesi üzerine söz alan arkadaşlar isimlerini yazdırıyorlardı, men de ilk başta ismimi yazdırmama rağmen, bana söz verilmedi. Bu tavrı başka bir biçimde yorumlamak istemiyorum. Ancak özellikle "şoven" kelimesine karşı olan tavrımı Haluk Gerger'e anlattım. Kendisine bir halkın, varlığını kabul ettirme mücadelesinin "şovenlik" olmadığını dilim döndüğünce anlattım. Sağolsunlar, eleştirilerimiz dikkate alınmış olacak ki, "şoven" kelimesi bilahare açıklanan bildirgeler çıkarılmış.

Engellerin kaldırılması için neler yapılmalıdır sorusunun cevabına gelince: Öncelikle kışla talimatnamesi, yasaklar topluluğu olan 1982 Anayasası'nın ve bu Anayasadan önce ve özellikle 12 Eylül döneminde pozitif hukukumuza girmiş olan antidemokratik yasaların ortadan kaldırılması için mücadele verilmelidir.□

SARGIN VE KUTLU'YA ÖZGÜRLÜK GECESİ

Karaca: *"Çin'deki daha geniş demokrasi için gençlerin başlattığı toplu direniş ne yazık üzücü ve kaygı verici şiddet yolu ile kanlı bir şekilde bastırılmak isteniyor..."*

▶ *John Bowden Kutlu ve Sargın'ın özgürlüklerine kavuşması için çabalarını sürdürüyor.*

Cahit Baylav (Londra)-8 Haziran günü, Londra'da Türkiye'lilerin çoğunun yaşadığı Hackney bölgesindeki "Hackney Empire" salonunda anlamlı bir yıldönümü gecesi vardı. Bin kişilik tarihi tiyatro salonunu dolduranlar, o gün birinci yılını dolduran Kutlu-Sargın davasının ülkemizdeki demokrasi savaşımı içindeki önemli yeri üstüne konuşmalar dinlediler, iki TBKP liderinin cezaevinden gönderdiği özel mesajı coşkuyla alkışladılar.

TBKP Başkan Yardımcısı **Mehmet Karaca** ile Sargın ve Kutlu'nun İngiliz avukatı **John Bowden**'in konuşmalar yaptığı gecenin ikinci bölümünde, **Yarınistan** grubunun konseri vardı.

TBKP İngiltere örgütünce düzenlenen gecenin Sargın ve Kutlu'nun yanyana fotoğrafını taşıyan afişleri Kuzey Londra'nın ana yollarına yapıştırılmıştı. Salonun içinde ise dava etrafındaki gelişmeleri, tepkileri anlatan bir sergi duvarları kaplıyordu.

Avukat John Bowden, Kutlu-Sargın davasının demokrasinin gelişmesinde oynadığı rolü gözlemlerine dayanarak dile getirdi. Bowden, demokrasi olan bir yerde böyle bir dava olamayacağını, dahası, iki liderin tutukluluğunun sürmesinin, duruşmalarda alınan güvenlik önlemlerinin, savunma avukatlarına yapılan baskı ve tehdidin anlaşılır şeyler olmadığını söyledi. Baskıların demokrasi hareketini yıldırmadığını, bu yıl Ocak ayında İstanbul'da katıldığı Adımlar şenliğinde kendi gözleriyle gördüğünü söyleyen Bowden, Kutlu ve Sargın'ın özgürlüğü için, Türkiye'de demokrasi için çabalarını sürdüreceğini bildirerek, konuşmasını bitirdi.

Bundan sonra, Sargın ve Kutlu'nun geceye gönderdikleri mesaj okundu, uzun uzun alkışlandı.

Gecenin ana konuşmacısı TBKP Başkan Yardımcısı Mehmet Karaca idi. Karaca, günümüz koşullarında TBKP'nin politikası, atılmış olan yasallık adımının önemi ve Kutlu-Sargın davasının yeri üzerinde durdu.

Karaca'nın uluslararası duruma değinirken, Çin ve Bulgaristan'daki gelişmelerle ilgili sözleri ilgi çekti. **"Çin'de daha geniş demokrasi için gençlerin başlattığı toplu direniş ne yazık ki üzücü ve kaygı verici şiddet yolu ile kanlı bir şekilde bastırılmak isteniyor"**, diyen Karaca, günümüzde sorunların bu tür yöntemlerle çözülemeyeceğini, böylesi gayrı insani uygulamaların hoş görülemeyeceğini, Çin halkının böyle bir dramı yaşamaması, sorunun demokrasi ve özgürlükler temelinde barışçı bir çözüme kavuşturulması gerektiğini söyledi.

Karaca politik ortamda sıcak bir yaza doğru gidildiğini söyledikten sonra erken seçim, Anayasa değişikliği, Cumhurbaşkanı seçimi konularında TBKP'nin politikalarını açıkladı.

Gece, dinleyicilerin coşkusunu artıran Yarınistan grubunun hareketli konseri ile son buldu.□

Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun, Londra'da yapılan, "Sargın ve Kutlu ile Dayanışma Gecesi"ne gönderdikleri mesajdan:

"Ülkemizin demokrasiye geçiş noktasında bulunmasının yarattığı bunalımlı günlerde, komünistlerin halkımızın geleceğinde rol oynama kararlılığı ile harekete geçmiş olmaları bu dava ile somutlanmış, simgelenmiştir. Ülkeye dönüş hareketimizin amacını ve işlevini bütün açıklığı ile ortaya koymamızda bu dava eşi bulunmaz bir hizmet görmüştür. Bize sağlam bir haklılık temeli ve yeni bir ulusal kimlik kazandırmıştır. Halkımızın yüreğinde ve bilincinde yer etmemizi sağlamıştır ve sağlamaya devam ediyor. Davamız egemen güçler için şaşkınlık ve talihsizlik iken bizim için tarihsel bir fırsat oluşturmuştur."

TBKP davasında yine tahliye yok

SUÇ BELLİ DEĞİL

▶ Prof. Çetin Özek: *"TBKP İddianamesi, 60 yıl öncesinin McCarthy zihniyetiyle yazılmıştır."*

▶ *Ceza hukuku profesörü Özek, Türk hukuku mevzuatında "komünizm"i yasaklayan bir hüküm bulunmadığını açıkladı.*

Adımlar (Ankara)-Türkiye Birleşik Komünist Partisi davasının 16 Haziran 1989 günü yapılan 20. duruşmasında da, Mahkeme Heyeti, bilinen gerekçelerini yineleyerek, birbuçuk yılı aşkın süreden beri tutuklu bulunan Başkan **Nihat Sargın** ile Genel Sekreter **Haydar Kutlu**'nun tahliye istemlerini reddetti. Çok sayıda yabancı gözlemci ve gazetecinin izlediği duruşma, 3 Temmuz Pazartesi sabahına ertelendi.

Ankara'nın **Çevre Sokağı** çevresinde, her duruşma öncesinde olduğu gibi, yine olağanüstü polis önlemleri alınmıştı. Sokaktan geçen yurttaşların kimliklerinin kontrol edilip üstlerinin ve çantalarının arandığı, ilk polis barikatını aşabilenlerin ise daha sonra birkaç engelle karşılaştığı gözlendi. DGM binası yakınında çok sayıdaki sivil polisin yanı sıra, Çevik Kuvvet'e mensup polisler de görev yaptı. Güvenlik güçleri, yabancı konuklar ve gazeteciler dışında kimseyi, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin önüne bırakmadılar.

Program taslağı okunuyor

Saat 9.25'te **Nihat Sargın** ve **Haydar Kutlu**, duruşma salonuna alındılar. Bu sırada yabancı konuklar ayağa kalkarak kendilerini selamladılar. Bazı yabancılar da salondaki görevliler engelini aşarak, TBKP yöneticilerinin elini sıkmaya çalıştılar. Bu arada **Sargın** ve **Kutlu**'ya "kırmızı karanfil" verenler oldu.

Malatya DGM'sinden 1988/141 esas sayısıyla gelen yazının okunup dosyasına konulmasından sonra, dosyadaki "deliller" arasında bulunan **TBKP Program Taslağı**, geçen duruşmada kaldığı 49. sayfasından itibaren okunmaya başlandı. Okunan bölümlerde, Partinin **"Proletarya Diktatörlüğü"** kavramı üzerine değerlendirmelerinin yanı sıra, **"Birlik Sorunu"**, **"Demokratik Yenilenme"** ve **"Barış"** konularındaki görüşleri açıklanıyordu. Saat 10.5''de duruşmaya 10 dakika ara verildi.

Aradan sonra söz alan savunma avukatlarından, Ceza Hukuku Profesörü **Çetin Özek**, 19 sayfadan oluşan "Tahliye Dilekçesi"ni okudu.

Prof. **Çetin Özek**, bir buçuk saati bulan konuşmasında, tutukluluk durumunun hukuksal bir değerlendirmesini yaptı ve **Kutlu-Sargın** davasında "tutukluluk için hiçbir haklı neden bulunmadığını" kaydetti. Özek, **"Tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda soyut kanun maddeleri değil, somut gerekçeler belirtilmelidir"**, dedi. TBKP Davasında, "Bir koruma önlemi olan tutukluluk müessesesinin fiili cezaya dönüştüğünü" vurgulayan **Çetin Özek**, ağır cezalık suçlarda illе de tutuklama zorunluluğu bulunmadığını, anayasa açısından ise, **"Tutukluluğu zorunlu kılan sebeplerin varlığının belirtilmesi gerektiğini"** söyledi.

Mc Carthy zihniyeti

TBKP davasında, aslında **"yasallığın"** yargılandığını belirten **Özek**, Türk hukuk mevzuatında **"komünizmi"** yasaklayan hiçbir hüküm bulunmadığını, 60 yıl öncesinin ve ABD'deki McCarthy döneminin anlayışıyla kaleme alınan İddianamenin **"baştan sona yanlış ve gerçek dışı bilgi ve değerlendirmelerle oluşturulduğunu"** kaydetti. **"TBKP'nin, duruşmada okunan Program Taslağı'ndan da anlaşılacağı üzere, şiddeti reddettiğini, proletarya diktatörlüğü terimini kullanmaktan vazgeçtiğini, ülkedeki tüm demokratik güçlerle eylem birliğinden yana olduğunu, demokrasinin güvenceye alınması için Ulusal Uzlaşma çağrısında bulunduğunu"** açıklayan Prof. **Çetin Özek**, bu durumda neyin suç sayıldığını anlamakta güçlük çektiğini belirterek, savunmasını şöyle sürdürdü:

"Müvekkillerimizin savunduğu görüşler benimsenir veya benimsenmez, bu, kişisel bir tercihtir. Kişisel tercihler hukuksal işlemlerde etken olmaz. Kaldı ki sorun, hukuka aykırı somut eylemi ve amacı bulunmayan kişilerin, siyasal örgütlenmelerinin yasallığını sağlayarak demokratik haklardan yararlanmak istemelerinin suçlanabilip suçlanamayacağı noktasında düğümlenmektedir. Çağdaş demokrasi anlayışı böyle bir suçlamayı reddeder. Müvekkillerimizin demokratik haklardan yararlanmak-yasallaşmak istemleri nedeniyle suçlanmaları ve suçluluklan konusunda kuvvetli belirti bulunduğu varsayılarak tutukluluk hallerinin devamı, demokrasi ile çelişir."

Bu savunmadan sonra DGM Savcısının görüşüne uyan Mahkeme Heyeti, **"Kutlu ve Sargın'a yüklenen suçun niteliği, tutuklama tarihleri ve dosyadaki delil durumu"**nu gerekçe göstererek, avukatların "tahliye" istemlerini oybirliğiyle reddetti.□

▶ *Klaus Feske, Avrupa Parlamentosu üyesi Jens Peter Bonde'nin yanındı, Kutlu ve Sargın'ın arkasında. Davanın yakın takipçilerinden.*

Bülent Akarcalı

"YASAL KOMÜNİST PARTİ KURULMASINA KARŞI DEĞİLİM"

▶ *Bülent Akarcalı: Türkiye'de komünist partisinin kurulabileceğini söyledi*

Adımlar (Ankara)-Batı Berlin Sosyalist Birlik Partisi PB üyesi **Klaus Feske**, TBKP davasını izlemek için 13 Haziran'da ülkemize geldi. Feske, Ankara'da bulunduğu günler içinde milletvekili, politikacı, hukukçu ve demokrasi hareketinin önde gelen kişileri ile görüşmeler yaptı. Ancak bunlar arasında özellikle Avrupa Parlamentosu Karma Komisyonu Eş Başkanı **Bülent Akarcalı** ile yaptığı görüşme, özellikle dikkat çekti.

Edinilen bilgilere göre, Feske-Akarcalı görüşmesinde, Batı Berlin'de yaşayan Türklerle Kürtlerin sorunları, neofaşist grupların yabancı düşmanlığı ve Bulgaristan'daki Türklerin durumu ele alındı.

141-142. maddelerin kaldırılması, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu ile tüm politik tutukluların serbest bırakılması ve TBKP'nin yasal olarak kurulması ise, görüşmenin en önemli konularıydı.

Feske'nin bu konulardaki sorularına, Akarcalı şu yanıtı veriyordu:

"TCY'nin 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılması gerekli ve ben bu konuyu partimiz içinde de ilk savunanlar arasında geliyorum. Biz ANAP olarak bu maddelere ilişkin bir anayasa değişikliği tasarısı hazırladık, ancak SHP bu değişikliğe yanaşmıyor. Türkiye'nin şu anda birinci gündem maddesinin erken seçime gitmek olduğunu ve seçimleri kazanarak iktidara geldikleri zaman bu maddeleri kaldıracaklarını söylüyorlar ve böylece anayasa değişikliği askıda kalmış oluyor."

Akarcalı, bu ilginç yanıtından sonra, kendisinin 55 milyonluk güçlü bir Türkiye'nin milletvekili olduğunu ve **"böyle güçlü bir ülkenin iki komünistten korkmaması gerektiğini, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun ülkeye dönüşünde yaratılan korku ortamını anlamadığını"** belirterek, TBKP yöneticilerinin serbest bırakılması gerektiğini sözlerine ekliyordu.

Uluslararası politik diyaloglar çerçevesinde, Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında gelişen olumlu diyaloglara da dikkat çeken Akarcalı, Türkiye'de bir yasal komünist partisinin kurulmasının Türkiye için bir tehlike oluşturmayacağını ve kurulmasına karşı olmadığını belirtti.

Görüşmede, Feske ve Akarcalı'nın, günümüzde karşıt görüşlere politik diyalog çerçevesinde yaklaşılması ve sorunların ancak böyle çözülebileceği konusunda hemfikir oldukları görüldü.

Öte yandan, Feske'nin Sargın ve Kutlu'yu cezaevinde ziyaret edebilmek için Dışişleri ve Adalet bakanlıklarına dilekçeyle başvurduğu, Türkiye'de insan hakları ve demokrasi konusuyla, Sargın ve Kutlu'nun derhal serbest bırakılması için birer mektubu Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** ve Başbakan **Turgut Özal'a** iletilmek üzere, özel kalem müdürlerine verdiği öğrenildi.

Bu arada Feske, Devrimci Yol davası avukatlarından **İbrahim Tezan**, Demokrasi İzleme Komitesi sözcüsü Prof. **Sadun Aren**, SHP genel sekreter yardımcıları **Güler Tanyolaç** ve **Atila Sav** ile görüşmeler yaptı.□

MEMUR UMDUĞUNU DEĞİL BULDUĞUNU YER

Gül Tekeli

Memur maaşlarına Temmuz ayı başında yapılacak zam oranı kaç olacak? İşçilere verilen zam kadar olacak. Yani yaklaşık yüzde 140. Yok canım, mümkün değil! Yurt dışından gelip giden heyetler uyarıyorlarmış. Zam oranı yüzde 40'ı aşmaz. Aşacakmış, aşacakmış. Zam, enflasyon+yüzde 10 olacakmış.

Memur maaşlarına yapılacak zam oranına ilişkin tahminde bulunmak spor toto oynamak gibi bir şey. Hatta seçeneklerin çokluğu açısından totodan çok, lotoya yakın gibi. Kısacası yapılacak zam bu seçeneklerden biri olabileceği gibi hiçbiri de olmayabilir. Bu, son günlerde yetkililerce yapılan ve birbirinden çok farklı olan açıklamalardan da anlaşılıyor. Ve büyük bir olasılıkla, Maliye ve Gümrük Bakanı Ekrem Pakdemirli tarafından açıklanana kadar da Başbakan ve birkaç kişinin dışında bizlerin "meçhulü" olacak.

Maaşlar kar misali...

Yapılacak zam oranı meçhulümüz olmakla birlikte yapılması gereken zam oranı ortada duruyor. Çok eskilere de gitmeden, 1987 yılı ikinci yarısında aldıkları maaşla bugün aldıkları maaş karşılaştırıldığında reel anlamdaki gerilemenin büyüklüğü ortaya çıkıyor. 1987 yılı Haziran ayından bu yana gerçekleşen yaklaşık yüzde 185.7(*) oranındaki fiyat artışının yüzde 50'nin üzerinde olması gerekiyor. İki yıl önce 340.347 lira olan 1'inci derece 4'üncü kademedeki üst düzey bir memur, aynı satınalma gücünü bugünlerde 972.371 liraya yükseltilmesi gerekiyor. Başka bir deyişle, 1987 yılı ikinci yarısındaki satınalma gücüne ulaşılabilmesi için 1'inci derece 4'üncü kademedeki bir memurun maaşına yüzde 38.8, 15'inci derece 1'inci kademedeki bir memurun maaşına ise yüzde 56 oranında zam yapılmalı.

"Dün dündür, bugün bugündür"

Memur maaşlarının 1987 yılıyla karşılaştırıldığında, büyük bir erimeye maruz kaldığı ve büyük oranlı bir artışa ihtiyaç duyulduğu gerçeğine karşılık, gene de "dün dündür, bugün de bugün". Bu nedenle, taa 1987 yılına kadar geri gidilmesi gerçekçi görülmeyebilir (!).

Biz bu nedenle, yılbaşından bu yana geçen dönemdeki yaklaşık yüzde 23.4 oranındaki fiyat artışlarını gözönünde bulundurarak maaş artış oranlarını bu oranla karşılaştırmaya hazırlanıyoruz.

Ancak ..

Zam vardır, zam vardır. Ve zam vermek her zaman zor olmayabilir. Hele de rakamlara istediğinizi söyletebileceğinize inanıyorsanız. Bu nedenle, önümüzdeki günlerde, Maliye ve Gümrük Bakanı Pakdemirli, belki de Başbakan Özal bir basın toplantısı düzenleyerek, "enflasyon artı şu kadar zam verdik" diyebilirler. Hattâ bunu kağıt üzerinde kanıtlayabilirler. Bunun en kolay yolu da maaş artışının ele geçen maaşlar üzerinden değil, tasarruf teşvik ve konut edindirme yardımı ile vergi iadesi rakamlarının da gözönünde tutularak hesaplanmasıyla olur. Böylece, memur kolay kolay alamayacağı tasarrufu teşvik ve konut edindirme yardımı ile, alınması muhtemel olan vergi iadesi artışlarıyla büyük oranlı bir maaş artışı oranına erişilebilir. Ancak memurun eline geçecek olan miktardaki artış çok daha azdır.

Anlayana sivrisinek saz...

Maliye ve Gümrük Bakanı Ekrem Pakdemirli geçtiğimiz günlerde, kamu işçilerine verilen zammın memurlara da yansıtılıp yansıtılmayacağına ilişkin bir soruyu yanıtlarken şunları söyledi:

"Bilindiği gibi, işçi statüsünde bulunanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre aylık alan memurlar farklı ücret rejimlerine tabidirler. İşçilerin ücretleri esas olarak, işverenle yapılan pazarlıklar neticesinde ortaya çıkan toplu sözleşme esaslarına tabi bulunmaktadır. Uygulanacak ücret artışları, artışların uygulanacağı süreler ve diğer hususlar bu toplu sözleşmelerde belirlenmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamındaki personele esas olarak bu kanunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde ödeme yapılmaktadır."

Maliye ve Gümrük Bakanının da "aççık, seççik" ifade ettiği gibi memurların örgütlenmesi zorunlu ve acildir. Yoksa daha uzun yıllar umduklarını değil, bulduklarını yiyecekler.□

(*) DİE, Tüketici Fiyatları Endeksi
Not: Haziran ayı fiyat artışı yüzde 3 olarak öngörülmüştür.

GENÇLİK GELECEK DEĞİL, BUGÜNDÜR

Hüseyin Çakır

Gençlik denilince, haşarı, asi, laf anlamaz, laf dinlemez tipler akla gelir. İnsanlar gençliklerini anlatırken, yaptıkları "yaramazlıkları" anlatırlar. Bu herhalde insanlığın gençliğe ilişkin ortak bir kültürü. Aile, devlet, (ayrımsız bütün devletler) toplum, siyasal partiler, yasalar hep birlikte gençliği "adam etmek" için uğraşırlar. Fakat, bu bir türlü başarılamamıştır ve başarılamıyor da.

Gençliği anlayabiliyor musunuz? Bu soruya, şöyle geriye yaslanarak, babacanca, "tabii"... diye yanıt verilecektir. Biz de genç olduk canım, diye devam edilerek başlanacaktır.

Gençliği anlayabiliyor muyuz? Başta onların insan olduklarından hareket ederek yaklaşabiliyor muyuz? Evet, diyebilen çok azdır. Çünkü bu bir kültür sorunudur. Bugün gençliğe yaklaşımda egemen olan ortaçağ kültürüdür. Aile anlayışında feodal değer yargıları, ilerici insanlarda içinde tüm toplumda egemendir. Ve bu düşündürücüdür. Tartışılması gereken önemli bir olgudur.

Ülkemizin nüfusunun dörtte birinden fazlası genç nüfus kategorisine giriyor. Toplumun en dinamik üretken -olabilecek- bu kesiminin yaşamın **hiçbir alanında söz hakkı yoktur.** Gençlik toplumda ortalama yaşam seviyesi sürenlerin altında bir yaşam sürmektedirler. "Sen bizim kadar oluncaya kadar daha çok yer içer, gezersin". Bu yargı gençliği ikinci sınıf statüsüne mahkum eden bir anlayıştır. Gençler kötü beslenir, sağlıksızdır, hastalıklıdır, kötü koşullarda çalışır, ağır işleri yapar. Fakat toplum bütün bunları normal karşılar, gençliğin bunları yaşaması bir zorunlulukmuş gibi düşünülür. Ve gençliğin politik haklarının olmaması da sanki normalmiş gibi karşılanıyor.

Gençlik, bugün içinde yaşadığı somut durumuyla **en temel insan hak ve özgürlüklerinden yoksundur.** Bu sorun hem bugünün sorunudur, hem de yarının. "Her şey düzelsin bu da düzelir", diye beklemek yerine, bugünden birçok şeyin düzeltilebilmesi için adımlar atmalıyız.

Gençliğin sorunlarının çözümü için öncelikle kafalarımızın değişmesi gerekli. Ailenin, toplumsal kuruluşların, politik partilerin, devletin gençlikle ilgili yargıları, gelenekleri değişmelidir.

Değişim ve dönüşüm gerçekleşebilmesi için, **gençliğe bugüne kadarki yaklaşımlar tartışılmalıdır.** Öncelikle değişmesi ve tartışılması gereken anlayışlar şöyle özetlenebilir.

Birincisi, gençliğe çocuk gözüyle bakılması anlayışı değişmeli. Gence güven duymayan, sınırlamalar getiren, yasaklayıcı, cezalandırıcı anlayışlar her alanda terk edilmelidir. Gençliğin değiştiğini kabul etmemiz gerekiyor.

Biyolojik olarak gelişme dönemini tamamlamamış olmasına karşın günümüzde daha çocuk yaşlarda sosyal olarak olgunlaşabilme olanakları artıyor. Bilgi edinme süreci kolaylaşmış ve kısalmış, bilgi taşıyan araçlar zenginleşmiştir. Çocuk ve genç çok kısa sürede genel bilgi edinebiliyor. Bilgi edinme, aile ve okulla sınırlı değildir. Basın yayın, TV, ansiklopedik bilgilerle çocuk kendi kendine öğrenebiliyor. Gençlik çağında olgunlaşabiliyor. Artık, bir insanın ömrü boyunca edindiği tüm bilgiler bilgisayarın bir disketine sığdırılabiliyor.

Bu koşullarda, gence öğretmen edasıyla yaklaşmak, ona her şeyi öğretebileceğimizi düşünmek geri bir düşüncedir. **Gençlikle eşit, demokratik bir ilişki kurulmalıdır.** Gençliğe öğretmen değil, öğrenebilen olmayı da kabul etmek hem gereklilik, hem bir zorunluluktur. Anababa, öğretmen, politikacı, vb. gençlikten öğrenmekten gocunmamalıdır. Kısaca babalık yapmanın zamanının geçtiğini anlamak gerekli.

İkincisi, "Gençlik gelecektir" özdeyişi değişmelidir. Gençliğin hem bugün hem de yarın olduğundan hareket etmeliyiz. Eğer gençliğin bugününü kabul edersek, gençliğini yaşamasını ve yaşamın her alanında söz ve karar sahibi olmasının önünün açılmasını sağlayabiliriz. **Öncelikle kafalarımızda gençliğe söz hakkını vermek gerekiyor.**

Genç herşeyden önce bir insandır. Her türlü ayrımcılık kaldırılarak her yurttaş gibi eşit haklı bir insan olmalı. Temel hak ve özgürlüklerden kısıntısız yararlanabilmeli. Feodal aile anlayışında gence yaklaşım ile hala yaklaşmaya devam ediliyor. "Genç söz dinlemelidir, her şeye karışmamalı, ailenin kurallarına uymalı, bilip bilmeden konuşmamalı, hele büyüklerin yanında konuşması çok ayıptır." Söz dinlemiyorsa harçlık verilmez, gerekirse dövülür. Çıraklara hâlâ eti senin, kemiği benim anlayışı ile çalışmaya veriliyor. Bunlara benzer yargılar ve kültürle gençliğe yaklaşılıyor. Yüz yıllar öncesinden oluşmuş bu yargılar, ilericiler, devrimciler, komünistler de içinde olmak üzere kitle kültürü olarak hâlâ yaşıyor. Bu yaklaşım, genci ezen, kişiliğini yok eden gelişmesinin önünde sosyal, psikolojik, kültürel bir engeldir. Bu çağ dışı anlayışa karşı tüm toplum mücadele etmelidir.

Gencin bugününü yaşayabilmesi için, aile içinden söz hakkından okul yaşamına, mahalli yönetimden, devlet yönetimine kadar eşit haklara sahip, söz ve karara sahibi olmalıdır. Toplum olarak bunu içimize sindirebilmeliyiz, "Bacak kadar boyunla her şeye karışma" yerine her şeye karış, her şeyi karıştır diyebilmek gerekiyor.

Üçüncüsü, bütün politik partiler, -burjuva partileri, komünist ve işçi partilerine kadar- hepsinin gençliğe yaklaşımları değişmelidir. Programları ve tüzükleri bu anlamda değişmeli. Gençlik kolları ve benzeri ayrı gençlik örgütlenmesi yerine, partili gençlerin parti içinde her düzeyde eşit haklara sahip olması sağlanmalıdır. Yetişkin partililer, gençlerin yönetimi altında çalışmayı içlerine sindirebilmeliler.

Gençler politik mücadeleye sadece militan bir güç, getir götür işini yaparak katılır anlayışı terk edilmelidir. Gençliğin etkin katılımı sağlanmalıdır. Genç bir insan hak ediyorsa, partinin her kademesinde görev sorumluluk alabilmeli.

Genç yeninin en dinamik taşıyıcısıdır. Gençliğin olduğu yerde dogmatizm, çağdışılık, evet efendimcilik barınamaz. Gençlik, çağdaş, demokratik bir toplum için hem yapıcı bir güç hem de ilerletici, geliştiricidir.

Demokrasi mücadelesi verdiğimiz bu süreçte gençliğin dinamizmini toplumun tüm kesimleriyle kaynaştırmak gerekiyor. Demokrasi mücadelesi sürecinde gençliğin üstündeki politik yasakların kalkması için bugünden girişimde bulunmalıyız. Örneğin, Anayasa'nın 68. maddesi gençliğin siyasal partilere üye olmasını yasaklıyor. Öte yandan Özal hükümeti gençliğin seçme yaşını on sekize indirdi. Partiye üye olamayan genç nasıl politik bir partinin temsilcisini seçebilir. Benzer daha başka çelişkiler, üniversite yaşamında, iş yerinde, medeni yasada, ceza yasasında da mevcuttur. Bunların bugünden tartışmaya açılarak, antidemokratik, gençliği özel olarak hedef alan baskı ve yasaklamaların kaldırılması için tüm toplumsal güçler mücadele yürütmeli.

Demokratik bir Türkiye'de gençliğin yeri nerede ve nasıl olmalı? Başta gençlik olmak üzere herkes bu soruya yanıt verebilmek için tartışmalıdır. Yazarak, konuşarak, tartışarak, gençliğin bugününü ve geleceğini gündeme getirmek gerekiyor. Bu bir çağrıdır. Gelin tartışalım.□

DELEGE SEÇİMLERİNDE İKİ TAKTİK

■ Tufan Şişli

Türk-İş genel kurulu yaklaşıyor. Konfederasyonun geleceği işyerlerinde belirlenecek. Delege seçimleri ve şube kongreleriyle sendikalar genel kurullarına doğru yola çıktılar.

'89 Bahar eylemleriyle uyanan dev, gücünün farkına vardı. Eylemlerdeki **güç birliği**'ni yönetimlere taşımak istiyor.

Dok Gemi-İş sendikası 7500 üyeye sahip. Tersanelerde örgütleniyor. Yönetiminde dini inançlarını öne çıkararak ayakta durmaya çalışan **Nazım Tur** ve ekibi var.

Harb-İş askeri işyerlerinde örgütlü. Marmara bölgesindeki 35 işyeri İstanbul Şubesine bağlı. Sendikanın merkez yönetiminde Türk-İş içinde muhalif kanattan bilinen **Kenan Durukan** ve ekibi var. İstanbul şube başkanlığında uzun yıllardır **Ali Osman Albayrak** bulunmakta.

T.Harb-İş'in örgütlü bulunduğu işyerleri grev yasağı kapsamında. Üyeleri askeri iç hizmet tüzüğüne göre **asker kişi** sayılıyorlar.

Kurnazlık manzumesi

T.Dok Gemi-İş'in mevcut yönetimi kasa ve masayı kaybetmekten çok korkuyor. 1986 yılında delege seçimlerindeki keyfi tutumu ve usulsüzlükleri ayyuka çıkmıştı. Son genel kurulda, genel kurul delegelerinin bile farkına varmadığı bir jet hızıyla istediği kararları çıkarttı. Delege seçim yönetmeliği hazırlama görevi genel kurulca yönetim kuruluna verildi.

Yönetim kurulunda her türlü yargı denetiminden uzak bu yönetmeliği, canının istediği bir biçimde düzenledi. N.Tur ve ekibinin kurnazlık manzumesi kendilerine, atelye ve birimleri keyfince bölerek seçim grupları oluşturma hakkını tanımaktadır. Marangoz, ressam, kaynakçı karmakarışık gruplandırmada sadece yönetime karşı tavırlarına göre ayrılıyorlardı. Sandık tasnif kurullarınada N.Tur, Kuran'a el bastırarak güvendiği kendi yandaşlarını atıyordu.

Tersane işçilerinin sevmedikleri N.Tur'u değiştirmeleri, zorun da zoru bir iş.

Seçim yönetmeliği üç yıl boyunca tüm işçilerden gizlendi. İşçiler ekmek kavgaları için sokaklarda geçim derdindeyken, N.Tur seçim derdindeydi. Ani bir çıkışla seçimleri ilan etti.

Çok parçalı muhalefet toparlanıp birleşemedi. Şaşkınlığın ilk anlarında kızgınlıkla ilk akla gelen seçimleri **boykot** eğilimi hızla yayıldı, İşçileri bu karara iten çaresizlikti. Ne cumhuriyet savcıları, ne ilçe seçim kurulu hakimleri itirazları kabul etmiyordu. Herkesi gözü önündeki bu açık haksızlığı durduracak bir kanuni merci yoktu. Tek şikayet makamı sendika yönetimi idi. "Kadıyı kadıya şikayet etmek", işte işçiye reva görülen "**hukuk, adalet**" buydu.

Yüzlerce işçinin sendika merkezinde, yönetimi sıkıştırması, şubelere siyah çelenk bırakma eylemleri, TBMM, Türk-İş ve Anayasa Mahkemesi'ne çekilen telgraflar sonucu değiştirmedi.

Hukuk mu, guguk mu?

18 Haziran Pazar günü aynı oyunlar Camialtı Şubesi'nde tekrar yaşandı. N.Tur, tekrar çorba yapmıştı. İşçileri siyasi görüşlerine ve kendisine karşı olmalarına göre üç gruba böldü. Bir kaynakçı aynı atelyeden bir arkadaşına oy veremiyordu veya oy alamıyordu. Mevcut yönetime karşı aday olacaklar bir grupta toplanıyordu. Aktif, başı çeken önder işçiler diğer gruplara alınıyordu. N.Tur taraflarının içinde eritiliyordu.

Boykot, tepkisini en çok Camialtında gösterdi. 175 delegeyi seçecek 850 işçiden ancak 150'si oy kullandı. Bilinçli olarak oy kullanmayan 400 işçi oy kullanmak için dağıtılan seçim kartlarını toplayarak gücünü ortaya koydu.

Ama N.Tur ve ekibi "muhalefetsiz" bir seçim daha kazanmış oldu.

Yanlıştan ders almak

Boykotu doğru bir taktik olarak görmeyen bir grup işçi, genel eğilimin zaaflarını şöyle değerlendiriyor:

Uzun yıllardan beri sağ-sol ayrımı, mezhepçilik, bölgecilik, sendika yöneticilerinin olduğu kadar, muhalefetlerinde hareket noktası oldu. Bu tablo işçilerin birliğini bozuyor. Ortak çıkar birliği yerine grupların çıkarları ön plana çıktı. İşçileri bölmek, parçalamak N.Tur gibilerinin ekmeğine yağ sürmektir.

Önemli bir noktada muhalefet, hep yönetimin hataları, üzerinde yükselmek istiyor. Hep kötüyü konuşmak, gücünün farkına varamayan işçilerin gözünde kötüyü büyütüyor.

Alternatif sunmayan, var olmanın yerine ne getireceğini açık olarak anlatamayana işçiler güvenemiyor. Kötüyü zaten biliyor, gözüyle görmek, eliyle tutmak istiyor.

Birliği hazmedemeyen, çok parçalı muhalefet birbirini itiyor. Birleşebileceği noktaları değilde, hep ayrılacağı noktaları seçiyor.

Oysaki biz, hiç bir ayrım gözetmeksizin ortak çıkarlarımız için mücadele temelinde işçilerin birliğini kurmalıydık. Politik gruplar, aynı mezhepten, aynı ilden olanlar hatta aynı ilin değişik köylerinden olanların hepsi yönetime kendisinin gelmesini istiyor.

Ortak alternatif bir politika da buluşmadan, sadece karşı olmak temelinde yanyana gelenler ZOR ile karşılaşınca, yönetime talip olamadılar ve en kolay yol olan boykotu tercih ettiler.

Biz, hatayı sözle anlatmanın yerine hatayı birlikte yaşayıp, doğruyu hep birlikte aramayı yeğledik.

Harb-İş'de dipten gelen dalga

Harb-İş İstanbul şubesinde yönetime alternatif bir hareketi başlatanların sınıf mücadelesinde deneyimli işçilerin oluşturduğunu söyleyebiliriz.

▶ *Taşkızak Tersanesi işçileri, Nisan direnişlerinin önünde yeraldılar. Kendi delegelerini antidemokratik engelleri aşarak seçmeye çalışıyorlar.*

Marmara bölgesinin 1986 seçimlerine bir hafta kala mevcut delegeler içinde çalışma yapan muhalefet 200 delegenin 30 oyunu alınca iki tespitte bulundu.

Bu sendikada yönetime talip olacak bir örgütlenme gerçekleşebilir, ancak mevcut delegelerle bu mümkün değildir. Kişiler temelinde değilde sendikal anlayışlar temelinde bir faaliyet gereklidir.

Bir yıllık sabırlı bir örgütlenmeden sonra "**daha güçlü Türk Harb-İş**" başlığı altında bir broşür yayınladı. Bu broşür örgütlülüğü tırmandırdı ve bir çekim merkezi oluşturdu.

Taşkızak Tersanesi'ndeki işçiler, toplu sözleşme görüşmelerinde, işçi servisi istensin kampanyasına, "canım bir imza ile olmaz böyle şey ama, imzalayalım bari", dediler. Bu maddenin sendikaları tarafından TİS önerilerine alındığını, daha sonra işverenden servislerin alındığını görünce, servis için imza toplayan arkadaşlarının güvenilir olduğuna karar verdiler.

Bu, diğer işyerlerinde de duyuldu. Muhalefetin kurumlaşma süreci hızlandı. Şube yönetim kurulu gibi çalışan bir **bölge komisyonu** oluştu. İşyerlerinde ve ünitelerdeki komisyonlarla altı dolduruldu. Bu komisyonlara örnek **hastane komisyonu**'nu gösterebiliriz. Bu komisyon hastaneye yatan arkadaşlarını yalnız bırakmıyor. Ziyarete gidiyor, geride kalan ailesinin sorunlarıyla ilgileniyordu. Hastanede muayene olmak için sıra bekleyenlerin dertlerine çözümler getiriyordu.

Komisyonların en önemlisi **mali komisyon**'du. Bu komisyon **Demokratik Birlik** hareketinden yana tavır alan işçilerden düzenli her ay 1000 lira topluyordu. 2.5 yıl gönüllü olarak toplanan paralar bölge komisyonunun toplantı ve yol masraflarını ve işçilere dağıtılan broşürlerin maliyetini karşılıyordu.

Bu çalışma, bir işyerinde işçilerin **birliklerine** duyduğu örgütlü güvenin ifadesi oluyordu. Bu sayede bölge komisyonu hangi işyerinde örgütlülüğün geliştiğini hangisinde geri kaldığını görüyor. Ve çalışmalarını düzenliyordu.

Başarının sırrı

Harb-İş'teki demokratik sendikal hareket başarılı gelişimini, tabanın istemlerine sahip çıkıp, bu istemlerin aktif biçimde duyurulmasına ve elde edilmesine önderlik etmeleriyle açıklıyor.

"Değişen bir şey var. Eskiden birşeylerin yapılması gerektiği hep yukardan gelirdi. Dikte edilirdi. Şimdi tabandan geliyor.

Biz, öncü işçiler kendi kafalarındakini önce çıkarmak yerine, önce tabanın istediklerini örgütledik. Başardığımızda güven gelişiyor. Önderlik gerçek ifadesini buluyor. Önemli olan SENDİKAL BİRLİĞİ ve SENDİKAL DEMOKRASİ'yi yönetime gelmeden sendika tabanında yaşama geçirebilmek.

Bu, sendika yönetimlerine gelmemizin önünü açan ve o gün için yönetime gelinmesede sınıfa kalıcı kazanımlar sağlamanın biricik yoludur", diyen işçiler, Haziran ayı içinde başlayacak olan şube delege seçimlerine **birleşik bir güç** oluşturarak girmek için karar aldılar.

Sendikal muhalefet, adaylarını Mayıs ayı sonuna kadar tesbit edecekti. Bahar eylemlerinin sıcak dinamizmiyle, geçte olsa yeni kadın işçilere ulaşmışlardı. Güç büyüdü.

Önce sendikadan tüzüğü dergide yayınlamasını istediler. Yayınlanan tüzüğü binlerce çoğaltarak tüm işçilere dağıttılar.

Daha sonra kimi işyerlerinde ortaya sandık koyup teker teker oy atıp, işçilerin gözü önünde sayarak, kimi işyerlerinde dağıtılan kağıtlara isimler yazılıp paydosta toplanarak delege adayları gönül birliğiyle tesbit edildi.

Bu ÖNSEÇİM'de işçilerin katılımı yüzde 80-100 arasındaydı. Böylelikle delege seçimlerindeki **aday enflasyonu** önlenmiş oldu. Örneğin iki delege çıkaracak bir işyerinde, hepsi muhalefetten 18 aday seçime girdi. Seçim sonucunda ilk iki sırayı alan adaylar gerçek seçimde muhalefetin delege adayları olacaklar. Eğer bu 18 kişi geçek seçimde aday olsaydı, güç bölünmüş olacaktı.

İşçiler, sınıfı için mücadele edenleri unutmayacaklarını ve önderlerini tanıdıklarını gösterdiler. Gerek bahar eylemlerinde, gerekse işyerinde aktif olan, eylemleri örgütleyen işçiler delege adayı olarak seçildiler.

Ancak tüm bunlar genel kurulun keklik olduğu anlamına gelmiyor. İşçilerin bakış açısı da bu değil zaten. Örgütlülükleri sınavdan geçecek. Şimdiden seçim sandıklarına nasıl sahip çıkılacağının provaları yapılıyor.

Eğer yönetmelik gereği kura ile seçilecek iki işçiye güveniyorlarsa sorun yok. Eğer güvenmiyorlarsa fiili durumlar yaratacak, sandıkların başından kimse ayrılmayacak.

İşçi, gizli kullandığı oyun açık tasnifinin gözleri önünde olmasını istiyor. Bu onun en doğal, yasak hakkıdır.

Bu dipten gelen dalganın önüne set çekilmek isteniyor. Şube yönetmeliğinde akıl almaz usulsüzlükler görülüyor. Örneğin İstanbul Şube Başkanı ve Mali Sekreter kara işyerlerinden, diğer II. Başkan ve Genel Sekreter deniz işyerlerinden diye hüküm var.

Bu hüküm mevcut yasa hükümlerine aykırıdır, antidemokratiktik. Seçme ve seçilme özgürlüğü kısıtlanamaz.

Bu seçim yönetmeliğinin iptali için dava açılabilir. Ancak ülkemizde yargının kaplumbağa hızı gözönüne alınırsa böyle bir çaba sonuçsuz kalabilir.

Mevcut uzlaşmacı sendika yönetimleri büyük bir depremle sarsılmaktadır. 89 Bahar eylemlerindeki dalganın sendikal mevzilere akmasını geçici bir süre engellemek istiyorlar.

İşçi sınıfının birliği, birlikten doğan gücü ve yaratıcı aklı bu tür engelleri aşacaktır.

İşçi sınıfımız sendikalarda ve ülkede söz ve karar sahibi olma yolunda kararlı adımlarla yürüyor.☐

Birinci İşçi Kurultayı

ORTAK ÇALIŞMANIN ÖN ADIMI

■ Hasan Coşkundemir

Sosyalist Parti'nin düzenlediği İşçi Kurultayı 18 Haziran günü Beşiktaş tarihi çay bahçesinde yapıldı. 2500 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen kurultay, sağnak yağmur nedeniyle 1500 kişinin alkışlarıyla kapandı.

1989 TİS görüşmeleri sırasında sendikalarını yığınsal eylemlerle destekleyen, yer yer sendikaların yönetimlerine karşın eylemliliklerini caddelere taşıyan işçilerin deneyimlerini birlikte tartışmak için yanyana getirilmesi olumlu bir girişimdi. Sosyalist Parti'nin Kurultay öncesinde, değişik politik çevrelere delegekartları dağıtması, divanda yer vermesi "az olsun benim olsun" düşüncesinin dışına çıkılması için iyi bir başlangıç olarak değerlendirilebilir. Bu iyi niyetli girişim, düzenlenen bir etkinliğe çağırmayı aşıp, birlikte düzenlemenin önünü açabildiği ölçüde demokrasi kavgasına katkıda bulunacaktır.

Kurultayın açış konuşmasını, SP Genel Başkanı **Ferit İlsever** tarafından yapıldı. İlsever, siyasal partilerin salon toplantıları için izin alma yükümlülüğü olmamasına karşın, SP'nin resmi izin için başvurduğunu, valilikten toplantının yasal olduğuna ilişkin belge geldiğini, buna rağmen toplantılarının engellenmeye çalışıldığını anlatarak, **"İşçi sınıfının bahar eylemlerinde kapıları zorlayıp açması gibi bu toplantıda engelleri mücadeleyle aşarak gerçekleştirilmiştir"**, dedi.

İlsever, işçilerin düzen partileri ve düzen sendikalarını aşarak, toplu sözleşme masalarını sokaklara, meydanlara taşıdıklarını belirterek konuşmasını şöyle sürdürdü: **"12 Eylül'ün yasakları, tek tek fabrikalarda başarılı olma olanağını ortadan kaldırdı. İşçi sınıfını birleşerek mücadeleye zorladı. Birleşerek mücadele etmenin başarıları görülmüştür. Ülkemiz derin bir krize giderken gün, birleşme ve mücadele günüdür."**

İlsever'in konuşmasından sonra, kürsüye Kurultayı izlemeye gelen konuklar çağrıldı. **Mehmet Ali Ayhar**'ın uzun konuşmasının ardından kürsüye gelen ve DSP adına konuşan **Mukbil Zırtıloğlu**'nu delegeler "Yasanı 1 Mayıs" sloganıyla karşıladı. Bilindiği gibi, DSP Türkiye'de işçi bayramının 24 Temmuz'da kutlanmasını öneriyordu. Zırtıloğlu, kürsüde kendisinin ve partisinin 1 Mayıs'ı işçi bayramı olarak kabul ettiğini söyleyerek ayrıldı. DİSK kurucularından **Kemal Nebioğlu**, sendikal birliğin önemini vurguladı. 24 bin üyesi grevde bulunan Çelik-İş Sendikası Genel Başkanı **Metin Türker**, eylemli sendikacılık döneminin başladığını söyleyerek sendikal hareketin birliği doğrultusunda çaba gösterilmesini istedi. İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri **Akın Birdal**, demokratik gelişme ve siyasal özgürlükler ortamının, insan haklarından ayrı düşünülemeyeceğini söyledi. Demokrasiyi İzleme Kurulu adına söz alan **Mehmet Ali Aslan**, aydın hareketinin işçi sınıfını hareketinin bir bütünleyicisi olduğuna dikkat çekerek, Kürt sorununun 1990 yılı içinde derinlemesine tartışılmasını önerdi.

Aydınların konuşma sürelerini uzatmaları zaman zaman delegelerin "biz de konuşmak için geldik, işçiler konuşsun" biçiminde protestolarına neden oldu. Aydınların konuşmalarının bitiminden hemen sonra, kendilerine ayrılan protokol sıralarının boşaldığı görüldü.

Yağmur ve sürenin kısıtlılığı nedeniyle, söz almak isteyen 50 işçiden ancak yirmisi konuşabildi. Petrol-İş İstanbul Şube Sekreteri **Esat Budaklar**'ın sunuş konuşmasıyla işlevine kavuşan işçi kürsüsünden yükselen ses, eylemli sendikacılık, birlik ve mevcut sendika yönetimlerinin aşılması gerektiği konusunda birleşiyordu. İşçiler, 88 sözleşmelerinin enflasyon karşısında erimesi üzerine gündeme gelen ek zammın bahar eylemleri örneği izlenerek mücadeleyle alınması konusunda da görüş birliği içindeydiler.

Delegeler, söz alan arkadaşlarını sabırla ve destekleyerek dinlediler. Kırk beş dakika konuşan Tes-İş üyesi arkadaşlarının ayrıntılı önerilerini bile müdahale etmeksizin izlediler. Birkaç işçi dışında, sözcülerin ön hazırlık yapmadan geldikleri ve kürsüde yüreklerindeki teri döktükleri izlendi.

Emekli bir Sümerbank işçisinin, **"42 yıl çalıştım. Halâ yoksulluk içinde yaşıyorum. Sosyal adalet diyorlar, iki kilo pırasa parasına sekiz saat çalışmak mı sosyal adalet? Olmaz olsun. Çalış çalış öldüğünde bir mezar taşın bile olmasın"**, biçimindeki konuşması, delegelerin yürekten desteğini kazandı.

Gıda-İş 1 No.lu Şube'den **Name Karataş**, kadın işçilerin sorunlarını öne çıkaran konuşmasında, bir işçiyle evlendikten sonra kendisinin de işçileştiğini, sendikayı, toplu sözleşmeyi öğrendiğini belirterek, **"Demokrasi evden başlamalıdır. Sendikal demokrasi diyoruz. Ülkede demokrasi diyoruz ama, demokrasi evden başlar. Erkek arkadaşlardan bu konuda düşünmelerini istiyorum"**, dedi.

Kurultay sonuçlarını toparlayacak olan komisyon üyeleri gönüllü delegeler tarafından oluşturuldu. Komisyon 17 sayfadan oluşan bir sonuç bildirgesi hazırladı.

Bildirgede, ülkemizde yaşanan sorunların temelinde demokrasinin olmadığının saptaması yapılarak, demokrasiyi kazanmanın işçilerin temel amacı olması ifade edildi. 24 Ocak ve 12 Eylül'ün işçilerin üretimden aldıkları payı yüzde 35'ten yüzde 14'e düşürdüğüne değinen bildirge, geniş bir talepler bölümüne yer verdi. Herkesin ekonomiye yaptığı katkı oranında pay aldığı, bütün siyasal partilerin katıldığı, adil ve demokratik bir seçimle oluşan parlamentonun en yüksek karar organı olduğu demokratik bir Türkiye için bu hedefe varmak isteyen her kesim, kurum ve kişiyle omuz omuza mücadele edileceği bildirgeyle ilan edildi.

Oluşumdan gelen yetersizlikler nedeniyle Kurultay'dan ortak bir eylem platformu çıkmadıysa da, böyle bir çalışmanın ön hazırlıklarının tamamlandığı söylenebilir. □

250.000 kamu işçisi ek zam için tetikte

ÇALIŞANLAR ÜZERİNDE YIKIM

Bahar eylemlerinin yaratmış olduğu özgüven ve moral, kamuoyunda yaratılan olumlu hava, ek zam için aktif ve sonuç alıcı bir kampanya yürütülebileceğini göstermiştir. Gerçekçi bir ek zammın yolu kamu işçisinin birlikte mücadelesinden geçmektedir.

■ Aziz Çelik

"Şimdi son sözleşmelerle işçi maliyeti yükselmesine rağmen, genede ucuz. Türkiye'de çok büyük fırsatlar var... Eğer AT'ye üye olursak onlar da bizdeki düşük ücretli emekten yararlanacaklar..."

Turgut Özal, 3 Haziran 1989 (Kamu sözleşmelerinin ardından işverenler önünde yapılan bir konuşma).

Kamu'da 600 bin işçinin sözleşmesinin ardından şimdi de "ek zam" gündemde. Sözleşmeleri 1988 yılında bağıtlanan yaklaşık 250 bin kamu işçisi "ek zam" için tetikte. Ek zam talebinin meşruluğu hiç tartışılmıyor bile. Kamu sözleşmelerinde sütten ağzı yanan hükümet ise daha baştan ek zammı kabul eder bir tutum takınmak zorunda kaldı. Kamu sözleşmelerinde "zor, oyunu bozmuştu" çünkü.

"Ek zam" ya da toplu sözleşme düzeninin iflası

Ek zam, 12 Eylül'ün sendikal düzene yaptığı "katkılar"dan biri. Son yıllarda sık sık gündeme geliyor. Sözleşmelerin yasal süresi dolmadan ücret hükümleri adeta her yıl yenileniyor. Nitekim hükümet biri 1988 başında diğeri de 1988 mayısında olmak üzere 2 kez ek zam ya da ödeme yapmak zorunda kalmıştı. Ek zam artık toplu iş sözleşmesi düzeninin fiili bir kurumu gibidir. Ek zammı ortaya çıkaran temel etken kuşkusuz ücret artışlarının fiyat artışlarının gerisinde kalmasıdır. Ancak, bu sonucu doğuran özgür toplu pazarlık düzeninin ortadan kaldırılması, Kamu'da sözleşmelerin tam anlamıyla bir dayatma ile bağıtlanmasıdır. Kamu sözleşmelerinde hükümet, o yıl hedeflediği enflasyonun üzerinde bir zam vermemektedir. Ama yıl sonunda evdeki hesap çarşıya uymamakta, ek zam gündeme gelmektedir. Ek zam yöntemiyle toplu sözleşmelerin ücret hükümleri bir çeşit "bir yıllık sözleşme" haline gelmektedir. Ek zam bir kez daha kısıtlı, sınırlı, devlet baskısı altındaki sözleşme düzeninin işlemediğini göstermiştir. Ek zam fiili bir durumdur. İşçi sınıfı, yoksulluğa karşı bir yöntem olarak ek zammı öne çıkarmıştır.

Ek zam ama ne kadar?

Bugün ek zammın gerekliliğine Özal hükümeti bile karşı çıkamıyor. Hattâ taraftar görünüyor. Ama ek zammın hükümet tarafından bir sadakaya dönüştürülmesi çok büyük bir olasılıktır. Ek zam, ücretlerdeki aşınmayı karşılayacak boyutta olmalıdır. Bu olanaklıdır da.

1988 yılında imzalanan sözleşmelerde kayıplar ne orandadır? Değişik iş kollarında imzalanan sözleşmelere göre 1988 kayıpları yüzde 22 ile 42 arasındadır. 1989 yılı kayıpları ise (enflasyonu yüzde 70 kabul edersek) yüzde 54 ile yüzde 66 arasındadır. Sadece iki yıllık aşınmayı karşılamak için yaklaşık yüzde 100'lük bir artış gerekecektir (Tablo: 1). Ek zam tartışmasında en önemli sorunlardan birisi 88 ve 89'un kayıplarının birlikte telafi edilmesidir. Aksi halde sadece 88 kayıpları üzerinde durulursa ücretler fiyatları hep 1 yıl geriden izlemek durumunda kalacaktır. Oysa işçiler satın aldıkları malların bedellerini 1 yıl sonra değil anında ödemektedirler. 1989 enflasyonu yüzde 70 civarında beklenmektedir. Oysa Kamu'da 1989'un en yüksek ücret artışı yüzde 32'dir. Bu çarpıklık düzeltilmelidir. Ek zam sadece geçmişe yönelik değil bugün için de alınmalıdır.

Ek zammı bir sadaka olmaktan çıkarmak ve bu yolla işçilerin ekonomik durumunda geçici bir ferah-

ILO Türkiye'yi kara listeye aldı

HÜKÜMETİN BAŞI AĞRIYOR

■ Zafer Aydın

Cenevre'de toplanan 76. ILO Genel Kurulu'nda Türkiye sendikal hak ve özgürlüklerdeki kısıtlamalar nedeniyle yine gündemde. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün sözleşmelerine uyulup, uyulmadığını değerlendirmekle görevli Aplikasyon Komitesi 12 Haziran'da yaptığı toplantıda durumları tartışılması gereken ülkeleri belirledi. Toplantıda Türkiye'nin de tartışılması kararlaştırıldı. 15 Haziran'da Türkiye'nin görüşüleceği uzmanlar komitesi toplantısına savunma yapacak hükümet delegasyonunun gelmemesi üzerine toplantı 21 Haziran gününe ertelendi. Böylece hükümet koca bir hafta kazandı. 21 Haziran'da yapılan toplantıda 111 sayılı ILO sözleşme hükümlerinin çiğnenmesi ile ilgili olarak, kara listeye alındı. Türkiye ile ilgili kararda bu güne kadar temele ilişkin konularda hiçbir olumlu gelişmenin olmadığı belirtildi.

Türkiye'nin ILO'da ayrıca 98 sayılı örgütlenme ve toplu sözleşme haklarının çiğnendiği gerekçesiyle de kara listeye alınması tartışıldı. İşveren grubunun direnmesi üzerine Türkiye kara listeye, alınmadı. Ancak Türkiye'nin kara listeye alınmamasının işveren grubunun direnmesi sonucu olduğu, aslında durumun bundan daha ağır olduğu yolunda özel bir kayıt Türkiye ile ilgili karar paragrafına yazıldı.

Yasalardaki makyaj bir işe yaramadı

Sendikal hak ve özgürlüklerin ihlali yüzünden ILO ile yıldızı bir türlü barışmayan ANAP hükümeti geçen yıl ILO Genel Kurulu öncesi bu soğukluğu gidermek için kolları sıvadı. Meclis'e yasalarda, "işçi lehine ve ILO normlarına uygunluk" adına bir tasarı sunuldu. 2821-2822 sayılı yasalarda yapılan değişiklikle, sendika yönetici olarak 4 dönemden fazla görev yapmış olanlara 4 dönem daha seçilme hakkı getirildi. Termik santralleri besleyen linyit üretimi alanlarında, kömürde ve temizlik işlerinde grev yasağı kaldırıldı. Değişikliklerin ILO'yu ve işçileri tatmin edeceğini ileri süren ve değişiklikleri estetik ameliyat olarak değerlendiren **İmren Aykut**'u gelişmeler yalanladı.

Yapılan değişiklikler hükümete ancak 1 yıl kazandırdı. Geçen yıl yasalarda yapılan değişiklikler Uzmanlar Komitesinde görüşülemediği gerekçesiyle Türkiye kara listeye girmekten kurtulmuştu.

Hükümetin kara liste açmazı

Demokratikleşme üzerine her gün yeni demeçler veren yasaların Avrupa standartlarına ne kadar çok uyduğunu kanıtlamaya çalışan hükümet çevreleri için Türkiye'nin ILO'da "kara liste"ye alınması büyük bir açmazdır. Hükümet bu açmazdan kurtulmak isteyecektir, bunun için geçen yıl olduğu gibi yasalarda küçük rötuşlar yapabilir. Ancak ILO Sözleşmelerinin tam anlamıyla yaşama geçebilmesi için sadece yasalarda değil Anayasa'da da değişiklik yapılması gereklidir. Tam da Anayasa değişikliği tartışmalarının yapıldığı bu günlerde sendikal hak ve özgürlükleri kazanma görevi, sendikaların, tüm bilinçli işçilerin, demokratların, sol güçlerin önünde duruyor.□

lama sağlamak olanaklıdır. 1989 Bahar eylemlerinin deneyimleri ışığında gerçekçi bir ek zammın kazanılabilir bir hedef olduğunu söyleyebiliriz. Bahar eylemleri hükümeti sıkıştırmış ve planladığının çok üstünde bir zamma zorlamıştır. Şimdi hükümet ek zam konusunda insiyatifi elinde tutmak isteyecek ve bir oldu bitti ile ek zammı kendisi bildiği oranda vermek isteyecektir. Hükümet, eylem baskısından kurtulmak için acele edecektir. Türk-İş eğer Kamu sözleşmelerinin sarhoşluğu arasında bu konuda aktif tutum almazsa, ek zam tek taraflı bir hükümet açıklamasıyla bitirilecektir. Bu oyunu boşa çıkarmalı ve ek zam konusunda Türk-İş somut bir politika saptamalı, sendikaların koordinasyonunu sağlamalı, hükümeti masaya oturmaya zorlamalıdır. İşçileri ilgilendiren bir kararda hükümet tektaraflı karar veremez. Buna engel olunmalıdır. Bahar eylemlerinin yaratmış olduğu özgüven ve moral, kamuoyunda yaratılan olumlu hava, ek zam için aktif ve sonuç alıcı bir kampanya yürütülebileceğini göstermiştir. Gerçekçi bir ek zammın yolu Kamu işçisinin birlikte mücadelesinden geçmektedir.

Kapsadığı işçi sayısı bakımından Ek Zam talebinin büyük bir kitlesel tabanı vardır. 1989 kamu sözleşmelerinin kapsamının yaklaşık yarısı kadar kamu işçisi ek zam istemektedir. Yine ek zam talebi iş kolları açısından bir çok stratejik (maden, metalurji, kağıt) ve kısa sürede etkili olacak işkollarını (belediye, havacılık) kapsamaktadır (Tablo: 2). Yeni bir eylem dalgası, bir Temmuz Dalgası ortaya çıkabilir. Ya da hükümet atak davranıp sendikaları ve işçileri gafil avlarsa "ek zam"mı ucuz atlatabilir.

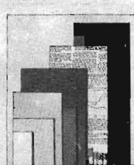
Özal'a bir kez daha, **"sendikalar birkaç dakika daha fazla kalsalardı birar daha fazla zam verecektim"** dedirtmemek, gündemi belirleyip sonuçlandırmak lazım.□

'88 Petrol-İş Yıllığı

ÖRNEK BİR ÇALIŞMA, DEĞERLİ BİR KAYNAK

'88 petrol-iş

▶ *Ceylan: "Türkiye'de işçi gerçeğini bilimsel bir şekilde araştıran ve ortaya koyan bir kurum yok."*

Türk-İş'e bağlı Petrol-İş Sendikası'nın 1984 yılından beri yayınladığı yıllıklara bir yenisi daha eklendi. 1988 yıllığı öncekilerden daha kapsamlı bir şekilde düzenlenerek yayımlandı.

Yayımlandığı günden itibaren konuyla ilgili kişi ve kuruluşların yoğun ilgisini çeken yıllık, 480 sayfadan oluşuyor. İşçi sınıfı gözüyle dünya ve Türkiye'ye bakan yıllık, zengin istatistik bilgi içeriğiyle de dikkat çekiyor.

Geniş bir ilgi alanında doyurucu bilgilere sahip olan yıllık hakkında, Petrol-İş Genel Başkanı **Münir Ceylan**'la görüşerek, sendika yayınları ve özel olarak da yıllık konusunda bilgi edinmek istedik. Yıllık çalışmasına niçin girdiklerini nasıl hazırladıklarını ve nerelere ulaştırabildiklerini sorduğumuzda, Münir Ceylan şunları dedi: **"Türkiye'de işçi gerçeğini bilimsel bir şekilde araştıran ve ortaya koyan bir kurum yok. Resmi ve özel kuruluşların çalışmaları bilgi eksikliklerini ve zaman zaman da çarpıtmalarını içinde taşıyor. Biz bu boşluğun doldurulmasında işçilerin örgütü olan sendikalara görev düştüğü inancıyla çalıştık. Çalışmamız sırasında bilim adamları, ulusal ve uluslararası bir çok kurum girişimimize katkıda bulundu. Dünya ve Türkiye'nin gerçeğini güvenilir bilgiler ışığında işçi gözüyle ortaya çıkarmak istedik. Çalışmamızın daha gelişkin daha büyük olanaklara sahip bir çalışmanın önünü açmasını dileriz. Üst örgütümüz Türk-İş bünyesinde oluşturulacak bir araştırma enstitüsünde böyle bir çalışma yapılabilinir. Sendika olarak üyelerimizin eğitiminden sorumluyuz. Her ay yayınladığımız bir derginin yanı sıra bu güne kadar 18 tane de eğitim broşürü çıkardık. 30 bin ile 15 bin adet arasında bastığımız yayınları, ilgili tüm kuruluş ve kişilere, kendi şube ve üyelerimize gönderiyoruz."**

PETROL-İŞ YILLIĞI'NDAN

"...1988 yılı için 56.766 işçinin, işverenlerden 88 milyar lira alacaklı olduğunu derledik."

"...1988 yılı içinde 52.882 sendika üyesi işten çıkarıldı."

"İşçiler işverene kendi maliyetlerini 18 işgünü çalışarak ödemektedirler. Geriye kalan 236 iş günü sermaye için çalışmaktalar."

"...1989 yılı sonunda yapılacak genel kurulun Türk-İş'in güçlenmesinde önemli bir yeri olacağı açıktır."

Petrol-İş sendikasının yayın ve eğitim çalışmalarını sendikanın eğitim araştırma bürosu koordine ediyor. Bu büroda üniversite mezunu 6 kişi çalışıyor. Büro müdürü **İlyas Köstekli**, yıllık için gerekli verileri toplamak için, resmi kurumlar ve işveren kuruluşları da dahil olmak üzere, ulaşabildikleri tüm örgüt ve kişilerden bilgi aldıklarını belirtti.

Köstekli, **"İşveren kuruluşlarından istediğimiz tüm bilgileri sağlayamadık. İşçi sendikaları ve odalar ise ellerinden gelen tüm olanaklarla katkıda bulundular. Sendikamızın bünyesindeki tüm çalışma birimleride yıllık çalışmasına katkıda bulundu. Uluslararası kuruluşların desteği çok önemliydi. ILO, henüz kendi yayınlarında kullanmadığı bilgileri bile anında bize gönderdi. Avrupa Sendikalar Enstitüsü, üst örgütümüz ICF, TRUC, ICFTU, Uluslararası Metal Sendikaları Federasyonu bizim buradan ulaşmamızın imkansız olduğu verileri süratle sendikamıza ilettiler. Bilgi ve konu zenginliğinin yanısıra 88 yıllığının önemli bir yeniliği de konu sonlarındaki görüşler bölümüdür diyebilirim"**, dedi.

Petrol-İş sendikasının bu yıllık çabasının öbür işçi örgütlerinin de katılımıyla gelişerek, Avrupa Sendikalar Enstitüsü benzeri bir kurumlaşmanın önünü açmasını dileriz.□

NASIL BİR PROGRAM

Adımlar, ilgi duyan bütün marksist parti, çevre ve kişilerin programatik sorunlarda ortak bir arayış içinde karşılıklı görüş değiştokuşu yapmalarına kendi ölçüsünde katkıda bulunmayı başlıca görevleri arasında sayıp sayfalarını bu tartışmaya açmıştı.

Marksist çevrelerin çözmeye çalıştıkları birlik ve yasallık sorununda, bugün ulaşılan aşama açısından asıl belirleyici nokta nedir? Bunun, program ve program çerçevesine girdiği ölçüde, parti ilkeleri üzerine ortak bir arayışın başlatılması olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle, hemen hemen her marksist çevrede ortaya çıkan, kendi konumlarına eleştirel yaklaşımın ve yeni teorik, politik arayışların programatik belgelere nasıl yansıdığını ya da yansıyacağını okurlarına duyurmak istiyoruz.

Bu arada, konunun çerçevesini oluşturan iki sorumuzu da yeniden hatırlatmak istiyoruz:

1. Dünyada ve Türkiye'de son 15-20 yıl içinde (Türkiye'de özellikle 12 Eylül darbesinden sonra), ne gibi yeni olguların ve eğilimlerin ortaya çıktığını söyleyebiliriz? Bunları ne ölçüde parti programında hesaba katmak gerekiyor?

2. 1930'lardan günümüze kadar, uluslararası komünist hareketin, sosyalizm kuruculuğunun ve ülkemizdeki komünist hareketin olumlu ve olumsuz deneylerinden, programı ilgilendiren ne gibi genel sonuçlar çıkartabiliriz?

Metin Çulhaoğlu

GÜN, PROGRAMI ÖNEMSEME GÜNÜDÜR...

Türkiye sosyalist hareketi için siyasal program tartışmasının yakıcı biçimde gündemde olduğuna inanıyorum. Sorun, konunun "genel" öneminden ötede gerekçelere de dayanıyor. Bir kere bugün mevcut sosyalist parti programlarının hiçbiri, sol hareketin ağırlıklı bir kesimini tatmin edecek durumda değildir. Eğer varolanlar içinden herhangi bir sosyalist parti ya da çevrenin, sol hareket üzerinde gündem belirleyici bir etkisi, ya da solu ülke siyasal yaşamında temsil etme gücü bulunsa idi, belki bu söylediğim fazla önemsenmeyebilirdi. Ancak tekil öznelerin güç yetersizliğinden öte, sosyalizmin bütünlüklü bir siyasal hareket düzeyine erişebilmesi de solun belirli örgütlü platformlarda biraraya gelebilmesini gerektiriyor. Program, bu tür adımların en kritik belirleyenidir.

İkincisi, 80 öncesinden kalan ya da son yıllarda ortaya atılan programlar, ya dünyadaki ve Türkiye'deki yeni gelişmeleri, sorunları, tartışmaları içermediği, ya da bunlara inandırıcılıktan oldukça uzak yaklaşımlar getirdiği için aşılmış bulunuyor. Örneğin uluslararası sol hareketteki yeni eğilimlerin, enternasyonalizmin genel içeriğini değilse de, programatik ifadesini değiştirilmeye muhtaç hale getirdiği söylenebilir. 9-10 yıl önce toplumsal dönüşüme bağlı olduğu genel kabul gören global sorunlar, bugüne hitap edebilecek bir programda mutlaka net olarak ele alınmalıdır.

Sonra, solun içinde sürüp giden teorik-politik tartışmaların programatik ifadeler kazanması da bir ihtiyaçtır. Bu noktada özellikle TBKP'nin ve kısmen başka eğilimlerin "herşeyi tartışalım" tutumunu hatırlatmak isterim. Bir kere tartışmanın operasyonelliği siyasal programatik sonuçları gözetmesine bağlıdır. Diğer bir nokta da, sınır tanımaz bir tartışmacılığın aslında program ihtiyacının reddi olduğudur. Program, tartışmaların önemli bir bölümünü noktalayan bir belgedir de. Bugün solun gündeminin yenilenmesi için, kimi tartışmaların sona ermesine gerçekten ihtiyaç vardır. Örneğin global sorunların sınıf işbirliğiyle mi, yoksa sosyalizme geçişle mi çözümleneceği, aslında, durmaksızın tekrarında pek fayda olmayan bir konudur.

En sonu, Türkiye solu ülke siyasetine aktif olarak girebilecek bir olgunluğa, nicel açıdan olmasa da nitel anlamda çok uzak sayılmaz. Program sorunu bu nedenle de yakıcı hale gelmektedir.

Bunun da ötesinde sosyalist hareketin, marjinalliğin kabuğunu çatlatmak, rüştünü ispat etmek ihtiyacı son derece acildir. Sosyalizm bir kimlik sorunuyla karşı karşıyadır. Kimliğin en gelişkin tanımı ise bir siyasal programdır.

Program ihtiyacı için saydığım bi gerekçelerin, biraz üzerinde durulduğunda programın içeriğine dair ipuçları vereceğini de düşünüyorum. Örneğin, ister tartışmaların geldiği nokta, ister bir çıkış yapma gereği, ister kimlik sorunundan hareket edelim, Türkiye sosyalistlerinin bir asgari-azami programlar ayrımını artık aşmaları gerektiği kabul edilmelidir. Güncel mücadeleyi burjuva düzeni içi hedeflerle sınırlayan, sosyalizmi ise bir nihai amaç olarak aşamaların ardındaki geleceğe erteleyen yaklaşımların, ihtiyaçları çözme gücü bulunmuyor.

Gündemdeki legal sol parti sorunuyla bağlantılı olarak Marksist bir program Türkiye'de kapitalizmi tümüyle karşısına alan, düzen içi işbirliklerini değil, düzeni aşmanın anahtarını veren politikaları saptayan bir rehber olmalıdır. Güncel talepler de bu anlamda düzen içi güncellikle sınırlı değil, bugünle sosyalizm arasında köprü kurucu nitelik taşımalıdır.

Program sorununda adım atılmasının önündeki en ciddi engel ise birlik ihtiyacının aceleci ve fetişist bir tarzda ele alınması olabilir. Evet, gerçekten en kısa zamanda, mümkün olan en geniş kesimleri kucaklayabilecek bir birliğe gerek bulunuyor. Ama zamanın da, genişliğin de belirleyeni, siyasi program olmalıdır. Engels'in "onlarca program yerine bir tek pratik adım" tercihinin, bugün Türk sosyalistleri için olumlu hiçbir işlevi olmayacaktır. □

Celal A.Kanat

"NASIL BİR PROGRAM!" İÇİN "NASIL BİR DÜNYA?"

Klasik/ortodoks anlayış olarak uzun zamandır kabul edilegelmiş olan norm ve değerlere bugün yeniden sorgulanmaya başlıyor. Nelerin marksizmin otantik ruhuna uygun olduğu, nelerin bu genelliğin özgül birer uyarlaması olduğu ve nelerin de, marksizmin reel deformasyonunun türevleri olduğu üzerinde kafa yoruluyor.

Koyduğum başlıktan da anlaşılabileceği gibi, "Nasıl bir program?" sorusunu yanıtlamak, ortuk bir biçimde bile olsa, "Nasıl bir dünya?", "Nasıl bir Türkiye?", "Nasıl bir çağ?" ve "Nasıl bir parti?" gibi, dirimsel önem taşıyan kimi soruların, en azından anahatlarıyla yanıtlandırılmasını zorunlu kılıyor ve bu yanıtlarla bağlanıyor.

Böylesi bir yönetimin zorunluluğu, yaşadığımız zaman ve mekan diliminde özellikle daha bir yakıcı olmaktadır. Çünkü, klasik/ortodoks anlayış olarak uzun zamandır kabul edilegelmiş olan norm ve değerler bugün yeniden sorgulanmaya başlıyor. Nelerin marksizmin otantik ruhuna uygun olduğu, nelerin bu genelliğin özgül birer uyarlaması olduğu ve nelerin de, marksizmin reel deformasyonunun türevleri olduğu üzerinde kafa yoruluyor. Sonra, marksizmin otantik esprisinin verili koşullarda yaşama nasıl geçirileceği araştırılıyor (uygulama/uyarlama tartışması).

• Yanıtın geliştirilmesindeki önemli bir düşünsel uğraş alanı "çağ" konseptidir. Emperyalizmin (uluslararası kapitalizmin) çöküş, sosyalizmin ve ulusal kurtuluş devrimlerinin/hareketlerinin yükseliş çağı olarak betimlenen eski (mi?) formülasyondaki iç vurguların yeniden gözden geçirilmesi gündeme geliyor. Burada, özellikle bilimsel-teknolojik devrimin çağ-değiştirici sonuçlarını, kapitalizmin yeni ve gizli rezervlerini, yenisömürgeciliğin ve militarizmin emperyalizmden (u)luslararası kapitalizmden) dışlanma olasılıklarını, demokrasi, açıklık ve katılımcılığın sistemlerötesi anlamlarını, sosyalizmin içsel sorunlarını, vb. yeniden düşünmek ve hesaba katmak gerekiyor.

• Benzer olarak, esasta iki politik-toplumsal sisteme ayrılmış olup, bu iki sistemin keskin rekabetiyle, dahası heryönlü savaşımıyla, karakterize edilen "dünya" konseptinin yerine, ideolojilerin devletlerarası ve sistemlerarası ilişkilerden dışlandığı, en azından belirleyici olmaktan çıkarıldığı, karşılıklı çıkarlar dengesinin gözetildiği ulusal ya da bölgesel güvenlik yerine evrensel güvenlik anlayışının ikame edildiği, iki sistemin oldukça uzun bir süre daha yanyana yaşayacağı ve yaşamın pekçok alanında işbirliği yapmalarının kaçınılmaz olduğu, sosyalizmin gelecekteki global zaferinin şimdiden öngörülemeyecek ölçüde karmaşık biçimlerde gerçekleşeceği, insanlığın bütününü ilgilendiren sorunlarda dar politik/sınıfsal açıların terkedilmesi gerektiği gibi, kuramsal öncüllere oturan, karşılıklı bağımlı ve bütünsel, yeni bir "dünya" konsepti bina edilmelidir. Böylesi bir konseptin temeli yeni politik düşüncedir.

• Ve, programatik sorunları üzerinde kafa yorulan partinin yapısal normlarının da netleştirilmesi gerekiyor. Bence bu hem **marksist**, hem de **çağdaş** bir parti olmalıdır. Marksizm, bilimsel bir yöntem, bir düşünme/davranış karakteristiği olarak algılanmalı ve insanlığın genel düşünsel kazanımlarına açık olmalıdır. Bu bağlamda, marksistlerin ünlü üç ana özgün kaynakla sınırlı kalmaları artık gerekmiyor. Çağdaş bilim düzeyi, onun çağdaşlığının bir boyutudur. Bugünkü koşullarda, hiçbir bilimsel disiplinin, pozitif düşüncenin hiçbir ürününün "sosyalizmdışı" olarak nitelenmesi mümkün değildir; sosyalizmin onlardan alacağı ve onlara verebileceği birşeyler mutlaka olmalıdır. Öteki boyut çağdaş toplumdaki ilişki ve davranış normlarıyla belirlenen sosyolojik boyuttur. Buna, kısaca, yeni politik kültür denilebilir. Kızgın, savaşçı, öfkeli, protestocu, sürekli "nelerin yanlış olduğu"nu söyleyen marksist militan tipolojisi 21. yüzyıla özgü pek az şey taşımaktadır.

Marksist parti, aynı zamanda, engin bir **demokratizm** ruhuna sahip olmalıdır. Hem kendi içinde, hem de toplumda demokrasinin kararlı bir takipçisi olacaktır. Bu yüzden, o ancak demokratik bir parti olarak, demokrasinin bir partisi olabilir.

Ülkemizin tarihsel geleneğinden kaynaklanan bir gereksinim olarak, bu parti **birleşik** olmak durumundadır. Ülkemizin devrimci tarihi ve geleceği tüm sol, marksist akım ve hareketlerin ortak tarihi ve ortak geleceğidir; onlar olmadan, en azından onların anlamlı bir bölümü olmadan da bütünselliğe kavuşamaz. Marksizm üzerinde tekel iddiasının dışlanması, bu bilinci kendiliğinden içselleştiriyor.

Ve birleşik marksist parti **yasal** bir parti olmalıdır. Ülkede temiz bir demokrasi rüzgarının esebilmesi için, marksist partinin asıl kimliğini, kendisini gizlemeden, sonul amaçlarını yadsımadan, bir komünist partisi olarak ortaya çıkması gerekiyor. Bu çaba, doğallıkla, antidemokratik yasa ve kurallara uyarlanmayı değil, onları çağdaş, insancıl boyutlara çekmeyi zorunlu kılıyor. Marksist partinin, tüm demokrasi güçleriyle birlikte gerçekleştireceği

''voluntarist'' öğe burada gizleniyor.

Bu nokta bizleri, yığınsal parti anlayışına getiriyor. Bugün marjinal bir muhalefet hizbi olmaktan, yarın küçük bir azınlığın bürokratik-merkeziyetçi bir partisi olmaktan özgürleşebilmek için, yığınlara yönelmek zorunludur. Öte yandan, yığınsallık, elbette, şimdiki durumuyla ''yığın kültürü''ne teslim olmak anlamına da gelmiyor.

• Böylesi bir partinin programı da kuşkusuz bu özellikleri, bu değerleri yansıtacaktır. Zaten bunlar, önemli ölçüde, son yıllarda ülkemizde ve dünyada yaşanan köklü düşünsel dönüşümleri simgeliyor.

Bu dönüşümlere yol açan, ortodoks anlayışta önemli modifikasyonlara neden olan bellibaşlı saptamalar, hemen aklıma gelebildiği kadarıyla, şu başlıklarda toplanabilir:

— Uygulanması gereken tek bir marksist model yokdur; uyarlanması gereken ve insanlığın ortak kazanımlarıyla sürekli zenginleşen bir marksist yöntem/ruh vardır.

— Buna karşılık, marksizm uzun yıllar yeterince geliştirilememiş, formüllere ve modellere dönüştürülmüş ve bunun sonucunda ve bunun sonucunda, hem bilimsel çekiciliğini yitirmiş, hem de kendisini öteki bilimsel disiplinlere kapatmıştır.

— Leninizmin marksizmin gelişimindeki yaşamsal bir aşama olduğu doğru olmakla birlikte, leninizmin belli bir çağın marksizmi olduğu anımsanarak, çağın dönüşümüyle birlikte, aşılması gereği ortaya çıkmıştır.

— Savaşın ve genelde şiddetin insan ilişkilerinden dışlanması bilincine yer açılmalıdır.

— Demokrasinin her koşul ve durumdaki önemi ısrarla vurgulanarak, katılımcılık, açıklık ve çokseslik esas alınmalıdır. Demokrasi, salt azınlığın çoğunluğa uyması değil, hatta esas olarak bile bu değildir. Azınlıkların haklarının ve çıkarlarının korunmasıdır.

— Bilimsel/teknolojik gelişmelerin, çağ-açıcı yeni buluşların ve enformatik sistemlerin (bilgi üretimi de içinde) üretim sürecinde yarattığı köklü dönüşümler ve bunların üretici güçlerde oluşturduğu nitel değişmeler marksizmin ilgi alanında kalmalıdır. Gerek bu yönden, gerekse söz konusu muazzam global sorunlar ile, kimi bölgesel/ulusal sorunların da ancak global yaklaşımlarla çözülebileceği bilincinden ötürü, toplumsal ilerlemenin öznelerinin yeniden tanımlanması gerekiyor.

— Komünist ve işçi partileri arasındaki ilişkiler demokratizm ruhu içinde yeniden düzenlenmeli ve günümüzde, bu alanda öne çıkan eğilimler desteklenmelidir; yeni bir enternasyonalizm anlayışı oluşturulmalıdır.

— Ülkenin, toplumun ve dünyanın sorunları, dar sınıf bakışıyla değil, çağdaş, insani, ulusal ve evrensel bakış açılarıyla ele alınmalıdır. Bu, işçi sınıfı konumlarının yadsınmasını değil, işçi sınıfının yaklaşım açısının genişletilmesini gerektirir.

— Uluslar, milliyetler, sınıflar ve bireyler arasındaki ilişkilerde her türden baskı, dayatma, tehdit ve dışlama öğeleri kalkmalıdır.

— İnsan sosyalizm için değil, sosyalizm insan içindir.□

Fevzi Karadeniz

YENİ EĞİLİMLER, YENİ OLGULAR

Tabular yıkılıyor, değer yargıları alt-üst oluyor. Toplumda olumluyu, olumsuzu içinde taşıyan bir çözülme var. Bu madalyonun bir yüzüdür. Öte yüzünde ise, kimsenin tek başına ülkeyi, halkı esenliğe çıkaramama, demokrasiye götürememe gerçeği var. Toplumu saran dönüşüm özlemi, işte tam da bu noktada herkesi -bu arada komünist hareketi ve Marksist çevreleri- yeni arayışlara zorluyor.

Nasıl bir program? Konunun esasına geçmeden önce, yöntemsel açıdan bir iki noktaya işaret etmek istiyorum. Bunlar tartışmanın gündemi ve çerçevesi ile ilgilidir.

Birincisi; acaba diyorum, en geniş Marksist çevrelerin partileşmesi sorunu kendini programda dayatacak kadar olgunlaşmış mıdır? Yoksa, ''nereden ve nasıl başlamalı?'' noktasında mıyız?

İkincisi, Adımlar'ın 10. sayısına da yansıdığı gibi, görünen o ki; ''yenilikler'' kimi Marksist çevre ve kişiler için henüz tartışma konusudur. En azından kendi izlenimim bu. Bundan hareketle tartışmalar belli parti ve çevrelerin vardığı noktadan değil, herkesin'' kendi bulunduğu konumdan'' katılması, hem eşitlikçi anlayış, hem de diyalog sürekliliği açısından daha yararlı olur diye düşünüyorum.

Açıkçası, partiyi birlikte yaratma, kurma isteği gibi, gündem ve çerçeve de birlikte tesbit edilmelidir. Dolayısıyla herkes görüş ve düşüncelerini daha özgürce açıklayabilmeli. Tartışmaların amaca uygun sürmesi ve istenilen sonucun alınabilmesi bir yanıyla bu koşullara bağlıdır kanısındayım.

Sorunun içeriğine gelince: Herşeyden önce dünyamız son 20 yıldır olumlu-olumsuz ama, çok hızlı bir gelişim ve değişim süreci yaşıyor. Gerek doğada, gerekse politik ve toplumsal arenada sürece damgasını vuran ise; -yıkıcılıkları ve etki alanları itibariyle- devletler, hatta sistemlerüstü diye tanımlanan dev boyutlu global sorunlardır. Silahsızlanma, çevre ve hava kirliliği, açlık gibi... Bağlı olarak yeni düşünce tarzı, ''sınıf üstü'' demokratik toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, kültürün, sanatın, aydınların artan rolü.

Yanısıra her iki sistemde birden -niyet ve kapsamları değişik de olsa- demokrasi ve insan hakları savunuculuğu ve bu alanda giderek kurumlaşan merkezler... Dolayısıyla insanı temel alan politika kavşağında ''sistemlerin yakınlaşması!'' Kanaatimce dünyamızın yeni-kalın çizgileri bunlardır.

Böylesi bir dünyada Türkiye, kuşkusuz bu genel gelişmelerin dışında değildir. Bir kere coğrafik ve siyasi konumu itibariyle ''dış esinti''lere hep açıktır. Bu yadsınamaz. Ancak bizdeki gelişme ve değişmeleri salt bunlarla izah etmek de, yetersizliği bir yana, ''kökü dışarda''lık olur. Denilebilir ki, yeni düşünce akımlarının, yeşillerin, radikallerin, feministlerin ortaya çıkışında uluslararası olanın rolü büyüktür. Tartışılır. Ama yüzde 21'lik bir oyla halk kitleleri üzerinde demokratik (!) zorbalığını sürdüren bir iktidar daha çok bize özgüdür.

Keza, bir yandan cezaevlerindeki yaygın direnişler, ülkede girmediği ocak kalmayan işkence, halkı kavuran yoksulluk ve bunların insanımız üzerindeki tahribatı, öte yandan Hakkari'nin dağ köylerinde otomatik telefon hattı. Bunlar da öyle.

İşte toplumsal ve siyasal hayatımızın bu karmaşıklığı içinde, bir kaç yıldan beri yeni eğilimler, yeni olgular ortaya çıktı. Toplumun tüm kesimlerince demokrasinin öneminin kavranması ve ona duyulan büyük ihtiyaç, aydınların örgütlü çıkışları, Kürt halkının haklılığının, kararlılığının geniş çevrelerce anlaşılması ve bunca yıldan sonra komünist partinin legalleşmesi sorununun bu boyutta tartışılır olması.

En önemlisi son aylarda işçi hareketi. Politik-sendikal önderliği aşan ayırdedici özelliğiyle, eylemlerdeki kararlılık ve yaratıcılığıyla. Burada bir örnek, çok şeyi anlatmaya yeterlidir sanırım. Eskiden -çok değil, on yıl önce- Diyarbakır gibi feodal geleneklerin varlığını koruduğu, aile bağlarının güçlü olduğu bir yerde ''boşanma'' insanların itibarını zedelerdi. Bugün 1500 yol işçisinin bir eylem biçimi olarak bu yola başvurması yalnız bizde değil, dünyada görülmemiş ''ilk yenilik'' oldu. İnsanın ''millet ne hale düştü'' diyesi geliyor ama, Yol-İş Diyarbakır Şube Başkanı Musa Çelik, bu eyleminden ötürü omuzlara alınıyor, alnından öpülüyor.

Kısaca, tabular yıkılıyor, değer yargıları alt-üst oluyor. Toplumda olumluyu, olumsuz içinde taşıyan bir çözülme var. Bu, madalyonun bir yüzüdür. Öte yüzünde ise, kimsenin tek başına ülkeyi, halkı esenliğe çıkaramama, demokrasiyi götürememe gerçeği var. Toplumu saran dönüşüm özlemi, işte tam da bu noktada herkesi -bu arada komünist hareketi ve Marksist çevreleri- yeni arayışlara zorluyor.

Buraya tekrar dönmek kaydıyla ikinci sorunuza geçmek istiyorum. Çünkü, ''1930''lardan günümüze uluslararası komünist hareketin, sosyalizm kuruculuğunun ve ülkemizdeki komünist hareketin olumlu-olumsuz deneylerinden...'' bahsetme -bir nevi eleştiri, özeleştiri- gerekliliği dünyada ve Türkiye'de çıkan bu yeni olgularla doğrudan ilintilidir.

Şöyle bir tesbitle başlamak istiyorum. Sosyalizmin ustaları onun ''cennet'' olduğunu söylemediler. Hatta olmadığını söylediler. Ama kuruculukla uğraşan ve oraya varmak isteyen komünistler, mevcut pratiğin cennet olmadığını söylemede tereddüt ettiler. İç çelişkiler, sorunlar görmezlikten gelindi. Şimdi Sovyetler'de, Polonya'da Çin'de ve diğer sosyalist ülkelerde ortaya çıkan yeni durumun ''şaşırtıcılığı'' on yıllar süren böylesi bir bakış açısının insanlar üzerindeki etkisinin sonucudur. Yoksa, sorunlar vardı. Yeni olan, bunların su yüzüne çıkışıdır.

Bir kere daha başlangıçta, sınıfın, halkın iktidarı yerine ''parti iktidarı'' yerleşti. Parti yönetimleri toplumun ayrıcalıklı kesimlerini oluşturdu. Bunda, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin, sosyalizmin potansiyel güçlerinin yetersizliğinin de rolü vardır. Bunlar ''iradecilik''le birleşince, tarihsel, toplumsal süreçler atlanmış oldu. Örneğin; küçük özel mülk tutkusu olan insanlar, parti kararlarıyla mülksüzleştirildi. Bu uygulamalar gönülsüz çalışmayı, üretim düşüşünü beraberinde getirdi.

''Yeni tip insan'' yaratma adına zorlamalar ''tek tip insan'' tehlikesi doğurdu. aynı uygulamalar uluslar ve azınlıklar alanında da sürdürüldü. Ama hayat ''Sovyet ulusu''nun yukarıdan kararlarla sağlanamayacağını gösterdi. Hem de ayaklanma derecesine varan milliyetçi tepkilerle. Bir şeyi daha gösterdi, 70 yıllık sosyalist uygulama altında enternasyonalist bir ruhta eğitim eksikliğini. Sözkonusu durum, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'da ise, adeta içler acısıdır.

Bir başka olgu, sosyalizm ''kapalı rejim''le korunmaya çalışıldı. Büyük ordu, aşırı silahlanma halkın maddi yaşamına olumsuz etki yaptı. Sızmalara karşı polisiye önlem, seyahat özgürlüğünün sosyalist ülkelerarasıyla sınırlı kalması, halkın ''açık Avrupa''ya özentisini artırdı.

En önemlisi, örgütlenme ve kişisel düşünce açıklama bakımından çok seslilik sağlanamadı. Bilimsel sosyalist düşünce adeta ''resmi ideoloji'' haline geldi. Aydınların, felsefecilerin yaratıcılığı engellendi, en azından teşvik görmedi. Aynı dönemde, komünist hareket de benzer problemleri yaşadı. Enternasyonalizmin çerçevesi daraltıldı. Komünist partilerarası ya da belli ülkelerarası dayanışma düzeyine indirildi. Komintern kararlarının dayatıcılığı kimi komünist partileri -kendi özgünlüklerini dikkate almayan- şabloncu partiler durumuna getirdi. Ulusal nihilizm dönemi başladı. Bu durum burjuvazinin karşı propagandasıyla birleşince ''kökü dışarda partiler'' imajı doğdu. Sonuç: Tek tek ülkelerde yığınsal biçimde destek kaybı. Eklemek lazım, bu dönem aynı zamanda komünist partilerin iç yaşamında antidemokratikliğin de dizginsiz yürüdüğü bir dönemdir.

İşte 20 yılı aşkındır komünist harekette, birkaç yıldır da sosyalist ülkelerde bu hatalardan kurtulmanın sancıları, çelişkileri çözmenin çabaları yaşanıyor. Gelinen noktada da bunların, katı-şematik yaklaşımlarla, eski düşünce ve yöntemlerle olamayacağı kanısındayım. Sanıyorum zaten böylesine bir ihtiyaçtandır ki, Marksizm de kendisine yönelik bir sorgulama dönemine girdi. Gerçekten de kuramcılarının onu ortaya attıkları tarihten bugüne -teori ve pratiğine yönelik olarak- hiç bu kadar sorgulanmadı, tartışılmadı. Kendi payıma bunu olumlu buluyorum. Aksi takdirde Marksizmin ''tanrısız din'' düzeyinde kalması kaçınılmazdı.

Bir diğer olumlu yan da böylesi bir sorgulama ve tartışmada sosyalist ülke insanının ve partilerinin gösterdiği cesaret ve açık tutumdur. Bu ise, çözümün kendi içinde bulunacağının hem kanıtı, hem de garantisidir.

Bize gelince; Türkiye komünist hareketi de benzer bir süreç yaşadı. Örneğin; dünyanın ilk sosyalist devletiyle dayanışmada bulunmuşuz, İspanya'da Cumhuriyetçilerin safında savaşmışız, haksız savaşlara karşı çıkmışız, Kore için barış bildirileri, Hiroşima'ya destanlar yazmışız, ama aynı dönem Kürt halkına yönelik kırımlara, katliamlara sessiz kalmışız. Yalnız bu değil. Türkiye'ye, Türk halkına ve onun ulusal değerlerine gereken önemi verememişiz. Kısaca, Türkiye komünist hareketinin tarihsel -bir kısmı hâlâ güncel- olumsuzlukları en kısa şöyle özetlenebilir diye düşünüyorum. Dışa dönüklük (ülke dışına), sağına, soluna kapalılık, tahammülsüzlük ve hareket içi demokrasisizlik.

İşte, biz de şimdi bunları aşmanın sancılarını yaşıyoruz. Ama aynı zamanda umutlarını taşıyoruz. Gerçekten de Türkiye'nin komünistleri, Marksistleri, bugün bir cevap arayışı içindeler. Bana kalırsa, bu olumlu süreç ''gerçek bizim tekelimizde değil'' denildikten sonra başlamış oldu. Çünkü bu, herşeyin önkoşulu idi. Şimdi daha mütevazi, daha gerçekçiyiz. Böylesine olgun bir yaklaşım sonucu dün Marksist konumlarda görülmeyen çok sayıda politik grup, çevre ve kişi ''kendiliğinden'' bu kapsama girmiş oldu. Ne var ki, bu durum bizatihi kendinden kaynaklanan kimi yeni sorunları da beraberinde getirdi. Bu kadar geniş bir yelpazeyi ortak bir programda birleştirebilmenin sorunları. Örneğin; dağınıklık psikolojisi bizi yeni iradi dayatmalara götürmemeli. Başka bir deyimle, ateş yakılmışsa, su derecesinde kaynamalı diyorum. Bu bağlamda bugün, yalnız kendini teorik olarak değil, pratik olarak da dayatan ''olanaklı olanın'' birliğidir düşüncesindeyim. Programı da bu noktada aşılmaz sorun olarak görmediğimi belirtmeliyim. Peki nasıl bir program?

Program, çağımızdaki yeni politik gelişmeleri ve bilimsel teknolojik devrimin yarattığı sınıfsal konumlanmayı dikkate alan bir noktadan hareket etmelidir. Bu temel belirlemenin ışığında Türkiye'nin somut gereksinmelerine cevap vermeyi hedeflemelidir. Özellikle de Kürt ulusal hareketinin geldiği yeni boyut ve Kürt ulusunun somut demokratik istemleri programda dikkate alınmalıdır.

Ulusal sorunun çözümünde, Kürt ulusal birliğinin önemi artmıştır. Bu birlik, hem Kürt halkının özgür iradesinin politik biçimde belirlenmesinde, hem de çağımızda giderek artan uluslararası entegre ekonomik ilişkilerin kurulup güçlenmesinde etkin rol oynayacaktır. Bir ulusun kurtuluşunun soyut ekonomik bağımsızlıklar yerine karşılıklı hak ve huk[illegible] temel alan, karşılıklı bağımlılı[illegible]elinde gelişebileceği bugün dah[illegible] olarak görülmektedir. Progra[illegible]taları gözönüne almalıdır.

AVRUPA İNSANI ARAYIŞ İÇİNDE

■ Cahit Baylav

"Yerküre oy veremez ama, siz verebilirsiniz. Oyunuzu Yeşillere verin!" Böyle yazıyor İngiliz Yeşillerinin seçim afişi. **"Litvanya'lı bir Yeşil Sovyet Parlamentosuna girmeyi başardı ama, biz Westminster'e giremiyoruz."**

Böyle diyor İngiliz Yeşillerinin bir temsilcisi. Bu seçim sistemi ile herkesi şaşırtarak aldıkları iki buçuk milyon oy ile (yüzde 15) ne Strasbourg'a bir temsilci gönderebiliyorlar, ne de Avam Kamarası'na gönderebilirler. Boşa giden oylar açısından sistem galiba bizimkinden bile daha adaletsiz.

Evet, en son 1987 seçiminde bile aldığı yüzde 1'e yakın oy ile "diğerleri" kategorisinde yer alan Yeşiller iki büyük partinin ardından üçüncü sıraya yükselerek seçimin en büyük sürprizini yaptılar. Ama belirtmek gerekir ki, en önemli olay **Thatcher**'in Muhafazakârlarının ağır yenilgisi idi. Avrupa Parlamentosu'ndaki 45-32 lehlerine olan milletvekilliği durumu, aynen İşçi Partisi lehine döndü. Dahası, İşçi Partisi yüzde 40 ile son yirmi yılın en yüksek oy oranına yükselirken, Muhafazakâr Parti yüzde 34 ile bu yüzyılın en düşük oranına indi.

İşçi Partisi halkın artık Thatcher'in suyu bile özelleştirmeye varan anti-sosyal ekonomi politikasına "dur" dediği görüşünde ve sonucu 92'de yapılacak genel seçimdeki zaferin işareti sayıyor. Bu arada, Parti yönetimi Ekim'de kongreye sunulmak üzere hazırlanan yeni politikanın da başarıda rolü olduğunu belirtmekten geri durmuyor. Sol muhalefeti geriletmek için bu gerekli. Ardarda üç seçim yenilgisinden sonra Muhafazakâr Parti'nin elinde tuttuğu 13 üyeliği kazanmak gerçekten de önemli bir moral kaynağı.

Muhafazakârlara gelince... Yenilgiyi neye yorarlarsa en az zararla kurtulurlar, bunun hesabındalar. Eski Başbakan **Heath**, ya da seçimi kaybeden eski milletvekilleri doğrudan Thatcher'i sorumlu tutuyorlar; hem Avrupa'ya karşı olumsuz tutumu, hem de kısa süre önce ekonomi konusunda Maliye Bakanı ile zıtlaşması yüzünden.

Başbakanın yakın çevresi ise yenilgiyi hükümet döneminin ortasında bulunuşlarına ve seçim kampanyasındaki beceriksizliklere bağlıyorlar.

Muhafazakârların Avrupa konusunda tutarlı bir politika oluşturamamış olmalarının da yenilgide rol oynadığı kesin. Daha doğrusu, AT'ı yalnızca ekonomik çıkarlar açısından ele alma, politikada ise bir ayağı ABD'de bir ayağı Avrupa'da durma eğilimi, yavaş yavaş İngiltere'de de etkinliğini artıran ortak politik ve

▶ *Thatcher'in çöküşü*

kültürel değerleri paylaşma anlayışı ile çelişiyor. "Muhafazakâr" düşüncenin Avrupa'da yalıtlanmasının İngiltere'deki görünümü seçim yenilgisi biçiminde çıktı. Thatcher geleneksel muhafazakarlıkta direnirse, Avrupa'da tümden yalnızlaşması kaçınılmazdır.

Daha şimdiden bunun işaretleri çıkmaya başladı. Gelecek hafta Madrid'de yapılacak AT doruğunda diğer üyelerin Thatcher'in inatla direndiği Avrupa Para Sistemi ve Sosyal Haklar Bildirgesi konusunda ısrarlı olacakları sanılıyor. Biliyorlar ki, Thatcher'in direnmesi durumunda, **"Halkınız sizin düşüncenizi paylaşmıyor"** diyebilecek durumdalar şimdi.

Avrupa Parlamentosu'nda ise İspanya Halk Partisi "Avrupa Demokratları" grubundan ayrılarak, 32 İngiliz Muhafazakâr üyeyi 2 Danimarkalı ile başbaşa bıraktı. O ikisinin de ayrılıp Hıristiyan Demokratların ağırlıklı olduğu ama sağcı grupta yer alacağı söyleniyor.

Muhafazakârların şahsında İngiltere'nin karşı çıktığı pekçok konu parlamentonun geçen döneminde Sosyalist-Liberal-Hıristiyan Demokrat işbirliği ile kararlaştırılmıştı. Bu sürecin şimdi daha da gelişeceği olgusu Thatcher'i kara kara düşündürmeye yeter.

Avrupa Parlamentosu seçimini etkileyen önemli konulardan biri de Parlamentonun yetkilerinin çok kısıtlı oluşu, bir tür danışma organı niteliğinde oluşudur. Bu nedenle seçime ilgi ulusal parlamento seçimlerinin çok altında kalıyor. Katılım oranı ortalaması yüzde 59'dur. Belçika'da (zorunlu olmakla birlikte yüzde 92) İtalya'da (yüzde 82), Yunanistan'da (yüzde 78) geleneksel olarak katılım oranının yüksek olmasına karşın, Avrupa ortalamasını düşüren önemli etmen kuşkusuz İngiltere'dir. Geçen seçimde yüzde 32 idi, bu kez arttı, yüzde 34.

Seçimde genel olarak Avrupa insanının varolan hükümetlerden pek hoşnut olmadığı, ciddi alternatif arayanların arttığı ortaya çıktı. Buna karşın, komünistlerin ancak yerlerini korumayı başarabilmeleri üzerinde uzun uzun düşünmek gerekiyor. Özellikle de, "NATO'ya hayır" diyen Yeşiller'in 2.5 milyon oy aldığı İngiltere'de komünist hareketin hiçbir varlık gösterememeyişi üzerinde.

Son olarak, Almanya'daki tepki oylarının bir bölümünün, bir Nazi eskisinin liderliğindeki ırkçı, faşist Cumhuriyetçi Parti'yi güçlendirerek ona Strasbourg'da 6 üyelik sağlaması, Türkiye'li göçmenler açısından önemli olumsuzluklara yol açabilecek bir gelişmedir.□

Sosyalist Enternasyonal'in 18. Kongresi yapıldı

YENİ YÜZYILDA ÜÇÜNCÜ YOL MU?

Sosyalist Enternasyonal bu kongrede de üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarına epey yer ayırdı. Ekonomik sorunlar ve ödenmeyen dış borçlar, insan hakları konusunun bile önünde yer aldı...

■ Gürhan Uçkan

Kuzey'in Venedik'i denilen göller ve yeşillik kendi Stockholm'de önce afişler asıldı: Tanzanya'nın efsanevi önderi **Julius Nyerere**'den tutun, sevilen başkan **Willy Brandt**'a dek birçok ünlü sosyal demokratın portrelerini içeren afişlerde, kişilerin kendi dilleriyle "Hoşgeldin" yazılı. İsveç'in sosyal demokrat partisi gibi, Sosyalist Enternasyonal de (SI), 100. yıldönümü kutluyor.

Ne ki, Kongre'den bir gün önce, **Lisbet Palme**'nin mahkeme önünde sanığı göstererek "işte bu adam!" demiş olması, Palme cinayetini birkez daha basının ilgi odağı haline getirdi. Bu neden, SI'nin ünlü konuklarının Stockholm'e teker teker gelişleri ancak arka sayfalarda, küçük haber olarak yer aldı. Kongre sırasında tanıştığımız yabancı gazetecilerin bizlere ilk soruları da yine Palme cinayeti konusunda oldu.

İsveçli sosyal demokratlar için bu kongre ve kendi 100. yıl kutlamalarının aynı yıla rastlaması bir şans oldu. Daha birkaç gün önce açıklanan güvenilir bir kamuoyu yoklaması,

▶ *Willy Brandt: Sosyalist Enternasyonal'in saygın başkanı.*

sosyal demokratların büyük bir gerileme içinde olduğunu saptadı. Bu büyük gerileme nedeni olarak, sosyal demokratların sağa kaymaları gösteriliyor. Gerçekten, parlamentoda hükümetin önerilerine en çok arka çıkan partinin, tutucu sağ parti olması oldukça düşündürücü bir durum. SI'nin burada toplanması sonucu İsveçli sosyal demokratlar, dikkatleri uluslararası konulara yöneltme olanağı elde ettiler.

SI'nin 18. Kongresi'nin, bizim için ilginç bir özelliği, **SHP'nin asil üyeliğe alınıyor olması**. Evsahibi partinin başkanı olarak hoşgeldin konuşması yapan **Ingvar Carlsson**, bu kongrenin odağını şu dört noktanın oluşturduğunu söyledi:

- İş sahibi olma hakkı,
- Silahsızlanma ve ortak güvenlik,
- Uluslararası ekonomik adalet,
- Çevre kirliliği.

Ingvar Carlsson'un SI üyesi partileri, "geniş kapitalizm, komünizm" dışında üçüncü bir yolun temsilcileri olarak tanımlaması dikkat çekti. Bu amaçla, işçilerin üretimde pay sahibi olmaları, karar verilişinde söz sahibi olmaları gibi "toplumsal hakların" önemine değinerek, SI çizgisinin kapitalizmden ayrı olduğunu vurgulamaya çalıştı. "Çalıştı" yazıyorum çünkü kendi ülkesinde tüm ekonominin, 25 varlıklı ailenin tekelinde olduğunu unutmuşa benziyor.

SI'nin ilk günkü oturumunda, İsrail ve FKÖ'nün de aynı masada oturmasını öneren bir barış paketinin üyelerce onaylanmasını burada önemli bir aşama olarak belirtmek gerekiyor. FKÖ'nün gözlemci olarak çağrılmasını kınayarak Kongre'ye katılmayan İsrailli sosyal demokratların, bu girişimi "dışardan" onayladığı da basında yer aldı. Bu önerinin, Lübnan Sosyalist Partisi başkanı dürzü önder **Walid Jumblatt**'ca da desteklenmesi işin bir başka önemli yönü.

SI'nin üzerinde tartıştığı diğer bir konunun Güney Afrika olduğunu belirtelim. Kongreye katılan ANC önderi **Oliver Tambo** ile ADF önderi **Allan Boesak**'ı açılış konuşmasında özel olarak selamlayan **Willy Brandt**, bu konuda üyelere ipucu verdi.

Her kongresinde olduğu gibi bu kongrede de SI, üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarına epey yer ayırdı. Ekonomik sorunlar ve ödenemeyen dış borçlar, insan hakları konusunun bile önünde yer aldı. Bu arada, Çin'deki olaylara da değiniliyor ve Gorbaçov'un çizdiği yolu "bazı Doğu Avrupalı önderlerin" izlememesi -Ingvar Carlsson'un deyişiyle- gündemin bir köşesine konuldu. Bir başka köşeye de **Erdal İnönü** tarafından Bulgaristan Türkleri konusu yerleştirilmek istendi.

Sonuçta, 18. Kongre'nin temel sloganı şu oldu: **"Yeni bir yüzyıla doğru!"**□

Yunanistan'da yeni dönem

SOL BİRLİK POLİTİK SAHNENİN MERKEZİNDE

Sol Birlik'in politik öngörüsünü yaşam doğruladı. Sol Birlik seçimlerden önce somut önerisini getirmişti: Ülkenin içinde bulunduğu bugünkü krizden çıkışa ve halkın, ülkenin acil sorunlarına yanıt vermeye yetenekli ilerici bir işbirliği hükümetinin kurulması.

■ **Gülenay Öztürkçü-Atina**

18 Haziran genel seçimlerinin sonucunda Yunanistan'da politik yaşam yeni bir döneme girdi. Hükümet partisi PASOK ağır bir yenilgiye uğrayarak, yüzde 39.15'le ancak 127 milletvekili çıkardı. Ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi ise, geçen seçimlere göre yüzde 4'lük bir artış göstererek, yüzde 44.26'yla birinci sırada yeralmasına karşın, 300 sandalyelik parlamentoda, 144 milletvekiliyle tek başına hükümet kuramıyor. İçinde YKP ve Yunan Solu partisinin olduğu 9 ilerici-sol partinin oluşturduğu Sol Birlik, yüzde 13.11'le 29 milletvekili çıkararak, yeni parlamentoda önemli bir konum kazanmayı ve seçimler sonrası gelişmelerin temel faktörü olmayı başardı.

Gerek PASOK, gerekse de Yeni Demokrasi Partisi (YDP) seçimlerden önce salt çoğunlukla iktidara geleceklerine kesin gözüyle bakıyor, hiçbir partinin tek başına iktidar olamama olasılığını tartışmak bile istemiyorlardı. Oysa Sol Birlik'in politik öngörüsünü yaşam doğruladı. Sol Birlik seçimlerden önce somut önerisini getirmişti: Ülkenin içinde bulunduğu bugünkü krizden çıkışa ve halkın, ülkenin acil sorunlarına yanıt vermeye yetenekli ilerici bir işbirliği hükümetinin kurulması.

▶ *Papandreu'yu yolsuzluklar ve skandallar eritiyor.*

Sol Birlik Politik Komitesi'nin seçim sonuçlarını değerlendirmesinde Sol Birliğin temel hedefini oluşturan PASOK ve YDP'nin tek başına iktidar yolunun kapatılmasının gerçekleştiği vurgulanıyor. Sol Birliğin inandırıcı, çağdaş, büyük ve yükselen bir mücadele ve iktidar gücü olmak, demokratik-ilerici kesimin çoğunluğunu talep etmek daha kararlı ilerlemek için halktan ilk güvenoyunu aldığı belirtiliyor.

Bildiride şunlar deniyor: **"Yunan halkı oyuyla A.Papandreou yönetimindeki PASOK'un yönetici çekirdeğinin politika ve taktiklerini reddetmiştir. Halkın bir bölümü YDP'ye PASOK'u en çarpıcı biçimde reddetmek için oy vermiştir. Sol Birlik, skandalların açığa çıkarılması, emekçilerin çıkarlarının korunması için YDP'ye oy veren kesimle birleşmek için her çabayı gösterecektir. YDP'nin güçlenmesinin tek sorumlusu sağ politika, otoriter, dejenere yöntemlerle iktidarını sürdüren, skandallara karışan PASOK yönetici çekirdeğidir. Halk, oylarıyla skandalların ortaya çıkarılması, ülkenin demokratik yönden yapılanması, halkın acil sorunlarının karşılanması hedefi olan koalisyon hükümetine ihtiyaç duyulduğunu kanıtlamıştır. Bu hedefler ne YDP, ne de bugünkü yönetimiyle PASOK hükümetiyle yerine getirilebilir. Sol Birlik, seçimlerden önce de önerdiği gibi, ilerici-demokratik kesimin en geniş onay ve güvenini kazanmış ortaklaşa bir yapının oluşturulması veya desteklenmesi için girişimler üstlenmeye hazırdır. Sol Birlik bugünkü yönetimin yöntemlerine karşı PASOK Meclis Grubundaki milletvekillerini seçimlerin sonuçlarını değerlendirmesi, güvenilir bir ilerici hükümetin kurulması için sorumluluklar üstlenmeye çağırıyor."**

▶ *Florakis, anahtar durumunda*

▶ *Mitsotakis*

Hükümeti kurmakla görevlendirilen YDP Başkanı **Konstantin Mitsotakis**, skandalların içyüzünün açığa çıkarılmasında anlaşan Meclis'deki tüm güçleri sınırlı bir süre içinde ve sınırlı yetkileri olan geçici hükümeti desteklemeye çağırdı. Bu hükümetin görevinin, demokrasinin işleyişinin sağlanması, skandalların açığa çıkarılması için derhal işlemlerin başlaması, devlet komisyonlarında açıklık için yasal düzenlemelerin yapılması, bugünkü seçim sistemiyle seçimlere gidilmesi olacağını belirtti. 21 Haziran'da Sol Birlik Başkanı **Harilaos Florakis**'le K.Mitsotakis görüştü. Sol Birlik Başkanı skandalların açığa çıkarılması, gereken işlemlerin başlaması için YDP Başkanıyla tam görüş birliği içinde olduğunu, Sol Birlik Politik Komitesi'nin konuyu değerlendireceğini söyledi.

Seçim yenilgisinin şokunu üzerinden atamamış olan PASOK'un yeni oluşan politik durum karşısında nasıl bir tutum alacağı henüz net değil. PASOK Yürütme Kurulu'nun resmi değerlendirmesinin üç toplantıdan sonra bile yayınlanmamasının nedeni olarak PASOK'un yeni durum karşısındaki hazırlıksızlığı ve bu yenilgiden sonra partinin içindeki yeni durum olduğu söyleniyor. Aynı şekilde PASOK'un Sol Birliğin hükümet önerisi karşısında nasıl bir tutum alacağı da merakla bekleniyor.

A.Papandreou halkın demokrasi güçlerine çoğunluğu verdiğini, bu güçlerin iktidara gelmekle yükümlü olduğunu belirterek, **"Halkın bu istemi ve tarihsel davetinin reddedilmeyeceğine inanmak istiyoruz"**, diyor. Ama bunun yanında PASOK YK üyelerinin başına verdikleri kişisel demeçleri de var. Yürütme Kurulu üyesi **S.Cumakas**, PASOK'un politikasının yenilgiye uğradığını, bu politikanın değişmesi gerektiğini sosyalistler ve Sol Birlik arasında ülkenin yeni bir hatta girmesi, köklü ve somut bir gelişme yönünde ortak noktaların çıkartılması için yaklaşım, diyalog ve görüşmelerin olması gerektiğini söylerken, **Kostas Lalyotis** de PASOK'un yeniden yapılanması ve yenilenmesinin gerekliliğini vurguluyor. **PASOK** Yürütme Kurulu'nun yeni durumda nasıl politik sonuçlar çıkaracağı da merakla bekleniyor.

Yunanistan bugün hızlı gelişmelere sahne oluyor. Politik yaşamın şekillenmesinde Sol Birlik önemli rol oynuyor. Sol Birlik önerisinin gerçekleşmesi için mücadele edeceğini, tüm dikkat ve faaliyetini bu noktada topladığını ve bu öneri çerçevesinde bir dizi girişimde bulunacağını söylüyor.

Öte yandan, skandallar ve yolsuzluklarla ilgili Meclis'deki görüşmelerin 3 Temmuz'a kadar başlaması gerekiyor. Tersi durumda, konu meclisin gündeminden düşüyor. Bu konuda gereken işlemlerin başlaması için H.Forakis, Mitsotakis'le görüş birliği içinde. □

SOSYALİST ENTERNASYONAL 100 YAŞINDA

Stockholm'de 20-22 Haziran günleri 18. Kongresini gerçekleştiren Sosyalist Enternasyonal (SI) aynı zamanda 100. yılını kutluyor. 46 tam üye parti, 23 danışman parti ve 12 bağlı örgüt olmak üzere, 81 kuruluşu çatısı altında toplayan SI, 20 milyon partilinin ve 120 milyon oy sahibinin de temsilcisi durumunda. Üye partilerden 26'sı şu anda ya iktidarda ya da koalisyon oluşturuyor.

SI'nın temel hedefi olarak; ülkeler arasında barış ve toplumsal adaletin geliştirilmesi ve her çeşit baskı rejimine son verilmesi belirtiliyor. Temel ilkeler, 1951'de Frankfurt'ta saptanmış, 1962'de Oslo'da gözden geçirilmişti. Bu yılki kongrenin en önemli yönünü, bu ilkelerin yeniden yazılacak olması oluşturuyor. Bu nedenle, kongre sloganı olarak, "100 Yıllık Barış ve Özgürlük Uğraşı-Yeni bir yüzyıla doğru!" sözleri seçildi.

Şosyalist Enternasyonal, 1864'den beri çeşitli görünümlerde varlığını sürdürdü. İlk kurucusu Karl Marx'tı. 1876'da dağılan ilk SI, 1889'da Paris'te II.Enternasyonal adı altında yeniden kuruldu. I.Dünya Savaşı sırasında çalışmalarına ara vermek zorunda kalan SI, 1923'de yeniden canlandı. Bu arada, Sovyet bolşevikleri III.Enternasyonal'i kurmuştu (1919). Komintern olarak anılan bu kuruluş, 1943'de resmen varlığına son verdi.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni koşullara uygun olarak, 1951'de Frankfurt'ta yeni bir tüzük edinen SI, yönetim kadrosunu da 1976'de Cenevre'de değiştirdi. Genel başkan olarak, Federal Almanya'nın ilk sosyal demokrat şansölyesi **Willy Brandt** seçildi. 1983'de Portekiz'de görevi bir kez daha uzatılan Brandt'ın genel sekreteri olarak, (uçak kazasında yaşamını yitiren İsveçli **Bernt Carlsson**'un yerine) Finli **Pentti Vaananen** seçildi.

Çeşitli komiteler ve çalışma grupları oluşturan SI, uluslararası çözüm getirmeye uğraşmaktadır. Yılda iki kez biraraya gelen komite ve grup üyeleri, gelişmeleri saptarlar, raporlar oluştururlar. Üç yılda bir toplanan Kongre'de, bu raporlar üzerinde tartışılır, kararlar alınır. Bu yılki kongrede ağırlık noktasının: yeni tüzük, Ortadoğu'da barış, Güney Afrika, çevre sorunları ve nükleer silahların yok edilmesi konularının oluşturacağı açıklanıyor. Stockholm'deki 18. Kongre, FKÖ'den gözlemci çağrılmasını protesto eden İsrail Sosyal Demokrat İşçi Partisi tarafından boykot edilmiştir. □ G.Ü.

Fotoğraf 150 Yaşında

HOŞ GELDİN FOTOĞRAF

▶ Jakob Riis-Gece Okulu

▶ Eugene Smith-Şehir Doktoru

▶ Dorothea Lange-Göçmen Anne

▶ Ara Güler-Divriği'de Vardiyayı Bekleyen İşçiler

▶ Ernst Hass-Cephe Dönüşü

Fotoğrafın bulunuşunun ilk kez resmi olarak Fransa'dan dünyaya duyuruluşundan bu yana 150 yıl geçti. Fotoğrafın bu uzun serüveni tüm dünyada ve ülkemizde yaygın etkinliklerle kutlanıyor. Ülkemizdeki etkinliklerden en önemlisi geçtiğimiz Mayıs ayında Ankara'da yapıldı. **Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği** AFSAD, 3.Fotoğraf Sempozyumu'nu düzenledi. 26 bildirinin okunduğu sempozyum, fotoğrafın her yönüyle ele alındığı kuramsal tartışmalarla dolu geçti. Mayıs ayının ilk günlerinde ise, Zonguldak'ta **Turizm-Sanat-Kültür Kooperatifi** TUSAK tarafından, 3 sergi ve 7 gösterinin yer aldığı "Fotoğraf Haftası" düzenlenmişti. Önümüzdeki aylarda iki ayrı çalışma daha yapılacak. Ekim ayında **Fotoğraf Sanatı Derneği** FOTOGEN, FIAP Doğa Biyenali'ni; IFSAK Aralık ayında 5.İstanbul Fotoğraf Günleri'ni düzenleyecek. Fotoğraf derneklerinin bulunduğu öteki kentlerde ise; Antalya'da, Bursa'da, İzmir'de, Adana'da, İçel'de, Trabzon'da, Kocaeli'de yerel etkinlikler sürüyor.

İnsanımızın görsel anlatıma yatkınlığı fotoğrafın basında geniş yer almasına yol açtı. Hayat Dergisi ile başlayan bu süreç, Günaydın Gazetesi ile hızlandı ve öteki gazeteleri de kapsadı. Özellikle 1980 sonrasında yorum gücü, fotoğraf kurallarına uygunluğu ile basında önemli yapıtlar ortaya çıktı. Foto muhabirlerimiz toplumsal devinimin yoğunlaştığı ortamlarda önemli görevler üstlendiler. Fotoğrafın gelişen teknolojisinin de katkısıyla gerçeği doğrudan yansıttılar. Bu fotoğraflar, kamuoyunun demokratik tutum alınmasına, önyargılardan arınmasına yardımcı oldu. Bunun son örneğini 1 Mayıs ve sonrasında çekilen fotoğraflarda görebiliriz. Yalnız 1 Mayıs mı? Bayrampaşa ve Mamak'da tutuklu yakınlarının gösterdiği dirençlerin fotoğraflarını nasıl unutabiliriz? Yakın tarihimize tanıklık eden bu fotoğraflar haber fotoğrafçılarımıza olan saygımızı artırıyor.

Sorumluluk yalnız foto muhabirlerinde mi? Sanat fotoğrafı ile uğraşan amatör ya da profesyonel fotoğrafçılarımız koşullarının ve konumlarının elverdiğince duyarlılıklarını sürdürüyorlar. **Kazlıçeşme, Surlar, Semt Pazarları, Dökümcüler, Demiryolu ve İnsan, Kaçkar, Zonguldak, Suya Özlem** grup sergi ve gösterileri son yılların ürünleri olarak örnek gösterilebilir. Ancak toplumsal devinimlerin tam içinde yer alan fotoğrafçıların ortak çalışması oluşturulamadı. Ülkemizde. Bu noktada; **Ateş Altında, Salvador, Z** (Ölümsüz) filmlerinin unutulmaz fotoğrafçılarını anımsıyor insan. Hemen bir öneri geliyor aklımıza. Ülkemizde yaşanan olayların fotoğraf ağırlıklı albümleri oluşturulamaz mı? İşçi sınıfının ve demokrasi güçlerinin tarihini görsel olarak sunan bir fotoğraf albümü (Gerçekleşebilirse sergisi) yaşananların boşa gitmediğinin kanıtı olacaktır. Gençler, tarihlerini bir başka yönüyle de tanıyacaklardır. Ayrıca; saklama, arşivleme, belgeleme alışkanlığının yaygınlaşması sağlanacaktır. Kişi ve kurumların elindeki görsel belgeler değerlenmiş olacaktır. **Fotoğraf Sanatı Uluslararası Federasyonu** (FIAP) Başkan Yardımcısı **Stevan Rictic**, ülkemizde kendisiyle yapılan bir söyleşide "Belgelenmemiş bir iş yapılmamış demektir" diyordu. Bize pek katı da gelse bir gerçeği saklıyor bu sözler.

Belgeleme olayında fotoğrafa ilgi duyanlara da iş düşüyor. Aile, iş, tatil fotoğrafları çeken bir amatör olabilirsiniz. Kullandığınız makine teknik olanakları kısıtlı basit bir araç bile olsa saptayabileceğiniz görüntüler sizi bekliyor. Haber fotoğrafçıları yaşadıklarımıza, gördüklerinize her zaman ulaşamayabilir. Kendi makinanızı çekinmeden kullanabilirsiniz. Bugün size sıradan gibi gelen olaylar geçen yıllar içinde anlam kazanabilir. Ayrıca, yaşadığınız koşullara yabancı olabilecekleri düşünerek fotoğrafçıları çevrenize davet edebilirsiniz.

Aslında fotoğrafla o kadar içiçeyiz ki, geriye dönüp baktığımızda an'larda yoğunlaşan tarihi anımsarız. **Atilay Kayaoğlu**'nun Kanlı Pazar'ı, **Özdemir Gürsoy**'un maden işçisinin cenaze fotoğrafı, **Fikret Otyam**'ın Anamur yolunda iki büklüm yaşlı kadını, **Ara Güler**'in vardiyayı bekleyen işçileri, **Rıza Ezer**'in Mamak fotoğrafları zamana karşı direnir ve bizi unutmayın derler. Fotoğrafın bundan sonraki serüveni de yine teknik ve zamanla içli dışlı olacak ve onu insanlık yararına bir araç olarak kullananlar sorumluluklarını unutmayacaklar. □

FOTOĞRAFÇININ SORUMLULUĞU

"Askerlerin hoparlörle çevredeki binalarda bulunan yabancıları fotoğraf çekmemeleri konusunda uyardıkları -aksi takdirde sizi de vururuz- dedikleri belirtildi." (Pekin'de tam bir kargaşa, Milliyet)

"Olayı görüntülerken suçüstü yakalanan baltacılar -çekme, yoksa seni de keseriz- diye tehdit ettiler." (Beykoz'da orman katli, Milliyet)

"Başbakan Özal'ın tavsiyesi üzerine..Muhabirlerimiz karateye başladı." (Bugün)

Yukarıdaki cümleler, 7 Haziran 1989 tarihli iki ayrı gazetede okuyucuyu fotoğrafın bir başka yönüyle ilişkiye sokan haberler olarak geçti.

Fotoğrafın çoğaltılabilirliği, sürekli gelişen tekniği, kanıt/ayna olma özelliği, evrensel anlatım dili fotoğraf makinasını kullananı ve karşısındakileri farklı biçimde etkileyebiliyor. Fotoğrafın çekimi ve yayınlanması aşamasında (toplumsal güç dengeleri içinde) kısıtlama ve engellerle karşılaşılıyor. Fotoğrafın bir çeşit "el koyma" gücü, olumlu ya da olumsuz amaçlarla kullanılabiliyor. Bu engellemeler ölümle bile sonuçlanabiliyor. Fotoğraf tarihi, çekim aşamasında canlarını yitiren fotoğrafçılarla dolu. Fotoğrafçı **Eugene Smith** kiralık adamlardan yediği dayak sonucu ölmemiş ama, görme yeteneğini yitirmiş ve aldığı darbeler sonucu yaşam süresi kısalmış. O'nun tek suçu; Japonya'nın Minamata isimli balıkçı köyünde, bir fabrikanın yol açtığı çevre kirliliğinin doğaya ve köylülere verdiği zararı fotoğraflamakmış. Ancak, kendisi hastanede yatarken yapıtları ile dünyanın gözlerini bu küçük kasabaya çevirmeyi başarmış. Bir başka fotoğrafçı, "Ümit ederim ki, yaşamımın sonuna kadar bir savaş fotoğrafçısı olarak işsiz kalırım" diyen **Robert Cara**, Vietnam'da bir mayına basarak yaşamını yitirmiş. Newsweek dergisi foto muhabiri **John Hoagland** 1984'de El Salvador'da hükümet birlikleri ile gerillalar arasında çıkan bir çatışmada öldürülürken 36 yaşındaydı. Hoagland, ölüm mangalarının öldürülecek kişiler listesinde yer aldığında "Burası benim vatanım" diyerek çalışmalarını sürdürmüştü. 1987 yılında amatör bir fotoğrafçı, Şili'de 3 Temmuz gösterilerini belgelemek isterken, askerlerin üstlerine döktükleri yanıcı bir sıvıyla arkadaşı ile birlikte yakılmıştı.

Fotoğrafın toplumsal işlevinin gerekliliğine inanan fotoğrafçılar zaman zaman yan yana gelerek örgütlendiler. 1926-1933 yılları arasında Federal Almanya'da "İşçi Fotoğrafçılar Hareketi" oluşurken, 1930'lu yıllarda, ticari basında yayınlanma olanağı bulunmayan toplumsal olayları -sokak gösterileri, grevler, çatışmalar- yoksulları, zencileri çekmek üzere "Amerikan Fotoğraf Birliği" kuruldu. 1935 yılında Amerikan tarihinin en büyük belgesel fotoğraf olayını başlatan PSA (Çiftçi Güvenlik Örgütü) projesi; yetersiz beslenen ve barınan insanları gösteren 270 bin fotoğraftan oluşan bir arşivi gerçekleştirdi. Kadın fotoğrafçı **Dorothea Lange**'nin arşivde bulunan "Göçmen Anne" isimli fotoğrafı neredeyse kutsallaştı. Daha sonra, 1947'de bugün de çalışmalarını sürdüren **Magnum** grubu kuruldu.

Günümüzde fotoğrafın farklı çıkar çevrelerince neredeyse bir görsel kültür silahı gibi kullanılması bizi bu sanat dalına insancıl bir yaklaşıma zorluyor. İşbölümüne dayalı, bağımsız bir fotoğraf grubunun oluşturulması gerekiyor. Son yıllarda moda olan, toplumsal muhalefete katılanların kadrolu sivil görevlilerce fotoğraflarının çekilmesi, çalışmalarının çoğunu ölmeden önce Amerikan Fotoğraf Birliği'ne bağışlayan **Lewis Hine**'ın sözlerini akla getiriyor: "Gerçi fotoğraf yalan söylemiyor, ama yalancılar fotoğraf çekebiliyor. bu yüzden, gerçeği söylemek istiyorsak, güven duyduğumuz fotoğraf aygıtının hiç bir yerde yanlış kullanılmaması için kaygı duymak zorundayız." Ve yine O'nun güncelliğini koruyan şu sözleri demokratik kitle örgütleri içindeki insanlara bir öneri olarak değerlendirilebilir: "Çekimi, en ön saflarda olanlar yapmalı. Bu çok ağır bir öneri değil. Sosyal danışmanların çalıştıkları her grubun içinde mutlaka bir kişi fotoğrafa karşı ilgi duyuyordur. Fotoğrafın sizin için yararlı olduğuna inanıyorsunuz, bir makina temin edin ve grup fotoğrafçısı için küçük miktarda bir para ayırın." □

Hazırlayan: İbrahim Akyürek

Grup Gündoğarken 17 yıldır müzik yapıyor

"BAŞKA BİR KÜLTÜRÜN MÜZİĞİNİ YAPIYORUZ"

■ Kerem İnanç

17 yıldır birlikte çalan elemanlardan oluşan **Grup Gündoğarken**, 1982 yılından beri profesyonel olarak müzik yaşamını sürdürüyor. **İlhan Şeşen (41), Burhan Şeşen (30), Gökhan Şeşen (33)** den oluşan grupun yayınlanmış iki kaseti var. Son günlerde İstanbul'da bir barda müzik yapan topluluk, yaptıkları müziğin uygar bir müzik olduğunu söylerken, nitelikli gecelere de katılabileceklerini vurguluyor.

— Ülkemizde öncelikle 80 sonrası her kesime olduğu gibi sanata ve kültüre de darbe vuruldu. Müzik de bundan nasibini aldı. Bugün müziğin girdiği bunalım ve özgün müzik hakkında ne düşünüyorsunuz?

Gündoğarken: Evet. Bugün Türkiye'de müziğin bir bunalım içinde olduğu bir gerçek. Bugün arabesk müzik ve sol sloganist müzik Türkiye'de alıcı bulmaktadır. Bu iki müzik türü de bize göre duygu sömürüsüdür. Aralarında ince bir ayrım var. Örneğin biz ve bizim gibi birkaç grup bunların dışında özgün müzik yapmaya çalışıyor, ne yazık ki, müzik bakımından meydan çok boş.

— Arabeske olan eğilim alternatifi olmamasından mı kaynaklanıyor? Meydan boş olduğu için mi?

Gündoğarken: Hayır. Türkiye'de alternatif müzik arayışları var. Bu arabesk dinlemenin bir nedeni olamaz. Her şeyden önce, müziğin kökünde de toplumumuzun uygarlık seviyesi yatıyor. Ne yazık ki, bugün türk toplumu yeterince uygar değil. Bizler ise, uygar bir müzik yapıyoruz ama, alıcısı yok. Bunun için toplumun kültür ve uygarlık sorunlarını gözardı etmemek lazım.

— Uygar müzik dediniz. Yaptığınız müziği nasıl tanımlıyorsunuz?

Gündoğarken: Tüm besteler ve şarkı sözleri kendimize ait. Biz slogan müziği yapmıyoruz. Herşeyden önce çalınan enstrümanlar ve aldığımız müzik bilgisi nedeniyle kendi müziğimizi değil, başka bir kültürün müziğini yapıyoruz. Bizim için romantik diyebilirler ama, bu bizi tanımadıklarını gösterir. Bizim sahnede ve konserde söylemediğimiz bir takım besteler var. Ama önünde bir denetim engeli var. Ve biz geçimimizi bu işten sağladığımız için, diğer insanlar gibi bir geçim kaygımız var. Bunu düşünmek zorundayız. Herşeyden önce, yaptığımız müziğin uygar bir müzik olduğuna inanıyoruz.

— Türkiye'de son yıllarda müzik yapılan barların yeniden popüler olmasını neye bağlıyorsunuz?

Gündoğarken: Bunu bir kaçış, arabeske, tüm yaşamda karşımıza çıkan arabesksel yaşama bir tepki olarak değerlendiriyoruz. Örneğin; İstanbul'da arabesksel yaşamdan kaçmak için seçebileceğimiz insanların gideceği yerlere gidiyoruz. Küçük küçük İstanbullular yaratmak gibi yani.

— Bir bardak içkinin 6000 lira olduğu yerde sanatınızı icra etmek sizi toplumun diğer kesimlerinden soyutlamıyor mu?

Gündoğarken: Evet. Maalesef kapalı devre yaşıyoruz. Bizi şu anda rahatsız eden en önemli sorunlardan biri bu. Ama barda çalmanın, duyarak söylememenin bizi yıprattığını ve hiç de hoş olmadığını söylememiz gerekir. Ama sorun biraz da ekonomik. Ancak konserlerle topluma açılabiliriz.

— Türk müziği ve evrenselleşme. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Gündoğarken: Evrenselleşme konusunda sağlam bir fikrimiz olduğuna inanıyoruz. Sanatçı tamamen özgür bırakılmalıdır. Evrenselliği ancak kendi öz benliğimizden yakalayacağız. Bu da, tamamen bir süreç meselesidir. Devlet hangi şekilde olursa olsun, müdahale etmemelidir. Bu yolda bize düşen, inatla çalışmaktır. Evrenselleşme zorlamayla olmaz. Tabii ki, evrenselliği yakalamada kendi öz müziğimizden esintiler de olmalı.

— Son dönemde sık sık geceler düzenleniyor. Özgürlük, demokrasi, barış geceleri. Gecelere katılımınız pek olmuyor, neden?

Gündoğarken: Önce, bize böyle talepler sık gelmiyor. Gelenler ise, konuşmasını bile düzgün yapamayan, çok sivri insanlar. Ayrıca böyle organizasyonlar çok amatör insanların elinde. Örneğin, bir derginin gecesine gittik. Üç kişi olmamıza karşın iki mikrofon vardı. Ve sol yumruklar havada. Provakasyona açık sanat yapılamayacağı inancındayız. Yoksa nitelikli düzenlenen tüm gecelere katılabiliriz.

— Toplumsal müzik hakkında düşünceleriniz?

Gündoğarken: Türkiye'de bu müziğin en iyi örneğini Livaneli vermiştir. Nâzım yorumlanmıştır ki, onun içindeki müziği yakalamak çok önemlidir. Fakat bu zorlama ile olmadı. Önemli olan sanatçı kimliğini yakalamak, demokrasi savaşına katkı tavrı ondan sonra belirir. Bundan 10 sene önce içimizden aşk şarkısı yazmak gelmiyordu, çünkü içinde bulunduğumuz durum bizi yönlendiriyordu. Bugünkü durumu gözönüne almak lazım.

— Demokrasi savaşına katkı diyorsunuz. İşkence, düşünce özgürlüğü...

Gündoğarken: Biz bunu sanatımızla, müziğimizle yapıyoruz, yapmaya çalışıyoruz. Sanatçı olarak bizlerin, herkes kadar demokrasiye gereksinimi var. Bir batı ülkesinde doğsaydık, belki farklı müzik yapardık. Sanatsal özgürlük çok önemli. Ama çözüm slogan müzik değil. Zorlama olmamalı.

İşkence ise, tartışma konusu bile edilemez. Düşünce özgürlüğüne gelince, yalnızca düşünce değil, ifade özgürlüğünden de yanayız. Özgürlük geniş bir boyutta olmalıdır. Düşünce özgürlüğünü kısıtlayan tüm yasaların kaldırılmasına taraftarız.□

"Kültür geceleri"miz ve kültür-sanat üzerine

Yüksel Selek

Kültür gecelerimiz, kültür şenliklerimiz, kültür etkinliklerimiz üzerine kendimizden hoşnutsuzluğumuz bellidir, ama bu alandaki başarısızlığımızın nedenlerine derinlemesine inebildiğimiz söylenemez. İnmiş olsak bile bunu açıkyüreklilikle dışa vurmamız pek kolay olmuyor. Belki de bu yüzden aynı hatalı yaklaşımların ve başarısızlıkların sürüp gittiğine tanık oluyoruz. Geçmiş dönemi her konuda içtenlikle gözden geçirmeyi, eski yaklaşımlarımızı ve pratiğimizi yeni gelişmelerin ışığında ele aldığımız bu dönemde kültüre, sanata da aynı tutumla bakmak gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye sosyalist solunun örgütlü kesimi olarak kültürel etkinliklerimizin genelliyle, gece, şenlik düzenlemenin ötesine geçtiğini söylemek çok zor aslında. Düzenlediğimiz bunca gecenin, bunca şenliğin de gerçekten kültürel-estetik düzeyi yüksek olanı parmakla sayılacak kadar azdır. Kalanı şenlik değil, "evlere şenlik!".

Eğri oturup doğru konuşmak gerekirse, kültür de, sanat da bizim için politik mücadelenin en kötü kullanılan, eski deyişle "istismar" edilen birer aracı olmaktan öte bir anlam taşımadı çoğu kez. Sanata da, sanatçıya da, kültürel herhangi bir etkinliğe de politik mesajımızı yığınlar için çekici kılmanın, süsleyip sunmenin, onları "ajite" etmenin aracı olarak yaklaştık. Açıkçası onları "kullandık". Bu anlamda yaptığımız işler, düzenlediğimiz kültürel-sanatsal toplantılar çoğunlukla biçim ve içerik bakımından olduğu kadar organizasyon bakımından da içler acısıdır. Çünkü diğer alanlarda olduğu kadar bu alanda da uzmanlaşmaya önem vermemişizdir.

Kültürün, sanatın bu kötü kullanımıyla öyle çok zarar verdik ki, saymakla bitmez. En başta kültür gecelerimizin sanatla, kültürle hiç bağdaşmayan yanı "slogancı"lığıydı. Toplantının başarısı çok slogan atılmasıyla ölçülürdü. Böylece slogancı olmayan Marksist, ilerici, demokrat sanatçılarımızı, kültür, düşün adamlarımızı, aydınlarımızı, örgütlü soldan uzak durmaya ittik. Sevgili usta Ruhi Su konserlerinde slogan atıldığında son derece kızar, söylemeyi keser, kitleyi sanata ve emeğe saygıya davet ederdi. Ne kadar haklıydı!

Diğer yandan sanatın sloganlaşmasında adeta belirleyici rol oynadık. Gerçek sanatın, estetik düzeyi olan sanatın slogana ihtiyacı olmadığını, aksine ondan vebadan kaçar gibi kaçınması gerektiğinin ayırdında olmayan çok sayıda "sanatçı" yetişmesini teşvik ettik. Vebalimiz büyük!

Bununla da kalmadık, müthiş bir popülizmle solun kitle tabanını kültür adına kültürsüzleştirdik. Daha doğrusu kısır, geliştiricilikten uzak, beğeni düzeyi düşük bir "alt kültür" oluşturduk. Evet, Türkiye'de örgütlü solun sosyalist kültürle, demokratik kültürle pek üst üste çakışmayan bir alt kültürü olduğu görüşündeyim.

Peki ne yapmalı, diyeceksiniz. Zararın neresinden dönülse kârdır. Gelin hep birlikte kültüre, sanata yaklaşımımızı, bu alanda yapıp ettiklerimizi gözden geçirelim. Doğrusunu, güzelini birlikte arayalım. İşte birkaç öneri:

Birincisi, sanatın çok ciddi ve çok zor bir uğraş olduğunu hiç akıldan çıkarmayalım. Sanata, sanatçıya saygılı olalım. Çetin, zahmetli bir eğitimden geçerek sanatçı olunur. Yetenek yeterli değildir. Yetenekli, sanata meyletmiş arkadaşlarımıza gölge etmeyelim. Onlara tabela, pankart yazdırmayalım, musahhillik yaptırmayalım vb. Bırakalım sanat eğitimlerini, sanatlarını yapsınlar. Bundan kazançlı çıkacak olan yine Türkiye sol, Türkiye halkı olacaktır.

İkincisi, kültür olgusunu anlamaya çalışalım. Kültür deyince aklımıza sadece klasik anlamıyla sanat, bilim gelmemeli. Ayrıntılarını bir başka yazıda ele almak istediğim, UNESCO'da, Birleşmiş Milletler'de son yıllarda kabul gören "genişletilmiş kültür anlayışı"yla bakalım yaşama. Kültüre böylesi bir yaklaşımı edinmek için çok okumanın yanı sıra, yaşamı tüm canlılığıyla, dinamizmiyle, çeşitliliği ve bütünselliğiyle gözlemlemeye, kavramaya, insanı, toplumu, birey-toplum ilişkisi içinde anlamaya, çalışırsak kültürün hemen hemen yaşamın bütünüyle üst üste düştüğünü göreceğiz.

Kültüre böyle yakınlaştığımızda, yaşamı dönüştürmeyi amaçlayan sosyalistler, komünistler için Türkiye'de demokratikleşme, demokrasi kültürü, yeni politik kültür, söz hakkı, katılım, sivil toplum, her şeyi yerli yerine oturur. Yeni politik stratejinin yaşama neredeyse bir eldiven gibi uyduğunu görürüz.

O zaman bütün yelkenler fora! Tam insiyatifle günlük yaşamın, yaşam tarzının değiştirilmesi hedefiyle yığınların arasına dalabiliriz, onlarda yeni ihtiyaçlar uyandırabilir (motive edebilir), yeni ilişkiler kurmalarına yardımcı olabiliriz. Hem de bu, doğrudan kaba bir politikayı dışlar, ama bizi politika yapar hale getirebilir. Çünkü aslında günlük yaşamda her şey politiktir. Böylece, ne iş yapmak için birilerinin yönlendirmesini beklemeye gerek kalır, ne de durgunluk!□

Belene dizisinin senaristi Avni Özgürel

“BULGAR HALKININ TÜRK HALKIYLA PROBLEMİ YOK”

Bulgaristan'da sosyalist bir rejim var da bunu yapıyor" demiyorum. "Bunlar sosyalisttir, onun için yaparlar" yaklaşımında değilim. Bulgar devletinin tavrı, kesinkes "sosyal şovenizm" denilen hadisedir, buna inanıyorum.

Attilâ Aşut

Bulgaristan'dan "zorunlu göç"ün bütün hızıyla sürdüğü günlerde TV'de gösterime sokulan "**Belene**" dizisi büyük ilgi gördü. Üçüncü bölümü dün gösterilen ve gelecek hafta sona erecek olan dizinin senaryo yazarı **Avni Özgürel** ile geniş bir söyleşi yaptık. Söyleşinin kısa bir özetini sunuyoruz:

— ***Diziyi izleyenler, işkence sahnelerinin Türkiye'de geçtiğini söylüyorlar. Hatta, daha da ileri giderek "Avni Özgürel Belene'de Mamak'ı, Diyarbakır'ı anlatıyor" diyenler var. Siz, bu değerlendirmelere katılıyor musunuz?***

Özgürel: Türkiye'nin ve dünyanın her yerinde cezaevinde yaşamış insanlara dizinin çağrışımlar yaptırması tabiidir. Ama "Türkiye"den kasıt, Türkiye'deki birtakım sosyal gruplara, benzer muamelelerin yapıldığı şeklinde ise, buna şu karşılık verilebilir: Bulgaristan'da yaşayan Türkler, ayrılıkçılık peşinde değiller. Bulgar devletinin düzenine son derece saygılı bir toplum... Nitekim, orada **Çiftçi Birliği Partisi**, faşist dönemin arkasından gelen ara dönemde **Vatan Cephesi** Hükümeti'nde Komünistler'le iktidar ortağı iken, Türkler bir hayli rahattılar. Yani, bugün **Avrupa Sözleşmesi**'nde yer alan bütün azınlık hakları uygulanıyordu. Problem sonradan başladı. Dizide, şunun altını çizmeye çalıştım: **Bulgar halkının Türk halkıyla bir problemi yok.** Ortaya konulan tavır, Bulgaristan yönetimi̇nindir, devlet yönetiminin tavrıdır. Burada Kürtler'le ilgili meseleler hatırlatılırsa, Güneydoğu Anadolu'da yaşanan birtakım olaylar söz konusu edilirse, problemi şöyle görüyorum: Mesele farklıdır. Oradaki olaylar, Kürt ayrılıkçılığına yöneliktir. Bu sözlerimle, Kürtler'e yapılanları onaylıyor değilim. Sıkıntı altındaki insanların içinde bulunduğu koşulların birbirinden farklı olduğunu söylemek istiyorum. O bakımdan, dizinin Türkiye'yi anlattığı söylenemez. Ama, hapishane koşulları derseniz, dünyanın her yanında hapishane koşulları birbirine benzer.

— ***Dizide, Bulgar halkına yönelik olumsuz bir yaklaşım olmadığını söylediniz. Acaba, bu toz-duman ortamında, halkımız sizin vermek istediğiniz mesajı doğru algılayabildi mi?***

Özgürel: Öteden beri bu tür filmlerde "düşman" kavramı belirlenirken şöyle düşünülür: "**Adamı ne kadar çirkin gösterirsek o kadar başarılı bir portre çizmiş oluruz.**" Oysa, bu düşünce doğru değildir. Dikkat edilirse, dizide Bulgar askeri bile ayrılmıştır. Yani asker, emir verildiği için birtakım şeyler yapıyor... Dizi dolayısıyla bir hayli telefon, mektup aldım. Mesajımın doğru anlaşıldığını sanıyorum. Amacımı aşan yorumlarla, değerlendirmelerle karşılaşmadım. Özellikle halktan böyle bir tepki almadım...

— ***Yani, size göre şovenist bir dalgaya kaynaklık etmiyor dizi?...***

Özgürel: Bu filmi seyreden Bulgarlar'la da konuştum. Diyeceksiniz ki, "**Bunlar zaten rejim aleyhtarı...**" Ne olursa olsun, Türkiye'de de bir sürü rejim aleyhtarı insan var. Türk halkına yönelik topluca bir karalamaya onlar nasıl tepki gösterirlerse, rejim aleyhtarı Bulgarlar da, Bulgar halkına yönelik karalamalara tepki gösterir. Dizide rejimin ayırt edildiğini onlar da görüyor. Bunu söylerken şunu da ifade edeyim: "**Bulgaristan'da sosyalist bir rejim var da bunu yapıyor**" demiyorum. "**Bunlar sosyalisttir, onun için yaparlar**" yaklaşımında değilim. Bulgar devletinin tavrı, kesinkes "sosyal şovenizm" denilen hadisedir, buna inanıyorum.

— ***Dizinin ne kadarı "gerçek", ne kadarı "kurgu"?***

Özgürel: Şimdi "kurgu" olan nedir diyorsunuz, size şöyle söyleyeyim: **Belene**, aslında filmde görüldüğü gibi güzel bir ada değil. Bir kere ben oraya yorgan falan koydum. Bataklığın üzerinde 20×30 metrelik bir tavla... Tahta üzerinde, sazlardan yastık yaparak yatıyorsun... Ayrıca, **Belene**, Türkler'e mahsus bir mahkûm adası da değil. Çok eskiden beri, diğer siyasi hükümlüler için de kullanılıyor... Filmdeki her olay, -yani aradaki bağlantıları atın bir kenara- defalarca yaşanmıştır. İnandırıcılığı azalır diye, ben birçok hadiseyi eledim; açık söyleyeyim; iyileştirmeler yaptım. Bana hep bunu soruyorlar: "**Ne kadarı gerçek?**" Ne söyleyeceğimi bilemiyorum. O şartları ben yaşamadım. Ama inanıyorum ki dünyanın bir başka ülkesinde böyle bir durum yoktur.

— ***Senaryoyu yazarken hangi kaynaklardan yararlandınız?***

Özgürel: Bulgaristan'dan tek tek kaçıp gelenlerin konuşmalarını dinledim. 1985-1986 yıllarında, Bulgaristan'daki Türler'in Türkiye'deki akrabalarına çeşitli kanallarla ulaştırdıkları (örneğin, TIR'lar içine gizleyip gönderdikleri) mektupları okudum. Aşağı yukarı 1000 mektupluk bir klasör... Doğrudan doğruya kendi sıkıntılarını anlatıyorlar.

— ***Siz bu mektupları nasıl edindiniz?***

Özgürel: Bir kısmını, Bursa'daki Göçmen Dernekleri'nden aldım. Ancak, daha sonra konuyla ilgilendiğimiz duyulunca, tek tek insanlar gelip benimle görüşmeye başladılar. Size filmden bir örnek vereyim: İkinci bölümde sahte bir Türk Konsolosu var. Bu, en çok kurgu gibi düşünülecek bir hadisedir. Bu konuyla ilgili mektubu, üç ayrı kaynaktan aldım. Yine de tatmin olmayarak, o sıra izinli gelen Konsolosumuza sordum. Olayı o da doğruladı.

— ***Yani, mektuplar ve tanıklıklar dışında bir kaynağınız yok?***

Özgürel: Bir de **Belene**'ye ilişkin, **Helsinki İzleme Komitesi**'nin üç ayrı raporunu inceledim. Bir tanesinde, Ada'da ölen Türkler'in listesi vardı. Diğerleri ise **Belene**'nin özel koşullarını anlatıyordu.

— ***Sanat değeri açısından diziyi nasıl buldunuz?***

Özgürel: **Hüseyin Karakaş**, sinemasına ve kafasına güvendiğim bir yönetmen. Bu dizi, kötü bir yönetmenin elinde, çok daha amacının dışında bir film haline gelebilirdi. Bakış açısının sağlamlığına ve sinemasına inandığım için, senaryomu **Hüseyin Karakaş**'ın çekmesini istedim. O-da benim kaygılarımı bildiği için büyük titizlik gösterdi. Şunu da belirtmeliyim ki, filmin üzerine çok bsüyük iddialar yüklendi. Devlet propagandası dayandırılmak istendi. Ben, böyle bir filmin, bütün bu yükler olmadan ve doğal koşullarda yapılmasını isterdim. O zaman dizinin sanat değeri daha çok öne çıkardı.

— ***Sayın Özgürel, siyasal kimliğiniz ve düşünceleriniz konusunda vurgulamak istediğiniz bir şey var mı?***

Özgürel: Ben kendimi, 12 Eylül öncesinde "Türk milliyetçisi" olarak niteliyordum. Bugün de öyleyim. Ancak, kavramlar bugün bazı derinlikler kazanmıştır. 12 Eylül deneyi, herkese demokrasinin değerini ve tartışılmaz gerekliliğini gösterdi. Şiddete karşı tavır almalıyız. Ama, düşünceye karşı tavır alınmaz. Bugün, ayağı Türkiye toprağına basan bir Komünist Partisi'nin ülkemiz için gerekliliğine inanıyorum. Bu vesileyle belirteyim ki, TBKP'nin yasal çalışma hakkının tanınmasından ve cezaevindeki yöneticilerinin serbest bırakılmasından yanayım. dünyanın neresinde yapılırsa yapılsın, ister Bulgaristan'da, ister Güney Afrika'da, ister Türkiye'de; insanlık dışı her muameleye müştereken karşı çıkılmalıdır.□

Avni Özgürel, 1948 yılında Ankara'da doğdu. Öğrenim yaşamı Ankara'da geçti. İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesi Maliye Bölümü'nü bitirdi. Gazeteciliğe, 1968'de "**Ulus**"ta başladı. Çeşitli gazetelerde çalıştı. 12 Eylül öncesi MHP yanlışı **Hergün** gazetesinin Ankara Temsilcisiydi. Daha sonra, 24 sayı çıkabilen haftalık "**Yeni Sözcü**" dergisini yönetti. 12 Eylül'den sonra birkaç kez Mamak'ta sorgulandı. Ancak, kendisi "Mamak'ta geçirdiğim saatleri toplasanız gün tutmaz. Bunlar, tamamen basın davalarıyla ilgili sorgulamalardı, hepsinden aklandım" diyor.

“GECEYARISI EKSPRESİ” GİBİ BİR FİLM

Hiç olmazsa, Bulgar yönetimine ağır eleştiri getirirken, Bulgar halkına karşı bir eylemin ve duygunun yaratılmaması için gerekenin yapılması düşünülebilirdi.

Mahmut Tali Öngören

Şimdiki TV yayıncılığı harika! Önce bir yerli TV dizisi çekiyorsun, sonra rafa kaldırıyorsun ve nasıl olas zamanı gelir diye bekliyorsun. Zamanı da geliyor. Ne zaman? Bulgaristan yönetimi kendi toprakları üzerinde yaşayan Türkleri göçe zorlayınca... İnsan hakları sorunları günümüzde böyle sergileniyor. Depolanan yerli TV dizileriyle... Ya Türkiye toprakları üzerinde yaşayanların ayaklar altında sürüklenen insan hakları? İşkenceler, pislik yedirmeler, cezaevlerindeki kötü koşullar filan? Onların filmi henüz yapılmadı. Ama "Belene" ile Bulgaristan'daki zulüm belgelenmiş.

"Belene"yi yapanlar "vatansever", Türkiye'deki insan hakları sorunlarını belgelemeye çalışanlar ise "vatan haini"... Bu nedenle herkes "Belene"yi beğenmek ve bu dizide sergilenenleri sorgusuz sualsiz kabul etmek zorunda. Çünkü "Belene"'nin salt gerçeklere dayalı olduğunu resmi çevreler açıkladı. Ama "gerçekler", "Belene"yi kurtarmaya yetmiyor. Çünkü her şeyden önce "Belene" kin kusan, korkunçluk yaratan bir film. Daha, bir halka kin duyulmasını sağlamak için yapılan bir filmin ne denli ırkçı özellikler taşıdığını ve gerçekte bu özelliklerin ne denli korkunç olduğunu "Belene"yi yapanlar sezememişler. Hiç olmazsa, Bulgar yönetimine ağır eleştiri getirirken, Bulgar halkına karşı bir eylemin ve duygunun yaratılmaması için gerekenin yapılması düşünülebilirdi.

"Belene" bir yerde, resmi çevrelerimizin şiddetle kınadıkları "Geceyarısı Ekspresi" gibi bir film. Resmi çevreler "Geceyarısı Ekspresi" filmeni Türkiye'yi kötü gösterdiği için kınadılar, bizlerse halkı ırkçı bir anlayışla aşağıladığı için... Ama "Belene" ile "Geceyarısı Ekspresi" arasında önemli bir ayırım var. "Belene", gerçek olduğu ileri sürülen vahşetin içine, geleceğe umut bırakan insancıl boyutlar ekleyememiş; olaylar ve insanlar mekanik ve sığ bir ortamda ele alınıyor. "Belene" aynı zamanda "sinema dili" bile sayılmayan, donuk ve propaganda üfüren bir anlatıma sahip. "Geceyarısı Ekspresi"nin anlatımı ise mükemmel denecek düzeyde. Üstelik, "Geceyarısı Ekspresi"nin Türk cezaevinden kaçmak isteyen kahramanı çok çeşitli insancıl boyutlara sahip. Bunlardan biri de özgürlüğe kavuşmak istemesi... Belene Adası'ndaki vahşetten kaçmak isteyenin de insancıl boyutları olabilirdi. Ama "Belene" propagandanın ötesinde bunu verememiş. Belki de Belene'den kaçıp bir Türk cezaevine düşme korkusundan...□

François Mitterand ve Jack Lang'dan

TAHSİN SARAÇ VE METİN AND'A "LİYAKAT NİŞANI"

Fransız Devrimi'nin 200. yıldönümü nedeniyle Fransa Büyükelçiliği'nde düzenlenen törende ozan **Tahsin Saraç** ve Prof.Dr. **Metin And**'a Türk-Fransız ilişkilerinin gelişmesine yaptıkları kültürel katkılardan dolayı liyakat nişanı verildi. Fransız büyükelçisi **Eric Rouleau,** Fransa Cumhurbaşkanı **François Mitterand**'ın gönderdiği altın liyakat nişanını (Officier de l'Ordre National du Mérite) ünlü ozanlarımızdan Tahsin Saraç'a, Fransız Kültür bakanı **Jack Lang**'ın gönderdiği liyakat nişanını da Prof.Dr. Metin And'a taktı. Aşağıda, bu törende büyükelçi Eric Rouleau'nun Tahsin Saraç için yaptığı konuşmayı ve Saraç'ın kısa yanıtını veriyoruz.

"Çok Sevgili Dostum,

Bugün eriştiğiniz onur, insan ve özgürlükler uğruna verilmiş bir kavga yaşamını taçlandırmaktadır. Siz, bu kavgayı yazın ve şiir yoluyla yürüttünüz ve bugün de sürdürmektesiniz.

Doğu Anadolu'dan çıkıp Ankara ve Paris'te yükseköğreniminizi tamamladıktan sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Fransız Dili ve Edebiyatı dersleri verdiniz. Daha sonra, 1971 yılında, kesin olarak yazın yaşamına girmeye karar verdiniz; o gün bugündür yazın ve şiir sizi bırakmadı; her ikisini de, tek konusu insan onuru ve onun eşitlik, adalet, baskıya karşı direnme, anlatım özgürlüğü ve kültürel kimliğin tanınması gibi, en temel haklarının savunulmasını kutsal bir görev olarak yaşadınız.

Siz, Sevgili Tahsin, çağdaş Fransız yazarlarından yaptığınız çeviriyle, Türkiye'de kendini kabul ettiren ve Türk Dil Kurumu çeviri ödülünü kazanan büyük bir **Çağdaş Fransız Şiiri Antolojisi** ile de tanınıyorsunuz. Ünlü bir ozan olarak, TRT Şiir Kitabı Büyük Ödülünü kazandınız. Yapıtlarınız arasında, **"Bir Ölümsüz Yalnızlık"**, **"Güneş Kavgası"**, **"Direnmeler"**, **"Güvercin Kasapları"**, **"Bir Sevgiyi Görüntüleme"**, **"Çıplak Kayada Çimlenmek"** sayılabilir. Şiirlerinizdeki özgün ve güçlü soluk, siz özgürlük savaşçısının savaşımını dile getirmektedir. Böyle olunca da, **Eluard, Aragon, Pierre Emmanuel** ve daha pekçok Fransız direnme ozanlarına yakınlığınız kolayca anlaşılmaktadır. Ama yapıtlarınızda, gerçeküstücülük akımına da -aklıma **Desnos, Prévet** geliyor- yabancı olmadığınız ve **Yves Bonnefoy, René Char, Guillevic, Jean-Claude Renard** gibi en çağdaş Fransız ozanlarına da ilgi duyduğunuz seziliyor.

Yapıtlarınız hemen hemen bütün büyük iletişim dillerine çevrildi. Bunun yanısıra, uluslararası pek çok toplantıya da katılıyorsunuz. Fransız eleştirmenler, yapıtlarınızı övgüyle karşılamış ve 1983 yılında **"Nouvelle Europe"** dergisinin belirttiği gibi, **"Çağdaş, genç çağdaşlarımızın duyarlılığından kaynaklanmış, teknolojiden esinlenmiş, en gizli özlemlerimiz gibi yumuşak ve özgürlük istekleri kadar güçlü"** olarak nitelemişlerdir.

Türkiye'de Fransız düşüncesi, yazını ve şiirinin tanınması ve yayılması konusunda oynadığınız rol çok etkileyicidir. Dolayısıyla, Fransız hükümetinin, kültürel işbirliğimiz ve değişimimiz adına elde edegeldiğiniz başarıları göz önüne alması ve sizin **Ulusal Liyakat Nişanı**'nda birderece daha yükselmenizi sağlaması doğaldı.

Sayın **Tahsin Saraç**, çok sevgili dostum. Fransa Cumhurbaşkanı adına ve bana verilen yetkiye dayanarak, sizi "Ulusal Liyakat Nişanı"nın **"Officier"** aşamasına yükseltiyorum."

Eric Rouleau

"Bu nişanı, Fransa'nın Türkiye'deki seçkin büyükelçisi, resmi unvanı ötesinde, Türkiye aydınlar ve gazeteciler çevresinde çok iyi tanınan ve sevilen **Eric Rouleau** gibi büyük bir aydın ve gazetecinin elinden alımş olmaktan duyduğum içten sevinci belirtmeme izin verin.

"Sofrada ekmek ve su, göğüste
ol gül duygu
Yığınların mutluluğu kavgasında
hep yerim
Tanrılar karşısında, doğa
doğrultusunda
Ben ozanım
Devrim ateşlerini sonsuz yakacak
odun
Toprakta kemiklerim"

dizelerini çok daha önceleri yazmış bir ozan olarak, bu tören gününün Fransız Devrimi'nin ikiyüzüncü kutlama günüyle çakışmış olmasından duyduğum büyük mutluluğu dile getirmek isterim.

Dünyanın bir düşünce ve sanat merkezi olma niteliğiyle Fransa'nın benim için hep bir ikinci anavatan olarak görüldüğünü önünüzde övünçle belirtmek istiyorum; çünkü, daha onsekizinci yüzyılda, bir filozof-yazarın, meslekleri sınıflandırırken, **"Generaller, bu köy talancıları benim gözümde en son sırada gelirler"** dediği bir ülke, bütün dünya aydınlarınca elbette ikinci bir anavatan olarak görülmeye hak kazanır. Yüzyıllardan beri Fransa'nın durumu budur. İşte ben, şu kısa konuşmamı, buradaki seçkin temsilcilerinin kişiliğinde, bu sıcak, bu kucak açıcı, bu onurlu Fransa'yı selamlamakla bitiriyorum."

Tahsin Saraç

OLMAK YA DA "GİBİ YAPMAK"

Saatleri yıllardır 12'ye 5 kala'ya ayarlanmış, ama kuşu hiç görememiş solun, gugukları duyabilmesi için saatini yeniden kurması gerekiyor.

■ **Fırat Tezer**

Yeni politik kültür, kişisel ve yerel insiyatiflerin artırılması gibi konular sol içinde sürekli tartışılırken *"olmak"* ile *"gibi yapmak"* arasındaki ayrım kültür problemimizin büyüklüğünü ortaya koyuyor.

Ülkemizin yıllarca işçi sınıfı adına davranan, kendini onun tek öncüsü gören köylü ideolojisi ile mücehhez bir sol gördü. *"Ben bilmem merkez bilir"* anlayışı feodal kültürün *"İmam'a inan"* anlayışının sola yansımasından başka denir ki? Şefin ya da imamın dediği tek doğruysa, tartışılmazsa, sıradan solcu, şef ile *"kitle"* arasında, yarın geleceğine inanılan bir cennet için bir *"tebliğ memuru"*, bir *"kablo"*'dan başka ne anlam taşır? Üstelik doğrular imamdan geliyorsa niçin kendi Kur'anlarımızdan başkasını okuyalım? Bizim kitabımızın dışındaki her yazılı şey *"Şeytan Ayetleri"*'dir.

Buradan giderek *"Niçin okuyalım ki?"* sorusu gelir. Bizim doğrularımızı nasıl olsa bizim dışımızdaki *"hüvelbaki"*'ler bulmuştur. Bilimden imana, dilalektikten metafiziğe dönüş böylece tamamlanır. Artık konuşmayan, düşünmeyen emirsiz iş yapamayan bir *"teba"* yaratılmıştır.

İmamla dolu bir dünyada kültüre ne gerek var? Nasılsa marksizmleninizmin edebi alandaki yansıması olan toplumcu gerçekçilik akımının bizim örgütümüze yakın temsilcileri, parti programı doğrultusunda barut kokan ya da *"bizi nasıl ezdiler"* mealinde acıklı şiirler yazarlar, metal kapaklı devrimci romanlar çevirirler. Bu romanlarda Sovyetler'in Anayurt Savunması olur, Bulgaristan'daki anti-faşist mücadelede yaralı bir komünistin tek başına onlarca faşisti hakladığı karakol baskınları olur, Portekiz'deki komünistlerin illegalite koşullarında mücadelesi olur. Sonunda 'dersler çıkardığımız' bu şiirler ve romanların dışındaki dünya ile ilgili herşey ya burjuva propagandası ya toplumcu gerçekçiliğe karşı ya da küçük burjuvazinin naif iç çekişidir.

Arasıra liderlerimiz bir şairden ya da yazardan sözedecek olur. Hemen o yazara ait kitaplar, yazılar çıkar. İmam iyi dediyse övülür, kötü dediyse yerin dibine batırılarak, tarihin çöp sepetine havale edilir.

Saatleri yıllardır 12'ye 5 kala'ya ayarlanmış olan ama, kuşu hiç görememiş solun gugukları duyabilmesi için saatini yeniden kurması gerekiyor. Herşeyi tekeline alan burjuvazi, solun dışındaki, onun rafinasyon adına dışarı attığı *"kent kültürü"*'nü avucunun içine almış durumda. Sola yalnızca köylü ideolojisini bırakıyor. Biz bu çemberi delmedikçe kültürel bir rönesans yaşamadıkça hep *"acıyı bal eyleyecek"*, ama hiçbir zaman Türkiye'ye *"hiçkimseye uymayan bir mevsim"* önermeyeceğiz.

Öyleyse kültürel rönesansı nasıl gerçekleştireceğiz? Tabii ki demokratikleşme ile. Sol içi, örgüt içi demokratikleşme bunun ön şartı. Ülkeye demokratikleşme önerirken bunu kendi içinde gerçekleştiremeyen bir sol her zaman *"olmak"*'la *"gibi yapmak"* arasındaki uçurumun iki yakasında huzursuz bireyler yetiştirecek ve halkın gözündeki saygınlığını artıramayacaktır. Demokrasi hamilelik gibidir. Birazcık olmaz.

Demokratikleşme tepeden emirle de olmaz. Ülkemizde olsun, dünyada olsun solun demokratikleşmesinde *"tepenin"* rolü epeyce fazla. Bunu tabana yayabilmek için gerek teori üretiminin gerekse kültürel üretimin teşviki gerekiyor. Demokrasi kültürünü benimseyebilmek için önce kültürün elde edilmesi gerekiyor. Okumamız, okumamız, okumamız gerekiyor.

Yazmalıyız. Bu en önemli nokta. Köylü kültürü, yani sözlü, dilden dile aktarılan bir kültür bizim kültürümüz değildir. Bizim kültürümüzün kaynaklarından biridir, ama bizim kültürümüzün kendisi değildir. Bizim kültürümüzü yaratmak için yaratı biçimi, yöntemi ne olursa olsun yaratmalı ve yazmalıyız. Düşündüğümüz herşeyi yazılı hale getirmenin ve başkalarıyla tartışmanın yollarını aramalıyız.

Dikkat edelim, solun Türkiye'deki tarihinde yazanlar yazmakta yalnız kaldığı için, okunmadığı ve eleştirilmediği için, teorik ve kültürel üretimin önü tıkandığı için kültür gelişmemiş, fikirler yerine kişiler eleştirilmiştir. Eli kalem tutan kişiler, niyetleri ne olursa olsun *"ayrı olma"* potansiyelini taşımışlardır. Şefik Hüsnü, Hikmet Kıvılcımlı, R.Yörükoğlu konumları şu anda ne olursa olsun, canlı ve yaygın bir teorik üretim ve tartışma ortamında *"ayrılıkçılığı"* seçebilmişler miydi, ya da onları dışlamaktan çok daha kolay ve yapıcı olan tezlerini eleştirmek anlayışı kişiliklerini eleştirmenin yerini alamaz mıydı?

Teorik üretimi, kültürel üretimi teşvik etmeli, yaygınlaştırmalıyız. Üslubumuzu, köylülükten ideolojik mirasımız olan kapalı çevre şivesiyle ifadeden, gazeteciliğimizi devrik cümle kuramayan bildiri ağzından, bütün hayatı kapsayabilir bir sözcükle ifadeye dönüştürmeliyiz. Sözlüklerin bize yetmediği bir yaratım dünyası kurmalıyız.

Ancak o zaman Umur Coşkun dostumuz derginin tirajına bir sıfır daha eklendiğini görebilir.

Onu bu zevkten mahrum etmeyelim.□

HASAN İZZETTİN DİNAMO ÖLDÜ

Şair ve yazar **Hasan İzzettin Dinamo** 20 Haziran 1989 günü, 80 yaşında öldü. Ölümünden bir hafta önce kısmi felç geçirerek, rahatsızlanan Dinamo yaşayan en eski edebiyat adamlarımızdan biriydi ve ölümüne dek çalışmalarını sürdürdü.

1909 yılında Akçaabat'ta doğan Dinamo, 1931'de Sivas Öğretmen Okulu'nu bitirdi. 2 yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girdi, burada öğrenciyken TCK'nun 142. maddesine aykırı eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle 4 yıl hapis yattı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. 6/7 Eylül olaylarında yeniden tutuklandı, daha sonra aklandı; özel dersler vererek ve çevirmenlik yaparak yaşamını kazandı.

İlk şiirini 1926 yılında "İzler" Dergisi'nde yayınlanan Dinamo; dergilerde çıkan şiirleriyle ("Ses", "Yeni Edebiyat"), toplumcu gerçekçi bir anlayışı benimseyenlerin öncüleri arasında yer aldı. 1965'ten sonra, roman alanında verdiği ürünlerle dikkati çekmeye başladı. İlk romanı **Kutsal İsyan** 8 ciltten oluşuyordu. Daha sonra **Savaş ve Açlar** romanını yazdı (1968). **Kutsal Barış** ile Orhan Kemal Roman Armağanı'nı (1977) aldı. **Musa'nın Gecekondusu** adlı romanı ise, özyaşamöyküsel özler taşıyordu. Dinamo, ayrıca, Goethe'nin "Faust"unu şiir biçimi içinde Türkçeye çevirmiştir (1983).

Geçtiğimiz günlerde yayınlanan **TKP ve Aydınlar ve Anılar** adlı roman -anı biçimindeki kitabıyla yaşadığı dönemde son çalışmasını gerçekleştiren Hasan İzzettin Dinamo'nun diğer yapıtları şunlar: **Deniz Feneri** (şiir, 1937), **Karacaahmet Senfonisi** (şiir, 1960), **Ateş Yılları** (roman, 1968), **Özgürlük Türküsü** (şiir, 1971), **6-7 Eylül Kasırgası** (anı, 1971), **Öksüz Musa** (roman, 1973), **Mapusanemden Şiirler** (şiir, 1974), **Sürgün Şiirleri** (şiir, 1975), **Koyun Baba** (roman, 1976), **Gecekondumdan Şiirler** (şiir, 1976), **II. Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları** (anı, 1984), **Anadolu'da Bir Yunan Askeri** (roman, 1988), **Nâzım'dan Meltemler** (şiir, 1989).□

BİLİM ve SANAT YAYININA ARA VERDİ

1 Ocak 1981 tarihinde Ankara'da yayınlanmaya başlayan **Bilim ve Sanat** dergisi, Ekim ayına kadar yayınına ara verdi. 12 Eylül 1980'den sonra ilk çıkan kültür dergilerinden biri olan Bilim ve Sanat, dokuz yıldır düzenli olarak yayınlanıyordu. En son Mayıs 1989 sayısı çıkan dergi, 99. sayısını mali olanaksızlıklar nedeniyle çıkaramadı.

Bilim ve Sanat Dergisi Genel Yayın Yönetmeni **Varlık Özmenek**, 99. sayının yazılarının toplandığını, dizgisi ve pikajının yapıldığını, ancak parasal olanaksızlıkların doruklaşması nedeniyle derginin basılamadığını söyledi. Bilim ve Sanat'ın Ekim ayına kadar yayınına ara vermesi ile ilgili olarak Özmenek, **Adımlar**'a şu açıklamayı yaptı:

"Türkiye'de, sürekliliğini ve düzenliliğini dokuz yıl boyunca devam ettirebilmiş ender kültürel ürünlerden biri olan Bilim ve Sanat'ın yaşamını, gelişme doğrultusunda kesintisiz sürdürmesini gönül isterdi. Olmadı. Parmakla sayılı kitabevinde kendini gösterebilme ve satılma olanağına itilen dergiyi bin dolayındaki abonenin ilgi ve desteği ile kesintisiz yürütebilme olanağı kalmadı.

Onun için Ekim-1989'a kadar mola almak zorunluluğu ortaya çıktı. Bilim ve Sanat'ın yan yayıncılık ve kültürel etkinlikleriyle parasal güç oluşturmayı düşünüyoruz. Ekim'e dek bu amacımızı gerçekleştirebilirsek, 99, 100 ve dahi... diyebiliriz. Doğal olarak salt "çıkarmış olmak için çıkarmak" değil muradımız. Kanımca gerekli; ama, demokratik-kültürel yayıncılık dünyamız aynı kanıda mı, mevcut koşullarda kesinlikle edilgenlikten etkinliğe dönüşmesi gereken okuyucu tutumu, gereksinilen yoğunlaşmaya ulaşabilecek mi?..

Kesinti süresini anlamlı ve işe değgin sürece dönüştürebilirsek mümkün!"□

MERCEK

Hazırlayan: Attilâ AŞUT

Demirel'in iki yüzü

Süleyman Demirel, askersel darbelerle siyasal iktidardan her uzaklaştırılışında **"demokrat"** kesilmiştir. Ama, iktidar umudu yeniden ufukta belirdiğinde, hemen "aslına rücu ederek" antikomünist kimliğine bürünmüştür. **Demirel**'in 12 Eylül sonrası **"yasaklı günler"**'deki çıkışları belleklerdedir:

"Gonuşan Türkiye istiyoruz."

"Biz milletin hukukunu seviyoruz."

"Kendim için bir şey istiyorsam namerdim!.." vb.

Sayın **Demirel**'i, en son **"Demokrasi Kurultayı"**'nda dinlemiştik: **"Ulusal mutabakat"**'tan söz etmiş, **"sokuları düşman olmanın çağdışılığı"**'nı vurgulamıştı...

Sonra Bilkent Üniversitesi'ndeki o "talihsiz" sözleri yansıdı gazetelere:

"Komünizm bir fikir meselesi değil, slav yayılmacılığının örtüsüdür."

Demirel, tam da ANAP'ın **"Demokratik bir Anayasa"** çağrısını gündeme getirdiği, 141 ve 142. maddeleri kaldırmaktan söz ettiği günlerde geçiyordu "karşı saldırı"ya...

Sayın **Demirel**'in belki de en büyük zaafı, kamuoyuna **"güvenilir, sözünün eri"** bir politikacı imajını verememiş olması...

"Antikomünizm" ile **"demokrasi havariliği"**'nin bir arada olamayacağını, bunca yılın deneyimli politikacısı **Süleyman Bey** ne zaman öğrenecek?□

Onur Kumbaracıbaşı'nın telgrafı

5 Haziran, "Çevre Günü"nün yanı sıra, **Yeşiller Partisi**'nin de kuruluş yıldönümüydü. Birinci yaşgününü kutlamak amacıyla Ankara'da **Anadolu Kulübü**'nde düzenlenen "ayranlı-limonatalı" kokteyide, **Yeşiller**'in Genel Başkanı Prof.Dr. **Celal Ertuğ** ile partinin ileri gelenleri de katıldı. Toplantıya, **Erdal İnönü** çiçek, **Süleyman Demirel** ise kutlama telgrafı göndermişti. SHP Meclis Grub Başkan Vekili Prof.Dr. **Onur Kumbaracıbaşı** da telgraf gönderenler arasındaydı. Ancak, **Kumbaracıbaşı**'nın telgrafı, "içeriği" bakımından, ötekilerden ayrılıyordu. Telgraf şöyle sona eriyordu:

"Genç çiftleri kutlar, mutluluklar dilerim!"

Kumbaracıbaşı'nın yoğun telgraf trafiğinin yol açtığı bu sevimli yanlışlık, o gün **Yeşiller**'in kokteyline ayrı bir "neşe" kattı...□

(Cumhuriyet, 29 Kasım 1989)

Sıkıyönetimden boş zarf

Ankara Barosu avukatlarından **Veli Devecioğlu**, geçenlerde Ankara Sıkıyönetim 1 No'lu Askeri Mahkemesi'nden **"İçi boş bir zarf"** alınca çok şaşırdı. "Tebligat zarfı"nın üzerinde, **Dev-Yol** davasıyla ilgili **"Gerekçeli Hüküm"** gönderildiği yazılıydı. Ancak, PTT dağıtıcısının yanında açılan zarftan bir şey çıkmamıştı...

Av. **Veli Devecioğlu**, "Unutulan gerekçeli hükmün yeniden gönderilmesi ve temyiz için sürenin saklı tutulması dileği" ile Askeri Mahkeme Kıdemli Yargıcılığı'na 25 Mayıs'ta bir yazı postaladı. Bu satırların yazıldığı 20 Haziran'da, **Devecioglu**, "Tebligat içeriği"ni henüz almamıştı...□

DEMOKRASİ BEKÇİSİ

Yine homurdanmalar
Başladı başlayalı
Sabah dört buçuğa kuruyorum
Artık saati

Saatin ziliyle fırlıyorum
Yataktan
Önce sokağı dinliyorum

Çok şükür bugün de bir şey yok
Bugün de hava normal
Yeniden yatabilirim
İçim rahat.

Ali DEMİR

(GIRGIR,
Sayı: 857, 5 Şubat 1989)

Hasan Esat Işık'a "Galatasaraylılar pilavı"

Dışişleri ve Milli Savunma eski bakanlarından **Hasan Esat Işık**, ciddi bir rahatsızlık nedeniyle, bir süredir Ankara'da İbni Sina Hastanesi'nde tedavi görüyor. **Işık**'ın A Blok, 9.Kat'taki 1505 numaralı odası, ziyaretçilerle dolup taşıyor...

Ancak, bu ziyaretler arasında bir tanesi var ki, hasta yatağındaki **Hasan Esat Işık**'ı çok duygulandırmış...

Galatasaray Lisesi mezunlarının birbirlerine bağlılığı bilinir; her yıl bir araya geldikleri geleneksel **"Pilav Günü"** de... **Hasan Esat Işık**, rahatsızlığı nedeniyle bu yılki "Pilav Günü"ne katılamayınca, Ankara'daki **"Galatasaraylılar Derneği"** yöneticileri, "pilav üstü döner"i İbni Sina Hastanesi'ne taşıdılar!..

Hasan Esat Işık, o gün hasta yatağında güçlükle doğrularak ellerini sıktığı Galatasaray'lılara, **"Bundan daha güzel bir anımsama olamaz, beni çok mutlu ettiniz, hepiniz sağ olun"** diyordu.

Prof.Dr. **Tolga Yarman**'ın deyişiyle, **"çağdaşlaşmaya yönelişin simgesi"** ve **"ülkemizin Batı'ya açılan penceresi"** Galatasaray'dan yetişenler, insan ilişkilerinde de örnek alınası güzellikler sergiliyorlardı...□

“Köy Kanunu güncelleşmelidir”

Köy yönetimi 18 Mart 1924 tarih ve 442 sayılı yasaya dayanır. Köy yasasının 65 yıl içinde Türkiye'de değişen sosyo-ekonomik koşulların gerisinde kaldığı gün gibi ortadadır. Köy kanunu güncelleşmelidir. Çünkü: 1. Köyden kente göçün önlenmesi, 2. Köylünün siyasal bir topluluk olarak politik yaşamda yerini alması, 3. Ekonomik olarak köy ve kent ile, doğu-batı arasındaki farklılığın en aza indirilmesi için güncelleşme zorunludur.

Köy yasasının köy ve köylü yaşamının günün standartlarına göre değiştirilmesi için şu temel özellikler göz önüne alınmalıdır.

1. Köyün tanımı nüfusa göre değil sosyo-ekonomik normlara göre yapılmalıdır.

2. Köy sınırlarının tümü kadastro tesbitleriyle belirlenmelidir.

3. Köy muhtarı devlet memuru olmaktan çıkarılmalıdır.

4. Köy işleri isteğe bağlı olmalıdır. Köylüye zorunlu hiçbir iş yaptırılmamalıdır.

5. Her köyde köy konağı, kooperatif binası, ilk yardım merkezi, okuma odası bulunmalıdır.

6. Köylere imam yollanması devletin görevidir. Her köye en az İmam Hatip Lisesi mezunu imamlar gönderilmelidir. Böylece kurs bitirmiş ilkokul mezunlarının köyde yanlış dinsel bilgiler vermesi önlenmelidir. İmam, devlet memuru olarak maaşını devletten almalıdır.

7. Köyün gelirleri şunlardan sağlanır:

Emlak-arazi vergilerinden köylere ayrılacak paylar, bağışlar, köy tüzel kişiliğine ücretsiz işletme hakkı verilen taş, kireç, kum ocaklarından, köyün ortak mallarının kira gelirlerinden, köyde yapılan ilan ve reklamlardan, eğlence, panayır ve sergilerden.

8. Hiçbir hizmet için köylüden imece, salma, katılma payı ya da fiziki hizmet istenmemelidir.

9. Köyün giderleri şunlar olabilir:

Muhtar aylığı ve köye köylünün isteği doğrultusunda yapılacak devlet programı dışındaki hizmet giderleri (düğün salonu, spor alanı, ağaçlandırma, park, vb.)

10. Köy yönetiminde seçme ve seçilme hakkına sahip herkes köy genel kurulunu oluşturur. Genel kurul, köy kurulunu seçer. Köy kurulu nüfusa göre 4-6 kişi arasında seçilir. Köyün öğretmenlerinden biri (öğretmenler kendi aralarından seçerler) yazman üye olarak köy kuruluna katılır.

11. Muhtar, köylüler tarafından 5 yıl için seçilmelidir. Köy kurulları da aynı süre için seçilir.

12. Köyde siyasi partilerin bir birimi olarak "Ocak"lar açılmalıdır. Seçim sırasında partiler liste halinde seçime katılmalıdır. Muhtar adayları bağımsız olabileceği gibi partilerce de aday gösterilebilmelidir.

13. Seçimler tek dereceli, eşit-gizli oy ve açık sayım yargı yönetim ve denetiminde çoğunluk sistemine göre yapılmalıdır.

14. Köy okulunun kitaplığının giderleri Eğitim Bakanlığınca, İlk yardım-Sağlık Merkezlerinin giderleri Sağlık Bakanlığınca karşılanmalıdır.

15. Köy kurulunda görev alacaklar en az ilkokul mezunu olmalı ve toplantılar en geç 15 günde bir yapılarak tutanakla saptanmalıdır.

Köy kurulunun görevleri şunlardır:

Bütçe yapmak, hesapları sonuçlandırmak, köye gelecek hizmetleri koordine etmek, köy yönetiminde ilk söz sahibi olarak demokratik yönetim biçimini oluşturmak.

16. Köy koruculuğu kaldırılmalıdır. Yerine köy güvenlik birimleri kurulmalı. Bunlar gönüllü olarak köy gençlerinden oluşturulmalıdır.□

Osman YÖRÜK

“Katkım olsun istiyorum”

Gazetemizi ilk sayısından bu yana okuyorum. Son sayınızda okurdan köşesinde "öneri ve katkılarınızı bekliyoruz" yazmışsınız. Hemen kalemi aldım. Bunu görev kabul ediyorum. Adımlar'ın özverili, samimi çalışanlarına okur olarak katılmanın dışında, katkım olsun istiyorum.

Türkiye'de yasa koyucular, halkın kendi sorunlarına yabancılaşması, örgütlenme bilincinden uzaklaşması için, sistemli kültürel baskı uygulamanın yanı sıra, örgütlenmenin gerekliliğini kavramış olanların susturulması için de yasa yolu ile engeller çıkarmaktadırlar. Türkiye'de memurların dernek kurmaları, sendikalaşmaları yasa ile engelleniyor. Sanırım kooperatifleşme ile bu engel aşılabilir. Tüketim kooperatifleri memurların kendi beceri ve bilinçlerini birleştirmelerine katkıda bulunabilir. Bu konunun Adımlar sayfalarında tartışılmasını istiyorum.□

Güngör GÖZDE/ODTÜ-Ankara

“İki yüzlü politika”

Günlerdir Türkiye'nin gündeminden inmeyen bir olay "Bulgar Zulmü". Basın, televizyon, devlet, sadece devlet de değil, muhalefet de dahil olmak üzere olaya neden bu kadar duyarlılar? Olayı önce Bulgaristan hükümetinin izlediği politika açısından değerlendirirsek; olayın bu boyutlara ulaşmasında büyük payı var. Sosyalist bir ülkenin ulusal soruna yaklaşımı bu olmasa gerek, sorun çözülmese bile en azından bu boyutlara ulaşmazdı.

Ayrıca bu politikayla "Türkiye'deki demokrasi güçlerini de güç durumda bıraktığı" bir gerçektir. Ya Türk hükümeti açısından ne demeli? Kılıfı buldular, bir yandan zamlar yağdırılırken, demokratik haklar gasp edilirken, basının ve TV'nin desteğiyle toplumun ilgi alanını, kendi deyimleriyle, "bulgar zulmü"ne çekiyorlar. Daha uzun süre bu iki yüzlülüklerini bırakmaya niyetleri yok gibi.

İki yüzlü diyorum çünkü, Türkiye'de sayıları milyonları aşan kürt halkının en ufak bir demokratik hakkını bile, baskı, terör, kanla bastıracaksın, hem de bir yandan "bulgar zulmü" diyeceksin. Olmaz böyle şey.

Tam bu bağlamda tüm devrimci, demokrat kamuoyunun, devletin bu iki yüzlülüğünü sergileyip, kürt halkının demokratik ve insanca bir yaşam mücadelesini gündemde tutmaları gerekir.□

M.DENİZ/Tarsus

adımlar

Temsilcilikler

YURTİÇİ

Koordinatörler İstanbul-Taner Renda, Abidin Sökmen, Emin Turan, M.Ata Uçum, Haydar Yılmaz Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok., Selimbey İşhanı No: 8/12 Çemberlitaş Tel: 516 23 27 ✱ **Ankara**-Gürbüz Özaltınlı, Ziya Yavuzeş Sağlık 1 Sok No: 9/9 Sıhhiye ✱ **İzmir**-Birol Aslantürk, Sami Çelik, İsmail Doğaner, Gür Hazer ✱ **Trakya**-İ.Can Diril ✱ **Adana**-Ömer Uz-İnönü Cad. Aydın İşhanı Asma Kat: 5 No: 607 □ **Taşova/Amasya**-Ömer Ünal-Ballıca Köyü □ **Antakya**-Ferit Lif-Saray Cad. Gedikoğlu İşhanı No: 17/1 □ **Bandırma/Balıkesir**-Mehmet Aydın-Kaşif Acar Cad. Dumalar Pş. No: 36/4 □ **Bursa**-Necdet Filizoğlu-Hacılar Mah. Eceler Sok. Sema Apt. No. 1/1 □ **Gaziantep**-Halaf Selvarlı-İnceoğlu İşhanı Kat: 2 No: 62 □ **Bakırköy**-Hamdi Eskioğlu-Vahap Ünsever-No: 38/7 Tel: 542 41 07 □ **Bayrampaşa**-Selahattin Sabırlı-Hayrettin Altuncevahir-Yenidoğan Mah. Numunebağ Cad. No: 36 □ **Beykoz**-Ahmet Özgül-İsmail Yıldız-Kayabaşı Sok. No: 17 Paşabahçe □ **Eminönü**-Salih Karakaynak, Yeşil Tulumba Sok. No: 56 □ **Kadıköy**-Erol Karasoy-Ali Şimşek-Osmanağa Mah. Reşit Efendi Yeni Yol Sok. No: 1/3 □ **Kartal**-Hamit Akıncı-Mehmet Malkaç-Yukarı Mahalle Yanık Sok. No: 11/3 B Blok Tel: 374 32 74 □ **Şişli**-Müslüm Erdal-Mahmut Doğan-İzzetpaşa Mah. Deniz Sok. No: 5/3 □ **Ümraniye**-Ali Şen-Alemdağ Cad. No: 53/C □ **İzmir**-Mustafa Karakuş-Vedat Pekel-859.Sok. Söğütlü İşhanı Kat: 3 No: 306 Konak Tel: 25 08 67 □ **Denizli**-Atilla Erenler-Doktor Cad. Menteş İşhanı Kat: 3 Tel: 366 20 □ **Diyarbakır**-Mustafa Balcı-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Salih Şimşek-İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 4 No: 32 Tel: 427 32 □ **Kocaeli**-Nevzat Cingirt-Ali İhsan Kayalar-Ömerağa Mah. Salkım Sok. Ekşiler Han Kat: 2 Tel: 14 42 28 □ **Malatya**-Armağan Barışgül-Cezmi Kartay Cad. Yıldız Han Kat: 3 No: 52 □ **Manisa**-Ramazan Tütüncü-Kuyualan Mah. Erler Cad. No: 113/6 □ **Muğla**-Özcan Özgür-Orhaniye Mah. Marmaris Bul. No: 13 □ **Sakarya**-Hayri Çifter-Kavaklar Cad. Sürekçioğlu İşhanı Kat: 1 No: 39-40 □ **Çerkezköy/Tekirdağ**-Hüseyin Öztürk Gazi Mustafa Kemal Mah. Ecrp Sok. □ **Zonguldak**-Öner Güven-Ahmet Öztürk-Alemdar Cad. Ömeryiğen İşhanı Kat: 5 D: 5

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen □ **F.Almanya**-Aydın Şenesen-Moltke Str. 45 4100 Duisburg Fax: 203 339229 Tel: 203 340395-**Güney Bölgesi** Nejat Yalçın Sulzbacher Str. 19 8500 Nürnberg Tel: 911 555289 □ **B. Berlin**-Yalçın Taş-Donau Str. 104 1 Berlin 44 □ **Avusturya**-Halit Erdem-Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien Tel: 222 5667445 □ **Belçika**-Turgay Çelikörs-Chee d'Alsemberg 455 1180 Bruxelles Tel: 322 345 1076 □ **Danimarka**-Ayşe Coşkun-Dyringparker 122.2 th, 2660 Brondy Str Tel: 452 544262, **Fransa**-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493639 □ **Hollanda**-Semra Ulusoy-Mexico Dreef 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029 □ **İngiltere**-Cahit Baylav-6 Stoke Newington Road N 16 7XN London Fax: 1-9231902 □ **İsveç**-Salih Salman-C.O.Köylüoğlu-Visbringen 42 NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311 □ **İsviçre**-Hasan Demircan-Postfach 56 5614 Sormenstrof, Tel: 4157 271971 □ **Kıbrıs**-Zeki Erkut-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 020 75406 □ **Yunanistan**-Gülenay Öztürkçü-00301 2285148 Rizou Neroulou 11541 Galatsi-Athens Tel: 19 512929 □

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini, **"Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş. Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1066904"**ya yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini, **"Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul"** adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları

Altı Aylık

Yurtiçi 15 bin TL

Yurtdışı (Avrupa) 30 DM

Yıllık

Yurtiçi 30 bin TL.

Yurtdışı (Avrupa) 60 DM

Tek Gazete Fiyatı

Yurtiçi 1500 TL.

İngiltere 1 Sterlin

Diğer Avrupa Ülkeleri 3 DM

İlan Koşulları

Siyah Beyaz: 10 bin TL. (sütun/cm)

adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: **Şefik Çalık** □ Genel Yayın Yönetmeni: **Umur Coşkun** □ İşletme Müdürü: **Atilla Tanılkan** □ Yazışleri Müdürü: **Semih Gümüş** □ Yayına Hazırlayanlar: **Füsun Öztürk Baysan, Orhan Demirbağ, Semih Gümüş** □ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 □ Ankara Temsilcisi: **Özcan Kesgeç** □ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 □ Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 □ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 □ Dağıtım: Gameda □

Yeni Açılım Yayınları Sorumlusu Saffet Ersanlı

"HALKIMIZ VE KAMUOYU TBKP İLE TANIŞMALIDIR"

Yasallaşma mücadelesi veren bir partinin programı, illegal olamaz. TBKP'nin ne dediği, önerdiği çözümler, hangi hedeflere yöneldiği bilinmelidir. Halkımız ve kamuoyu TBKP ile tanışmalıdır.

Liderlerinin yargılandığı TBKP davasında, yayınlamış olduğumuz program, savcılığın iddianemesi dayandırdığı belgelerden en önemlisidir. Herşey bir yana bu olgu bile, programı isteyen herkesin görüp, okumasını gerektirir.

Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı, 19 Haziran 1989 günü Yeni Açılım Yayınları'nın bir ürünü olarak günışığına çıktı. Ancak daha gözlerini açmıştı ki, "yasak" kararı geldi. İstanbul DGM Savcılığı toplatma kararını vakit yitirmeden, 20 Haziran 1989 günü aldı. TBKP liderleri **Nihat Sargın ve Haydar Kutlu**'dan sonra, TBKP Programı da "davalı" şimdi.

Yeni Açılım Yayınları sorumlusu **Saffet Ersanlı** ile TBKP Programı'nın yayımlanması üzerine konuştuk. Programın basılmasının, TBKP liderlerinin ülkeye dönüşleriyle yeni bir ivme kazanan demokratikleşme ve yasallık sürecine önemli bir katkı yapacağına inancını dile getiren Saffet Ersanlı, sorularımızı şöyle yanıtladı.

Tüm kitapçılarda satışa çıkarıldı...

TBKP programı 2 bin 500 lira

Ersanlı, TBKP Programı'nın marksistler arasındaki tartışmalara bir katkı olacağını düşünüyor.

TÜRKİYE
BİRLEŞİK KOMÜNİST PARTİSİ
PROGRAMI

Açılım

Yasal çalışma hakkı

— Yayınladığınız TBKP Programı, demokratikleşme ve komünist partisinin yasallaşması sürecine nasıl bir katkıda bulunabilir?

Ersanlı: Öncelikle şunu belirteyim. Bir insanın birey ve yurttaş olarak özgürce düşünüp, düşüncelerini açıklayabilmesi vazgeçilmez en temel demokratik haklarından biridir. Yayınevimizin TBKP Programı'nı yayınlayıp kamuoyunun bilgi ve tartışmasına sunmasını, fikir, inanç ve ifade özgürlüğünün kullanılarak ülkemizin demokratikleşme sürecine niteliksel bir katkı olacağını düşünüyorum.

Kutlu ve Sargın'ın komünist partisinin yasallaşmasına, ülkemizin demokratikleşmesine aktif katkıda bulunmak üzere Türkiye'ye ayak basmalarıyla birlikte, toplumun çeşitli kesimlerinde değişik boyutlarda yasal komünist partisi tartışılır, konuşulur hale geldi. Yasallaşma mücadelesi veren bir partinin programı, illegal olamaz. TBKP'nin ne önerdiği, önerdiği çözümler ve hangi hedeflere yöneldiği bilinmelidir. Halkımız ve kamuoyu TBKP ile tanışmalıdır.

Şimdi, komünistlerin yasal olarak çalışma haklarının olup olmayacağı sorunu, demokratikleşmenin en önemli sorunlarından birisidir. Çoğulcu demokrasinin gereği, siyasi platformda demokratik yol ve yöntemlerle yeralmak isteyen bütün politik güçlerin partilerini kurabilme ve programatik görüşlerini özgürce yayma hakkıdır. Bu bağlamda tüm partiler gibi marksist solun da örgütlenip partileşme hakkı en başta gelen bir hak olmalıdır.

Devlet, hükümet, iş çevreleri, aydınlar ve toplumun diğer kesimlerinde, kurulmasına karşı çıkılmayan komünist parti, bu çağdışı maddeler sürüncemede bırakılarak, denge hesaplarıyla sürekli ertelenmektedir. Bu nedenle aktif tutum alarak bu hakkı kullanmak ve süreci ilerletmek gerekiyor.

Liderlerinin yargılandığı TBKP davasında, yayınlamış olduğumuz program, savcılığın iddianamesini dayandırdığı belgelerden en önemlisidir. Her şey bir yana, bu olgu bile, programı isteyen herkesin görüp, okumasını gerektirir. Bu, yargılamanın aleniyetinin de bir gereğidir.

İki temel sorun

— Bugün ülkemizin politik gündeminin en temel sorunları nelerdir diye sorsak...

Ersanlı: Bugün ülkemizin en temel ve acil ihtiyacı demokrasidir, demokratik bir rejimdir.

Demokrasinin önündeki engel, ekonomik-politik istikrarsızlığın nedeni, 12 Eylül'den tam olarak hâlâ çıkılamamış ve rejim sorunun çözülmemiş olmasıdır. Egemen güçler, olağanüstü koşullarda kazandıkları ekonomik-politik güç ve konumlarını yitirmek istemiyorlar, direniyorlar. O halde şimdi öne çıkan görev, 12 Eylül'ün tüm kalıntılarını silerek, demokratikleşme sürecini hızlandırmaktır. Demokrasi mücadelesinin merkezinde, demokratikleşmeden yana güçlerle buna engel olan, direnen güçler arasındaki mücadele yer almaktadır.

Parlamentonun halkın özgür iradesini yansıtacak işlerlikte olması, partilerin ve diğer kitle örgütlerinin politik yaşama demokratik bir biçimde katılım olanağının sağlanması demokratik bir rejimin gereğidir.

Görüşlerin özgürce dile getirilemediği, her görüşün politik yelpazede kendini ifade edemediği biri ortamda parlamento bu işlevi görebilir mi? Gerçekten demokratik bir rejimin gereği, komünist partinin de içinde bulunduğu çok partili bir politik ortamdır. Türk Ceza Yasası'ndaki 141, 142, 163 ve tüm diğer antidemokratik maddelerin olmadığı bir ortamdır. Partiler hiçbir karışma olmadan görüşlerini, düşüncelerini ve politik çözümlerini toplumun kamuoyunun önüne getirebilmeli ve kitle desteği oranında parlamentoda teslim edilmelidir. Yine içinde bulunduğumuz aşamada 12 Eylül'ün yarattığı tahribatı temizlemek, onarmak, demokrasi mücadelesinin başlıca görevleri arasındadır.

Ayrıca demokratik bir rejimin ana gereklerinden biri de Kürt halkının varlığının tanınması ve onun ulusal demokratik haklarının kazanılmasıdır. Bu sorun çözülmeden ülkemizin demokratikleşmesi sağlanamaz. Kürt halkının özgür iradesine dayanan adil, demokratik, barışçı çözümü ise, ancak ulusal mutabakat temelinde olanaklıdır. Ülkemizin sosyo-politik yaşamında kökleri olan her parti, örgüt ve kişiler kendi demokratik istemleri ile politik rejim önerileriyle yeni bir mutabakat gerçekleştirebilirler kanısındayım.

— Yayınladığınız TBKP Programı, marksist solun bugünkü tartışma konularına nasıl bir katkıda bulunabilir?

Ersanlı: Bu program; marksist sol için özel bir anlam taşımalıdır. Komünist hareket dünyada ve ülkemizde kendini yenileme çabası içindedir. Program, hem bu yenilenme açısından, hem de yenilenmenin bir düzeyde ifadesi olarak tartışmalara bir zemin olabilir.

Marksist sol, öncelikle programın yayınını dar grupsal, örgütsel sorunlarla bağlı bir iç sorun olarak ele almamalıdır. Böylesi bir yaklaşım bu çıkışın demokratikleşme sürecine olan katkısını gölgeler kanısındayım. □